

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Gailutė TOLEIKIENĖ

**NEFORMALIOJO UGDYMO ADMINISTRAVIMAS
SAVIVALDYBĖSE: RADVILIŠKIO RAJONO ATVEJO
ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Gailutė TOLEIKIENĖ

**NEFORMALIOJO UGDYMO ADMINISTRAVIMAS
SAVIVALDYBĖSE: RADVILIŠKIO RAJONO ATVEJO
ANALIZĖ**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka- viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Gailutė Toleikienė.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Aistė Lazauskienė
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas doc. dr. Jonas Jasaitis.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Gailutė Toleikienė. **Neformaliojo ugdymo administravimas savivaldybėse: Radviliškio rajono atvejo analizė.** Magistro darbas.

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti ir atskleisti palankias aplinkas ir galimybes mokinių (jaunimo) pažinimo, lavinimosi, saviraiškos, pilietinės kompetencijos, bendravimo poreikių tenkinimui, vertybinių nuostatų formavimui ir socializacijai Radviliškio rajone.

Tyrimo uždaviniai: išsiaiškinti neformaliojo ugdymo sampratą ir paskirtį; aptarti formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemas; įvertinti neformaliojo ugdymo kryptis Lietuvoje;

1. Pateikti Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo organizavimo ypatumus.
2. Ištirti moksleivių nuomonę dėl neformaliojo ugdymo formų rajone atitikimo jų poreikiams;
3. Ištirti pedagogų nuomonę dėl neformaliojo ugdymo administravimo galimybių Radviliškio rajone.
4. Parengti rekomendacijas neformaliojo ugdymo sistemos tobulinimui Radviliškio rajone.

Hipotezė: prielaida, jog popamokinė – veikla netenkina mokinių poreikių, ir norint pagerinti jos organizavimą, reikalingi neformaliojo ugdymo veiklos optimizavimo būdai.

Pagrindinis bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje motyvas – papildomas finansinis atlygis, tačiau šis motyvas pačių pedagogų išskirtas kaip trūkumas, organizuojant neformalaus ugdymo veiklą.

Mokiniai neformaliojo ugdymo veiklą daugiausiai supranta kaip papildomą meninę, sportinę ir dalykinę veiklą ne savo mokykloje ir sieja su ne mokykline veikla. Mokinių požiūriu, organizuojant neformalų ugdymą yra įgyvendinamas aktualumo principas, todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę pasirinkti aktualią veiklą, kurioje galėtų ugdyti ir lavinti įvairias savo turimas kompetencijas.

Neformaliojo ugdymo veiklos reikalingumą mokiniai sieja su galimybe ateityje užsiimti kažkokios srities veikla, kuriai kompetencijas ir gebėjimus lavintis padeda veikla neformaliojo ugdymo užsiėmimuose.

Tiek pedagogų tiek mokinių nuomone, neformaliojo ugdymo užsiėmimai neturėtų būti priskiriami laisvalaikio praleidimui, todėl tikslinga teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla siejama su naujomis žiniomis, gebėjimais bei kompetencijų lavinimu.

SUMMARY

Gailutė Toleikienė. **Management of informal training: Case analysis in Radviliškis district.**
Master's thesis.

The aim of the thesis is to see and reveal advantageous frames and possibilities for students' (youth) cognition, training, self – expression, citizenship competences, answering their communication needs, formation of their value attitudes and socialization in the Radviliškis district.

The goals of the thesis are to learn the conception and purpose of informal training, discuss formal and informal education systems and evaluate the trends of informal training in Lithuania;

1. to present the peculiarities of the organization of informal training;
2. to survey students' opinion for the forms of informal training in the district and how it coincides with their needs;
3. to survey teachers' opinion for the administrative possibilities of informal training in the Radviliškis district;
4. to prepare the references of informal training for improvement of the systems in the Radviliškis district.

Hypothesis: the assumption that extra curriculum activities do not coincide with students' needs and meaning to improve its organization, necessary for the optimization means of informal training activities.

The main reason for secondary school teachers to participate in informal training activities is extra financial incomes, although this reason is distinguished as a drawback, organizing informal training activities by the teachers.

The students understand informal training activities as extra arts, sports and different subjects' activities which are not related with the school work. Under the students' attitude the topical principle is being implemented by organizing informal training activities, so it is believed that students have a possibility to choose a topical activity in which they could develop their different possessed competences.

The students relate the necessity of informal training activities with the possibility of their future activities, which require competences and skills that are gained and developed participating in informal training activities.

Both the teachers and students think that informal training activities should not be related with leisure activities, so it is purposeful to claim that informal training activities are related with the developing new knowledge, skills and competences.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pedagogų respondentų demografinės- visuomeninės charakteristikos.....	35
2 lentelė. Mokinių respondentų demografinės – socialinės charakteristikos	36
3 lentelė. Ekspertų interviu analizė.....	61

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Švietimo sistemos schema (besimokančiųjų amžius skalėje).....	15
2 pav. Švietimo sistemos schema (pagal pasiektą išsilavinimo lygį).....	16
3 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos samprata mokinių požiūriu.....	37
4 pav. Neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimas neformaliojo ugdymo būreliuose.....	38
5 pav. Svarbiausias neformaliojo ugdymo reikalingumo požymis.....	38
6 pav. Svarbiausi neformaliojo ugdymo būreliai.....	40
7 pav. Pagrindiniai veiksniai, įtakojantys neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą.....	41
8 pav. Mokinių žinomos neformalaus ugdymo mokyklos.....	42
9 pav. Laisvalaikio praleidimo galimybės.....	43
10 pav. Poreikis užsiimti mėgiama neformalaus ugdymo veikla.....	44
11 pav. Neformalaus ugdymo veiklos būrelio mokykloje pasirinkimo veiksniai.....	45
12 pav. Reikalingo inventoriaus vertinimas.....	45
13 pav. Informacijos apie organizuojamą neformaliojo ugdymo veikla gavimas.....	47
14 pav. Neformaliojo ugdymo uždaviniai pagal svarbumą mokytojų požiūriu.....	48
15 pav. Neformaliojo ugdymo nauda suaugusiųjų šių paslaugų vartotojams.....	49
16 pav. Pagrindinės grupės, turinčios įtakos neformaliojo ugdymo veiklai.....	50
17 pav. Pagrindiniai neformaliojo ugdymo tikslai.....	51
18 pav. Neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės.....	52
19 pav. Pagrindiniai motyvai dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje.....	53
20 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumai.....	54
21 pav. Popamokinės neformalaus ugdymo veiklos paskirtis.....	55
22 pav. Pagrindiniai trūkumai mokyklose tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą.....	56
23 pav. Neformaliojo ugdymo kiekybinių rodiklių analizės vertinimas.....	57
24 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybinio efektyvumo vertinimo analizė.....	58
25 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybės vertinimas.....	60

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. NEFORMALUSIS UGDYMAS LIETUVOJE.....	11
1.1.Neformaliojo ugdymo samprata ir paskirtis.....	12
1.2. Formaliojo ir neformaliojo ugdymo sistemos.....	15
1.3.Neformalusis ugdymas kaip viena laisvalaikio leidimo formų.....	18
1.4. Dokumentai, reglamentuojantys neformalųjį ugdymą.....	20
1.5.Neformaliojo ugdymo administravimas savivaldybėse.....	22
2. NEFORMALUSIS UGDYMAS RADVILIŠKIO RAJONE.....	27
2.1.Neformaliojo ugdymo sistema rajone.....	27
2.2.Pagrindinės neformaliojo ugdymo kryptys Radviliškio savivaldybėje.....	29
2.3.Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla.....	30
3. NEFORMALIOJO UGDYMO ADMINISTRAVIMAS RADVILIŠKIO SAVIVALDYBĖJE	
3.1. Tyrimo organizavimas ir metodologija.....	34
3.2. Tyrimo imties charakteristika.....	36
3.3. Mokinių požiūrio tyrimo duomenų analizė.....	38
3.4. Bendrojo lavinimo ir neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogų nuomonės tyrimo .duomenų analizė.....	49
3.5. Ekspertų tyrimo rezultatų analizė.....	62
IŠVADOS.....	67
REKOMENDACIJOS.....	69
LITERATŪRA.....	70
PRIEDAI	

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Keičiantis šiandieninei mokyklai, vykstant švietimo reformai kinta ir neformaliojo ugdymo reikšmė bei paskirtis. Moksleivio papildoma veikla bei laisvalaikis neatsiejamas nuo bendrųjų žmogaus vertybių, kurių ugdymas sudaro neformalaus ugdymo esmę. Todėl neformalaus ugdymo paskirtis yra padėti ugdytiniui per veiklą atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti asmeninį bei visuomeninį gyvenimą.

V. Jankauskas (2008) pažymi, kad neformaliojo švietimo tikslas — parengti vaiką sėkmingai gyventi nuolat besikeičiančioje visuomenėje, ugdyti asmeninius gebėjimus, visuomeninį aktyvumą, kad taptų visaverte, kūrybiška asmenybe [vairius neformaliojo švietimo klausimus nagrinėjo tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkai. D. Festeu, B. Humberstone (2006) nuomone, neformalusis švietimas turi būti sutelktas į ugdymą ir mokymąsi, pabrėžiant socialinį kontekstą, žinių naudingumą ir asmenybės augimo tikslus, socialinius pokyčius ir integraciją į visuomenę. L. Siurala (2007) kaip pagrindinį neformaliojo švietimo uždavinį nurodo vaikų ir jaunimo ugdymą atsakingais piliečiais bei gebėjimą rasti ir išsaugoti darbą. Neformalusis vaikų ugdymas, kaip reikšminga pedagoginė problema, Lietuvos mokslininkų nagrinėta įvairiais aspektais ir jau pakankamai seniai. I. Ramaneckienė (1998), M. Barkauskaitė (2001), B. Bitinas (2004), Z. Bajoriūnas (2004) išanalizavo ir pateikė turiningo laisvalaikio svarbą mokinio gyvenime. L. Jovaiša (1995), J. Vaitkevičius (1998) analizavo neformaliojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai. Neformaliojo ugdymo turinį ir formas nagrinėjo ir aptarė S. Dapkienė (1998), S. Dzenuškaitė (1991), J. Ratkus (2000). L. Jovaiša (1995), E. Adamkevičienė (2004), V. Aramavičiūtė (2005), P. Tamošauskas (2006) ir kt. atskleidė mikro ir makroaplinkos įtaką asmenybės raidai, jos vertybinių nuostatų formavimuisi. Užsienyje vaikų laisvalaikio paslaugas ir veiklą analizavo Grainger J.B. (1999), Iron K. (1997), Torkildsen G. (1998).

Pastaruoju metu švietimą reglamentuojančiuose įstatyminiuose dokumentuose (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992; Švietimo ir mokslo ministerijos Kolegijos nutarimas Nr. 36, 1996; Lietuvos švietimo įstatymas, 2003; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005) bei mokslininkų darbuose sutinkami gana įvairūs terminai, susiję su mokinių ugdymu ne pamokų metu.

„Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas“ (Jovaiša, 2007, p.180).

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Lietuvos švietimo įstatymas, 2003, 16 str., punktas 1).

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos tipui priskiriama muzikos, dailės, meno, sporto mokykla, ugdymo centras, skirtas vaikų gebėjimams lavinti, moksleivių rūmai, kūrybos centras, klubas, šeštadieninė ir sekmadieninė tautinių mažumų mokykla ir pan. (Lietuvos švietimo įstatymas, 2003, 41 str., punktas 12).

Neformaliojo ugdymo programas įgyvendinantys pedagogai, būrelių vadovai, kiti specialistai neturi pakankamai žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kaip organizuoti kryptingą veiklą, padedančią jaunam žmogui atsiverti, išmokti išklaudyti kitą ir atsiskleisti pačiam, pažinti save ir mokėti valdyti savo emocijas ir jausmus, elgesį, bendrauti ir bendradarbiauti. Žinant tai, kad neformalusis ugdymas turi kaip tik užimti daugiau tų mokinių, kurie turi formaliajame ugdyme problemų ir jas padėti išspręsti, reikalinga suteikti neformaliojo jaunimo ugdymo organizatoriams tų žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kurių jiems trūksta.

Besimokydamas bendrojo lavinimo mokykloje jaunas žmogus bręsta, formuojasi jo asmenybė, ugdomos visos žmogiškosios savybės. Nemažai jaunuolių susiduria su įvairiais sunkumais, nes vienu metu jiems tenka gyventi dvejuose pasauliuose: vaikystės ir paauglystės. Todėl moksleivio asmenybės ugdymo procese laisvalaikis turi didelę pedagoginę ir psichologinę reikšmę. Kiekvieną dieną girdime apie plintantį jaunuolių nusikalstamumą, narkotikų, alkoholio vartojimą, nuo kurių poveikio apsaugoti jaunąją kartą yra mūsų visų bendras tikslas. Įdomi veikla po pamokų atitraukia moksleivį nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo.

Kadangi mokinių popamokinė veikla yra mokymo proceso tęsia ir papildymas, tai ir nepamokinės veiklos negalima palikti savieigai. Patys mokiniai nesugebės suorganizuoti savo laisvalaikio taip, kad jis būtų naudingas ir prasmingas. Todėl, mokytojas yra atsakingas už kūrybingą, įdomią ir naudingą popamokinę veiklą, kurią jis gali pajavairinti savo darbe naudodamas skirtingus auklėjimo metodus ir jų formas.

Problema. Neformalaus ugdymo svarbą ir reikšmę vaiko ugdymo procese Lietuvoje kalbama ne vienerius metus, tačiau įvairūs tyrimai ir praktinė situacija rodo, kad vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumo pasiūla yra palyginus maža, o teikiamos papildomo ugdymo paslaugos dažnai nėra kokybiškos ir netenkina mokinių poreikių.

Radviliškio rajono savivaldybės taryba nėra priėmusi atskiro sprendimo dėl neformaliojo švietimo teikėjų tinklo. Neformaliojo švietimo perspektyva numatyta Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkymo iki 2012 metų bendrajame plane, patvirtintame Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 21 d. sprendimu Nr. T-510. Bendrajame tinklo

pertvarkymo plane numatyta, kad šiuo metu neformaliojo švietimo paslaugas vaikams teikiančių Radviliškio muzikos ir Radviliškio dailės mokyklų statusas nesikeis. Be Radviliškio muzikos ir dailės mokyklų, kurios dirba tik su vaikais, savivaldybės taryba yra įsteigusi Radviliškio rajono sporto skyrius (reorganizuotas iš Sporto mokyklos), kuris teikia neformaliojo švietimo paslaugas ir vaikams, ir suaugusiems.

Radviliškio rajone jau kelis metus veikia Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, kuris yra atviras rajono bendruomenei, organizuoja kvalifikacijos kėlimo kursus ir seminarus, paskaitas, kompiuterinio raštingumo, anglų, prancūzų, vokiečių kalbų, meninės raiškos bei kitus kursus, organizuoja moksleivių profesinį informavimą ir konsultavimą. Neformalųjį ugdymą organizuoja ir bendrojo lavinimo mokyklos.

Todėl yra tikslinga plačiau išanalizuoti Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo administravimą savivaldybėje.

Tyrimo objektas: Neformaliojo ugdymo administravimas Radviliškio savivaldybėje.

Tyrimo tikslas: Ištirti neformaliojo ugdymo administravimą savivaldybėse, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės atveju.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti neformaliojo ugdymo sampratą ir paskirtį;
2. Aptarti formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemas.
3. Įvertinti neformaliojo ugdymo kryptis Lietuvoje;
4. Pateikti Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo organizavimo ypatumus.
5. Ištirti moksleivių nuomonę dėl neformaliojo ugdymo formų rajone atitikimo jų poreikiams;
6. Ištirti pedagogų nuomonę dėl neformaliojo ugdymo administravimo galimybių Radviliškio rajone.
7. Parengti rekomendacijas neformaliojo ugdymo sistemos tobulinimui Radviliškio rajone.

Hipotezė: prielaida, jog popamokinė – veikla netenkina mokinių poreikių, ir norint pagerinti jos organizavimą, reikalingi neformaliojo ugdymo veiklos optimizavimo būdai.

Tyrimo organizavimo etapai:

Pirmas etapas: 2008-12 – 2009-02- temo pasirinkimas, tyrimo objekto, tikslo, uždavinių formulavimas, literatūros studijavimas, dokumentų analizė;

Antras etapas: 2009-03 – 2009-04- tyrimo instrumento parengimas;

Trečias etapas: 2009-07 – 2010-03- tyrimo rezultatų analizė, interpretacija, magistrinio darbo rašymas.

Tyrimo metodai:

Tyrimui pasirinkti empiriniai metodai, kadangi tyrimo analizės objektas yra veiksmai, veikla. Norint gauti objektyvesnius empirinius duomenis, R. Tidikis (2003) pataria remtis ne vienu, bet nors dviem empirinio tyrimo metodais. Tad šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkti šie **metodai**:

1. *dokumentų analizė* – čia didelis dėmesys kreipiamas į valstybės lygmens dokumentus, susijusius su Lietuvos švietimo reforma bei švietimo strateginėmis nuostatomis, neformaliojo švietimo organizavimu.

2. *mokslinės literatūros analizė* – padės atskleisti teorinius aspektus, susijusius su neformaliojo švietimo raida, pokyčiais ir formomis bei organizavimu

3. *anketinės apklausos* – moksleivių ir pedagogų nuomonei iširti,

4. *statistinės duomenų analizės* – duomenų analizavimui buvo taikomi kokybiniai ir kiekybiniai statistiniai metodai: aprašomoji statistika, procentinė išraiška, duomenų pavaizdavimas stulpelinio grafiku, naudojant kompiuterinę MS Excel programą.

1. NEFORMALUSIS UGDYMAS LIETUVOJE

1.1. Neformaliojo ugdymo samprata ir paskirtis

Neformalusis mokymas ar auklėjimas vyksta, kai mokinys mokosi savarankiškai. Neformalusis ugdymas apima mokymąsi ne mokykloje, be jos pagalbos, šalia formaliojo ugdymo sistemos, už formalios ugdymo sistemos ribų moksleivių laisvu pasirinkimu. Tai įvairūs parengiamieji ir profesiniai kursai, nuotolinis mokymas, papildomojo lavinimo institucijų veikla.

Neformalusis ugdymas dažnai vadinamas papildomu ugdymu. Papildomas ugdymas – „permanentinio ugdymo dalis, skirta vaikų ir paauglių intelektualiams, techniniams, meniniams, sportiniams, socialiniams ir kt. gebėjimams ugdyti“ (Zaleckienė 1994, p.5). Todėl galima teigti, kad papildomas ugdymas pirmiausia apibrėžiamas kaip permanentinis ugdymas, įvairiapusės moksleivių kultūros plėtojimo sritis. Be to, Lietuvos ŠMM nutarime „Dėl papildomo ugdymo sampratos“ pastaroji taip pat aiškinama kaip „permanentinė, skirta vaiko saviraiškai ir socializacijai“ (1996). Nutarime nurodoma, kad papildomo ugdymo institucijos „padeda asmeniui maksimaliai išskleisti individualias kūrybos galias ir gebėjimus, patenkindamos jo prigimties reikmės, saviraiškos, meilės ir pagarbos, prasmės, kūrybos, tvarkos ir darnos poreikiai“. Pabrėžtina, kad „pats mokinys sprendžia, kiek ir kokiai mokyklos siūlomai popamokinei veiklai jis gali skirti laiko“.

Neformalusis vaikų švietimas – tai kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Taigi, neformalusis ugdymas – sudėtinė švietimo sistemos dalis, egzistuojanti lygiagrečiai formaliojo švietimo, skirta tikslingam ir tęstiniam bei įvairaus amžiaus vaikams prigimtinių galių, įvairių gebėjimų, polinkių atskleidimui, saviraiškos poreikių, pažintinių interesų tenkinimus kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui, turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai skirtingose ugdymo institucijose ir jų centruose.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) numatyta, kad papildomasis ugdymas gali vykti įvairiose švietimo institucijose, kur moksleiviai gali papildomai puoselėti savo gabumus, tenkinti pažintinius interesus ar saviraiškos reikmes. Viena minimų institucijų yra bendrojo lavinimo mokykla. Papildomojo ugdymo tvarka bendrojo lavinimo mokyklose reglamentuota šių institucijų

ugdymo planuose, kuriuose nurodytas papildomajam ugdymui skiriamų valandų skaičius, numatytos sąlygos, turinys.

Neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Praktinis švietimo ir papildomo ugdymo tikslas – sudaryti vaikams lygias tobulėjimo galimybes, siekti, kad nebūtų vaikai „išmesti“ į gatvę, kad jie nepultų į beviltiškas situacijas. Bendrojo lavinimo mokyklose, kitose švietimo įstaigose papildomas ugdymas suprantamas, kaip permanentinio ugdymo dalis, skirta laisvalaikio kultūrai plėtoti (G. Kvieskienė., 1997).

G. Kvieskienė (1997) išskyrė tokias papildomo ugdymo kryptis:

- meninis ugdymas;
- etninė kultūra;
- ekologinis ugdymas;
- sveikos gyvensenos ugdymas;
- intelektinis ugdymas ir pan.

Formalios papildomo ugdymo institucijos (dailės, muzikos, sporto, papildomo ugdymo centrai, klubai) dirba pagal Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas bendrąsias papildomo ugdymo programas. Šios institucijos gali teikti ir nepilną vidurinį išsilavinimą bei sudaryti galimybes vaikams, neturintiems mokymosi motyvacijos, studijuoti tik tam tikrus jo polinkius atitinkančius dalykus. Informalios papildomo ugdymo institucijos (muziejai, bibliotekos, parodų salės) kaupia kultūrinės vertybes ir pagal galimybes jas naudoja vaikų saviraiškai ugdyti. Neformalios, papildomo ugdymo institucijos – tai laikinos arba stacionarios papildomo ugdymo institucijos, dirbančios pagal jų pačių sudarytas ilgalaikes ir trumpalaikes programas (klubai, meniniai kolektyvai, stovyklos, stovyklos, studijos), arba institucijos iš dalies atliekančios formaliųjų institucijų ugdymo funkcijas (bendrojo lavinimo mokyklos bei kt.).

Pasak Vaiko teisių apsaugos kontrolierės R. Šalaševičiūtės (2006), silpniausia ugdymo proceso grandis yra vaikų neformalusis ugdymas. Turiningo, kokybiško, patrauklaus ir kiekvienam vaikui prieinamo popamokinio užimtumo, laisvalaikio ir poilsio organizavimas yra labai svarbi jauno žmogaus ugdymo proceso dalis. Tačiau pastarųjų metų situacijos analizė parodė, kad pasibaigus pamokoms ar atostogų metu daugelis vaikų savo laisvalaikį leidžia neracionaliai, nes dauguma anksčiau veikusių, vaikams patrauklių būrelių, klubų, studijų yra uždaryti, apleisti, arba užsiėmimai juose yra pernelyg brangūs vidutinės pajamos gaunančiai

šeimai ir visiškai neprieinami socialiai remtinų šeimų vaikams. Ypač vaikų neužimtumo problema aktuali rajonų miesteliuose ir kaimuose gyvenantiems vaikams.

Tačiau galima teigti, kad Lietuva turi unikalias neformaliojo vaikų ugdymo tradicijas, kurios yra integruotos į švietimo sistemą, todėl tobulinant neformaliojo ugdymo sistemą tikslinga jas ne tik išsaugoti kaip nacionalinį savitumą, bet ir perimti kitų šalių patirtį siekiant, kad pozityviajai socializacijai būtų sudarytos palankios sąlygos, o vaikų neformaliojo ugdymo poreikiai būtų maksimaliai patenkinami.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2002–2012 m. neformaliojo (papildomojo) vaikų ugdymo programos ir neformalus (papildomas) vaikų ugdymas pateikiamas kaip nuosekliojo švietimo sistemos sudėtinė dalis. Šįkart programos projekte numatyti daug glaudesni ryšiai: iki 2012 m. bus siekiama neformalų (papildomą) ugdymą padaryti prieinamesnį tiek vaikams, tiek suaugusiesiems, daugiau dėmesio numatoma skirti gabių vaikų raiškai ir jų kryptingam papildomajam ugdymui. Taigi vadovaujantis Lietuvos švietimą reglamentuojančiais dokumentais, galima teigti, kad ir XXI a. švietimo sistemoje turėtų išlikti formalus papildomasis ugdymas. Ateityje taip pat sėkmingai gyvuos meno, muzikos, dailės, sporto, technikos ir kitos mokyklos, papildomojo ugdymo centrai, dirbantys pagal Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas programas.

Švietimo gairėse pateikiamos Lietuvos švietimo sistemos kaita iki 2012 m. Švietimo gairių projekte nurodyta lanksčios ir atviros švietimo struktūros siekiamybė: „Lanksti ir atvira švietimo struktūra turi sujungti ir suderinti bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą ir studijas, formalias, neformalias ir informalias mokymosi formas į vientisą visaapimančio švietimo erdvę. Formalus, neformalus, informalus švietimas tokioje erdvėje darniai papildo vienas kitą“ (Lietuvos švietimo gairių projektas, 2002, p. 105).

Europos Sąjungos lygmeniu neformalusis ugdymas buvo pripažintas prieš 10 metų. 2001 m. priimtoje Baltojoje knygoje „Naujas postūmis Europos jaunimui“ dėl neformaliojo mokymosi pripažinimo pabrėžiama, kad reikia aiškiau apibrėžti sąvokas, įgytus gebėjimus ir kokybės standartus, labiau gerbti tokioje veikloje dalyvaujančius asmenis, labiau pripažinti šias veiklos kryptis ir siekti, kad jos geriau papildytų formalų mokymąsi ir mokymą.

Neformaliajame vaikų švietime laikomasi šių principų:

- aktualumo principo - neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;

- demokratiškumo - mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius.
- prieinamumo - sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį, nepriklausomai nuo socialinės padėties;
- individualizavimo - ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- savanoriškumo - vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2695 2005-12-30)

Galima sutikti, kad jaunimo neformalus ugdymas - kryptinga veikla, padedanti jaunam žmogui tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti savo bendruomenėje.

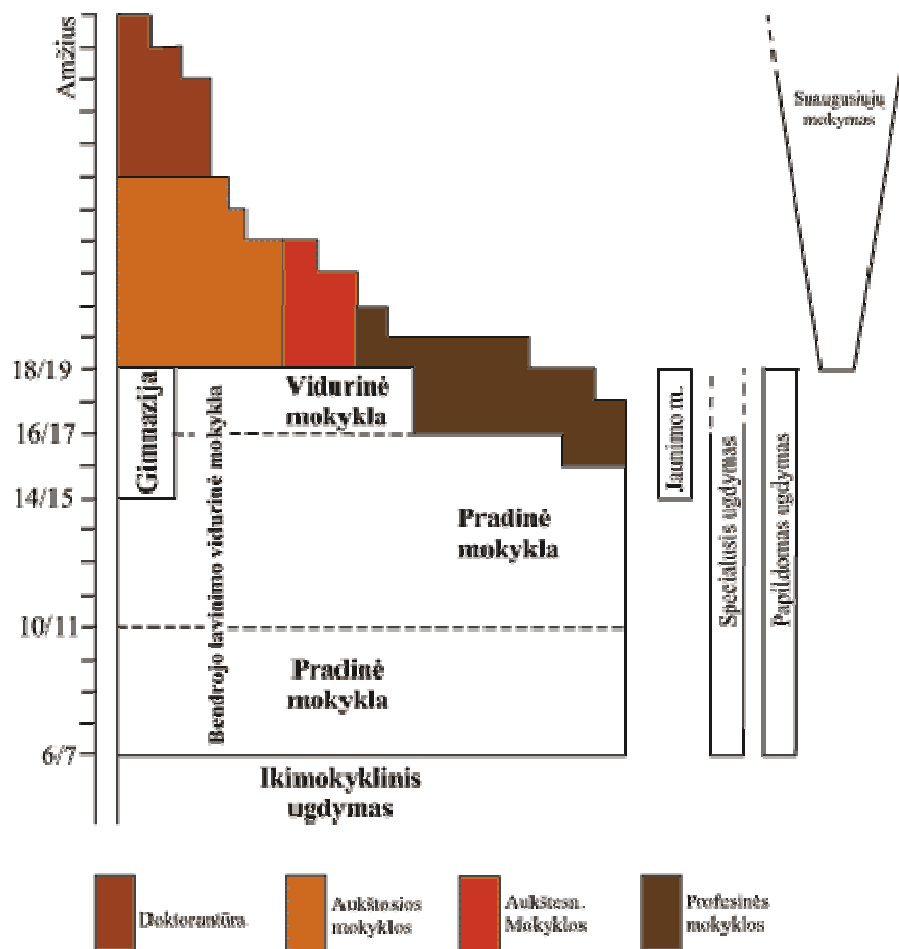
Palyginus visus pateiktus neformaliojo ugdymo apibrėžimus ir aiškinimus išryškėja, kad tai veikla, ugdanti sąmoningą, kūrybingą ir aktyvią asmenybę, gebančią dalyvauti kintančios visuomenės gyvenime ir spręsti savo problemas.

1.2. Formaliojo ir neformaliojo ugdymo sistemos

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pateikiama Lietuvos švietimo struktūra. Formalusis švietimas – valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas, mokymąsi baigus egzaminais, gaunamas valstybės pripažįstamas diplomas arba pažymėjimas. Šią švietimo dalį apibrėžia valstybinis švietimo registras, nusakantis bendrojo lavinimo standartus, specialybių ir profesijų sąrašus, bendruosius reikalavimus programoms ir moduliams (atskiroms programų dalims), taip pat kvalifikacinius reikalavimus.

Formalųjį švietimą sudaro: a) nuosekliojo švietimo sistema, apimanti ikimokyklinio ugdymo įstaigas, vaikų ir jaunimo bendrojo lavinimo mokyklas (įskaitant specialiąsias), profesines, aukštesniąsias ir aukštąsias mokyklas; b) nenuosekliojo švietimo sistemos dalis, apimanti suaugusiųjų formaliąsias mokymosi įstaigas.

Neformalusis švietimas – asmens ar visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, apimanti valstybės švietimo registro neapibrėžtą lavinimąsi.

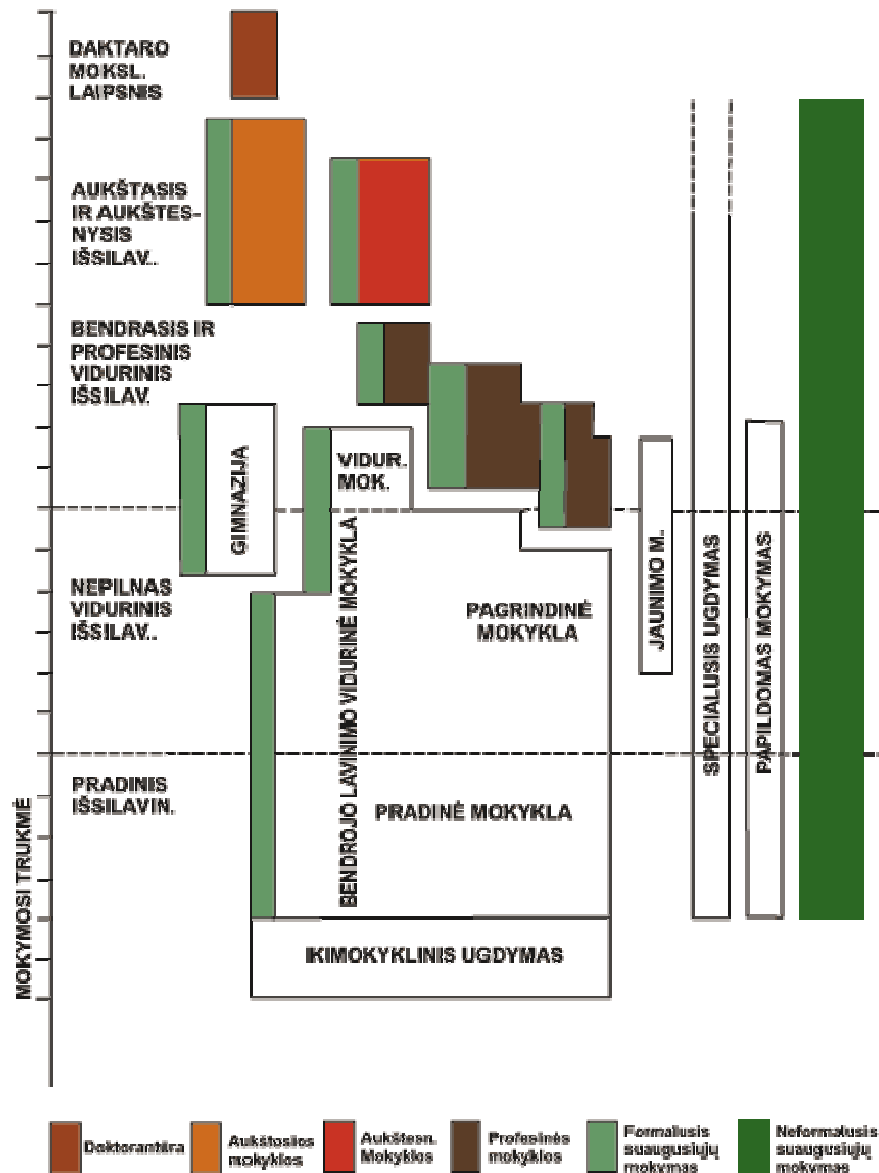

1 pav. Švietimo sistemos schema (besimokančiųjų amžius skalėje)

Šaltinis: Švietimo koncepcija

Nuosekliojo švietimo sistema (žr. 2 pav.) kuriama laikantis primamumo principo, laiduojant sistemos lankstumą ir variantiškumą. Mokyklinis ugdymas vyksta pradinėse, pagrindinėse (dešimtmetėse), vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose, gimnazijose, jaunimo, profesinėse, aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose, specialaus ugdymo įstaigose. Moksleivių mokymasis bendrojo lavinimo arba kito tipo mokykloje yra privalomas iki 16 metų (imtinai).

Bendrojo lavinimo mokykla yra trijų pakopų – pradinė, pagrindinė ir vidurinė. Pradinės mokyklos pakopa apima I–IV bendrojo lavinimo mokyklose klases. Į pirmą klasę priimami ne jaunesni kaip 6 metų vaikai, pasiekę reikiamą psichofizinės brandos lygį. Idant darniai būtų pereinama nuo ikimokyklinio ugdymo į pradinį mokymąsi, mokyklose steigiamos parengiamosios grupės (klasės) darželių nelankiusiems 5 – 6 metų vaikams. Baigę pradinę mokyklą, moksleiviai tęsia mokymąsi pagrindinėje bendrojo lavinimo mokyklos pakopoje, apimančioje V – X bendrojo lavinimo mokyklos klases. Trečioji bendrojo lavinimo mokyklos pakopa – vidurinė mokykla apima XI–XII klases.

2 pav. Švietimo sistemos schema (pagal pasiektą išsilavinimo lygį)

Šaltinis: Švietimo koncepcija

Gimnazija – pagilintą, profiliuotą bendrąjį išsilavinimą teikianti, aukštesnius reikalavimus kelianti mokykla. Ją paprastai sudaro 9 – 12 klasės.

Specialiojoje mokykloje ugdomi vaikai, dėl itin rimtos fizinės negalios ar gilių vystimosi sutrikimų negalintys mokytis bendrojo lavinimo mokykloje.

Jaunimo mokykla – į praktinį pasaulio pažinimą orientuota, pradinius darbo įgūdžius ir bendrojo lavinimo žinias teikianti ugdymo įstaiga. Ši mokykla skirta bendrojo lavinimo mokykloje nepritapusiems, motyvacijos stokojantiems ar tiems, kurių apsisprendimą lemia socialinės sąlygos.

Profesinėse, aukštesniosiose mokyklose jaunimas rengiamas profesijai.

Profesinė mokykla – pirminės profesinės kvalifikacijos darbui ūkio ir aptarnavimo srityse rengianti bei bendrojo lavinimo žinias teikianti ugdymo įstaiga .

Aukštesnioji mokykla (kolegija) – aukštesnės profesinės kvalifikacijos darbui įvairiose ūkinės ir socialinės veiklos srityse rengianti ir bendrąjį kultūrinį išsilavinimą teikianti studijų įstaiga.

Aukštoji mokykla – aukščiausios kvalifikacijos profesinei, mokslinei ir kūrybinei veiklai rengianti studijų institucija.

Pastaruoju metu švietimą reglamentuojančiuose įstatyminiuose dokumentuose (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992; Švietimo ir mokslo ministerijos Kolegijos nutarimas Nr. 36, 1996; Lietuvos švietimo įstatymas, 2003; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005) bei mokslininkų darbuose sutinkami gana įvairūs terminai, susiję su mokinių ugdymu ne pamokų metu.

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Lietuvos švietimo įstatymas, 2003, 16 str., punktas 1).

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos tipui priskiriama muzikos, dailės, meno, sporto mokykla, ugdymo centras, skirtas vaikų gebėjimams lavinti, moksleivių rūmai, kūrybos centras, klubas, šeštadieninė ir sekmadieninė tautinių mažumų mokykla ir pan. (Lietuvos švietimo įstatymas, 2003, 41 str., punktas 12).

Apibendrinant galima teigti, kad dabartinėje reformuojamoje švietimo sistemoje mokymas suderintas ir nustatytos visos ugdymo formos. Didelis dėmesys skiriamas neformaliajam ugdymui, kadangi ši veikla yra organizuojama neformaliojo ugdymo mokyklose bei bendrojo lavinimo mokyklose pedagogų vadovaujamuose būreliuose.

1.3. Neformalusis ugdymas kaip viena laisvalaikio leidimo formų

Neformalusis ugdymas mokslinėje literatūroje analizuojamas kaip reikšmingas vaiko laisvalaikio. Laisvalaikio metu per vaiko saviraišką atsiskleidžia jo individualybė, talentai. Vaikas mokosi išreikšti savo požiūrį, poreikius, vertybes, problemas. Neigiamos, neadekvačios saviraiškos priežastys gali būti fiziologiniai, psichiniai sutrikimai. Todėl vaikui reikia parinkti laisvalaikio veiklą taip, kad kuo daugiau naudotų jis teiktų vaiko socialiai vertingos asmenybės ugdymui.

G. Kvieskienė (2003) išskiria tris laisvalaikio organizavimo lygius:

Šeimoje organizuojamas laisvalaikis. Laisvalaikio praleidimo formos priklauso nuo tėvų ir vaikų amžiaus, šeimos sudėties, gyvenamosios vietos, sveikatos, ekonominės situacijos bei papročių. Akcentuotina, kad ne visose šeimose yra tikslingai organizuojamas laisvalaikis. Pavyzdžiui, rizikos grupės paaugliai nenori, kad jiems veikla būtų primesta – jie renkasi patys, kuo užsiimti. Šiems sprendimams didelę įtaką turi tai, kokią laisvalaikio praleidimo patirtį jie jau turi, kaip ją vertina tėvai ir artimieji. Tokiame vaikų amžiaus tarpsnyje laisvalaikio praleidimas sunkiai kontroliuojamas. Todėl mokyklose organizuojam įdomi ir patraukli veikla gali padėti vaikams, kuriems šeimoje laisvalaikis nėra planuojamas ir organizuojamas.

Mokykloje organizuojamas laisvalaikis. Vaikai mokykloje atlieka privalomas pareigas, t.y. mokosi. Formuojant požiūrį į mokyklą didelę įtaką turi šeima. Kokia ta įtaka, priklauso nuo to, kiek šeima iki tol yra „investavusi“ į mokslą. Vaikai, kuriems nesiseka mokslai, jaučia diskomfortą, jiems nesmagu prieš draugus ir mokytojus; savo poreikius ir nuomonę jie linkę išreikšti maištaudami. Tokie vaikai savarankiškai ieško būdų, kaip patenkinti poreikį būti reikšmingu, gerbiamu, todėl jie bendrauja su kitais rizikos grupės vaikais, kurių elgesys yra asocialus. Dėl šios priežasties svarbi alternatyva mokymuisi tampa popamokinis užimtumas. Svarbu vaikams, kuriems nesiseka mokslai, save išreikšti kitoje veikloje, pavyzdžiui sporto būrelyje ar pan. Lankydami užklausinės veiklos būrelius, tokie vaikai gali atskleisti savo gebėjimus prieš pažangius bendraklasius. Išreišdamas save ir patenkindamas savo reikšmingumo, pripažinimo poreikius, vaikas išmoksta gerbti save ir aplinkinius. Vaikai turi suvokti, kad teigiama veikla ir užimtumas – tai kelias į visuomenės pripažinimą.

Įvairios valstybinių ir nevalstybinių institucijų organizuojamas laisvalaikis. Šios institucijos teikia svarbias paslaugas: tai pagalba tėvams, siekiant vaikų laisvalaikį organizuoti taip, kad jis būtų kuo įdomesnis, turiningesnis, kad vaikai galėtų tobulintis ir atskleisti savo talentus ir laisvo laiko neleistų gatvėse

Kaip viena iš laisvalaikio praleidimo formų yra neakivaizdinės mokyklos. Pavyzdžiui, visus besidominčius gamta, mėgstančius keliauti kviečia mokyti „Kurtuvos žalioji mokykla“, kurios pagrindinis tikslas – skatinti jaunimą pažinti gamtą, kultūros paveldą, įsijungti į visuomeninę veiklą. Paskaitas ir užsiėmimus šioje mokykloje veda dėstytojai iš Šiaulių, Vilniaus universitetų, Kurtuvėnų regioninio parko direkcijos, gamtininkai entuziastai. Mokslas trunka du metus. Sėkmingai baigusiems mokyklą, išduodamas diplomą.

Kita neakivaizdinė gamtamokslių mokykla tai jaunųjų fizikų neakivaizdinė mokykla „Fotonas“, kurioje organizuojama moksleivių papildoma veikla, kuri skirta vaiko socializacijai, kūrybiškumui bei įvairiapusių gebėjimų, laisvalaikio, kultūros plėtotei, rekreacijai. Moksleiviams, sėkmingai atlikusiems užduotis, suteikiamas mokyklos baigimo diplomą.

Taip pat dar veikia neakivaizdinės mokyklos: gamtos mokslų vadybos mokykla, kurioje parengta programa moksleiviams, kad jie išsigtų bendrųjų gamtos mokslų vadybos gebėjimų, įgūdžių ir žinių. Mokyklos kursas adaptuotas įvairių lygmenį ir aplinkosaugos veiklos patirties turintiems moksleiviams. Veikia neakivaizdinės žurnalistų, istorikų ir kt. neakivaizdinės mokyklos.

Apibendrinant galima teigti, kad neformaliojo ugdymo netradicinė veikla, kuri sudomina moksleivius, gali tapti turininga laisvalaikio praleidimo priemone, kas ypatingai svarbu rizikos grupei priklausantiems vaikams, kuriems nėra organizuojamas laisvalaikis namuose. Taigi neformalųjį ugdymą galima vertinti kaip tikslingą laisvalaikio praleidimą.

1.4. Dokumentai, reglamentuojantys neformalųjį ugdymą

Neformalųjį vaikų švietimą reglamentuoja LR Švietimo įstatymas (2003), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994), aktuali redakcija nuo 2004 metų). Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos ir šių nuostatų įgyvendinimo programa, Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2003), Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2008), kiti teisės aktai.

LR Švietimo įstatymo 16 straipsnyje nurodoma, kad neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

Neformaliojo ugdymo koncepcijos V skyriuje nurodoma, kad neformalusis ugdymas yra neformaliojo švietimo dalis. Kitos neformaliojo švietimo sistemos dalys yra:

- profesinės linkmės ugdymas – ugdymas, skirtas mokiniams, siekiantiems muzikinės, meninės, sportinės ar kitos dalykinės kompetencijos, specializacijos ir tolesnio mokymosi pagal atitinkamos studijų srities programas,
- laisvalaikio užimtumas (ugdomoji veikla, orientuota į vaikų ir jaunimo pramoginį užimtumą, į dalyvaujančiųjų saviraišką),
- ikimokyklinis bei priešmokyklinis ugdymas.

Neformalusis ugdymas ir formalusis švietimas kaip vienas kitą papildantys reiškiniai, gali būti realizuojami įvairiais būdais:

- per ugdytoją (mokytoją, auklėtoją, pedagogą ir kt.), jei jis turi atitinkamą pasirengimą ir kompetencijas dirbti formaliojo švietimo ir neformaliojo ugdymo srityse;
- per ugdymo(-si) erdves – formaliojo švietimo aplinkos naudojamos kaip

neformaliojo ugdymo erdvės ir atvirkščiai;

- ugdymo teikėją - formaliojo švietimo mokyklos gali būti ir neformaliojo ugdymo teikėjais;

- taikant neformaliojo ugdymo metodus formaliajame švietime;
- per ugdymo programas.

Neformalusis ugdymas tampriai sąveikauja su savišvieta per:

- ugdymosi erdves – asmuo būdamas formaliojo švietimo ir neformaliojo ugdymo sistemos dalyvis, aktyviai lankosi ir muziejuose, bibliotekose;
- ugdymo teikėją – muziejai, bibliotekos, kultūros centrai gali teikti neformaliojo ugdymo paslaugas ir sudaryti sąlygas savišvietai.

Neformalusis ugdymas gali vykti atskirai/savarankiškai nuo formaliojo švietimo, pagal neformaliojo ugdymo programas, kurias gali teikti akredituotos neformaliojo ugdymo įstaigos arba licencijuoti neformaliojo ugdymo teikėjai.

Pagal LR Vietos savivaldos įstatymą neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija.

Pagal LR Švietimo įstatymą švietimo ir mokslo ministerija atlieka šias funkcijas:

Iš dalies užtikrina neformaliojo vaikų švietimo kokybę;

Apibrėžia neformaliojo vaikų švietimo mokyklos tipą, vykdomas programas ir jų reikalavimus;

Vykdo valstybinių neformaliojo vaikų švietimo mokyklų steigėjo funkcijas;

Švietimo ir mokslo ministerija neformaliojo vaikų švietimo veikla organizuoja per įsteigtus centrus:

- Lietuvos vaikų ir jaunimo centras
- Lietuvos jaunųjų gamtininkų centras
- Lietuvos jaunimo turizmo centras
- Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai
- Broniaus Oškinio vaikų aviacijos mokykla
- Lietuvos moksleivių kūno kultūros ir sporto centras

Švietimo ir mokslo ministerijos parengti tokie strateginiai dokumentai:

- Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija
- Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija
- Gabių vaikų ir jaunimo ugdymo programa
- Vaikų vasaros poilsio stovyklų bendrieji nuostatai
- Vaikų turizmo renginių organizavimo aprašymas

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis ugdymas organizuojamas remiantis konceptualiais ir strateginiais valstybiniais dokumentais ir įstatymais. Ši veikla organizuojama per ministerijos įsteigtas įstaigas, kuriose organizuojama įvairiapusė neformalaus ugdymo veikla respublikos moksleiviams.

1.5. Neformaliojo ugdymo administravimas savivaldybėse

Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą, vykdoma švietimo pertvarka, siekiant integruotis į bendrą Europinės kultūros ir švietimo erdvę, išskėlė naujus reikalavimus ir iššūkius tiek visai švietimo sistemai, tiek jos darbuotojams, tiek ugdytiniams. Nors šalyje vykstanti švietimo reforma jau perėjo į antrąjį savo raidos etapą, ne visos švietimo sritys buvo pertvarkomos tolygiai:

Neformalusis švietimas, įteisintas kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija, liko labiausiai reformos nepaliesta švietimo sritis, tiesiogiai priklausanti nuo savivaldybių administracijos požiūrio, finansinių galimybių, politinės valios ir kt. veiksnių.

Neformalusis ugdymas administruojamas rajono savivaldybėse, nes LR vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnyje nurodoma, kad: savarankiškosios savivaldybių funkcijos¹) ikimokyklinis vaikų ugdymas; 2) vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas. Taigi, galima teigti, kad savivaldybės atsako už tinkamą neformaliojo ugdymo administravimą ir organizavimą.

Savivaldybėse pagrindiniai neformalaus švietimo paslaugų teikėjai yra bendrojo lavinimo mokyklos, naudojančios tam numatytas lėšas iš mokinio krepšelio ir specializuotos laisvalaikio užimtumo įstaigos (įvairios meno ir sporto mokyklos, kitos įstaigos), išlaikomos iš savivaldybių biudžeto lėšų. Neformaliai švietimui skirta mokinio krepšelio dalis sudaro nuo 10 iki 14 litų per mėnesį. Nemaža dalis iš savivaldybių biudžeto tenka ir specializuotoms laisvalaikio užimtumo įstaigoms, kurios dažniausiai gauna ir papildomų lėšų, imdamos vadinamą simbolinį mokestį už teikiamas paslaugas.

Taigi, priklausomai nuo savivaldybės dydžio, joje esančio mokyklų ir bendro jose besimokančių mokinių skaičiaus bei nuo specializuotų neformalaus ugdymo įstaigų kiekio, savivaldybėse ne retai cirkuliuoja milijonus litų siekiančios neformaliai švietimui skirtų pinigų sumos, tad tokiu atveju vargu ar galima būtų pritarti teiginiui, kad neformaliai ugdymui skiriama nepakankamai finansavimo. Tačiau remiantis E. Matuizaite (2006), teigtina, kas nepaisant to, dažnai vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumo paslaugų pasiūla yra ribota, o šių veiklų kokybė neadekvati savivaldybės mastu cirkuliuojančiai neformaliai švietimui skirtų

pinigų sumai. Taip atsitinka dėl to, kad šie neformalaus ugdymo finansiniai srautai nėra centralizuotai administruojami ir valdomi arba kitaip sakant – savivaldybėse nėra koordinuotos neformalaus švietimo organizavimo ir vykdymo politikos. Kiekviena neformalaus švietimo paslaugas teikianti organizacija savivaldybėje (bendrojo lavinimo mokykla ar specializuota laisvalaikio užimtumo įstaiga) neformaliai švietimui turimas lėšas naudoja savo nuožiūra, tarp šių atskirų organizacijų nėra tarpusavio bendradarbiavimo, formuojant neformalaus ugdymo pasiūlą ir naudojant neformaliai ugdymui turimas lėšas. Tai ir sudaro prielaidas nekokybiškai, mokinių poreikių neatliepiančiai popamokinei veiklai savivaldybės lygiu rasti bei formuoja klaidingus požiūrius apie neformalaus ugdymo finansavimo stygių.

Taigi, pagrindinė problema yra ta, jog savivaldybėje nėra strateginio požiūrio į neformalų ugdymą, jo planavimą ir įgyvendinimą, todėl jis vykdomas „kaip papuola“. Pavyzdžiui neformaliojo ugdymo veikla didžiaja dalimi yra organizuojamas ir vykdomas bendrojo lavinimo mokyklose. Tradiciškai mokyklos neturi žmogaus, išimtinai atsakingo už neformalaus švietimo veiklą mokykloje koordinavimą ir įprastai tuo rūpinasi administracijos atstovas, dažniausiai turintis papildomų funkcijų ir atsakomybių, todėl neformalus ugdymas ne retai patenka į antraeilės svarbos darbų sąrašą. Tačiau neformaliai ugdymui skirtas lėšas bet kokių atveju reikia panaudoti, todėl mokytojams siūloma rengti ir organizuoti papildomo ugdymo veiklas, tokiu būdu sudarant jiems puikią galimybę užsidirbti papildomų pinigų. Norintys pasinaudoti šia galimybe mokytojai turi parengti papildomo ugdymo programą (svarbu paminėti tai, kad dažniausiai mokyklose nėra vieningų tokių programų rengimo ir vertinimo standartų, todėl jos rengiamos savo nuožiūra), jos yra tvirtinamos ir įgyvendinamos.

E. Matuizaitė (2006) pabrėžia ir tai, kad dažniausiai tokių papildomo ugdymo veiklas rengiančių mokytojų kvalifikacija neformalaus švietimo srityje yra pakankamai ribota, o jų siūlomos popamokinės veiklos dažnai susiveda į dalykinius būrelius. Viena vertus, tai yra natūralu, nes, būdami mokytojai „dalykininkai“, jie gali pasiūlyti kokybiškas tik su savo dėstomu mokykloje dalyku susijusias popamokinės veiklas, tačiau šiuo atveju kyla klausimas, kiek ir ką bendro tai turi su neformalaus švietimo koncepcija ir ar tokių popamokinių dalykinių būrelių organizavimas netampa formalaus ugdymo spragų kamštytu? Kita vertus, būtų sunku įsivaizduoti, kad, tarkime, matematikos mokytojas, neturintis nieko bendro su fotografija, galėtų profesionaliai parengti ir suorganizuoti mokinių pageidaujamus fotografijos kursus – siekiant užtikrinti tokių kursų kokybę, juos turėtų rengti šios srities specialistas. Tačiau dabartinė neformalaus švietimo administravimo praktika nesudaro tam palankių prielaidų.

Įvertinant neformaliojo ugdymo įgyvendinimą ir administravimą savivaldybėse reikalinga pateikti PEST analizę.

Politinis aspektas:

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003;

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas;

Lietuvos švietimo koncepcija, 1992;

Švietimo ir mokslo ministerijos Kolegijos nutarimas Nr. 36, 1996;

Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos ir šių nuostatų įgyvendinimo programa;

Vaikų ir jaunimo socializacijos programa;

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005.

Apibendrinant išvardintus dokumentus teigtina, kad politinis neformaliojo ugdymo veiklos aspektas yra parengtas tinkamai, kadangi yra sukurta teisinė bazė, reglamentuojanti neformaliojo švietimo veiklą.

Ekonominis aspektas:

Neformalusis švietimas nėra pilnai finansuojamas valstybės, kažkokią dalį turi mokėti moksleivių tėvai. Neformalaus ugdymo mokyklose galiojantį mokestį nustato savivaldybės.

Ekonominė visuomenės gyvenimo situacija įtakoja vaikų mažėjimą neformalaus ugdymo mokyklose, ypač kaimo vietovėse, kadangi sunkėja tėvų finansinė situacija.

Savivaldybės užsakomos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos ir tiksliniai projektai finansuojami iš savivaldybės biudžeto. Asmenų, turinčių teisę gauti socialinę paramą, bei jų grupių neformalųjį švietimą finansuoja valstybė. Finansavimo tvarką ir mastą nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Valstybės institucijos ar savivaldybėms nuosavybės ar patikėjimo teise priklausančios patalpos gali būti nuomos arba panaudos sutartimi suteikiamos neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojams (įstaigoms) Vyriausybės nustatyta tvarka.

Švietimo valdymo decentralizavimas turėjo neigiamos įtakos neformaliojo švietimo tobulinimui, nes savivaldybėms trūkstant lėšų, daugiausiai šio tipo įstaigų buvo reorganizuota ar likviduota. Dėl šios priežasties mieste neliko labai reikalingų ir populiarių jaunimo klubų, kadaise veikusių prie namų valdybų.

Neformaliojo švietimo paslaugų kokybė neatsiejama nuo šio tipo įstaigų materialinės bazės modernizavimo, atnaujinant ir pritaikant ją nūdienos reikalavimams, skiriant lėšų ugdymo procesui tobulinti, mokymo priemonėms atnaujinti, informacinėms technologijoms diegti. Tačiau finansavimo politika buvo nepakankama.

Neformaliojo švietimo įstaigos savo materialinei bazei atnaujinti negauna valstybės lėšų, tiesiogiai priklauso tik nuo savivaldybės finansinių galimybių, kurios yra ribotos ir skiriamos tik sistemai išlaikyti, o ne atnaujinti ir modernizuoti.

Apibendrinant teigtina, kad šiuolaikinis visuomenės gyvenimas ekonominės krizės sąlygomis turi didelę neigiamą įtaką neformaliojo ugdymo veiklos organizavimui, nes esant ekonominiams sunkumams mažinamas neformaliojo ugdymo valandų skaičius mokyklose, bei neformaliojo ugdymo mokyklose, tėvams atsiranda finansinių sunkumų išleisti vaikus į neformaliojo ugdymo mokyklas.

Socialinis aspektas

Švietimo politiką Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai numato, kad pagrindinė mokyklos funkcija yra formalaus ir neformalaus švietimo vykdymas, neformalų švietimą apibrėžiant kaip sudėtinę ir formaliam švietimui lygiavertę švietimo proceso dalį. Šiuo metu mokyklos kryptingai vykdo ir rūpinasi formalaus ugdymo organizavimu ir kokybe, o neformalus ugdymas dažnai suvokiamas tik kaip papildoma švietimo proceso dalis. Tokį suvokimą lemia tai, jog, skirtingai nei formalus ugdymas, neformalus švietimas neturi aiškios sistemos ar programos jam organizuoti ir įgyvendinti, todėl dažniausiai jis priklauso nuo mokyklos ar mokytojų galimybių (kvalifikacija), o lėšos, skirtos neformaliajam ugdymui, neretai naudojamos formalaus ugdymo spragoms „užkamšyti“. Tai iškreipia neformalaus ugdymo sampratą ir tokie LR Švietimo įstatyme numatyti tikslai, kaip „padėti jaunuoliui įsigyti profesinę kvalifikaciją ir kompetenciją, atitinkančią šiuolaikinį kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžio kintančioje darbo rinkoje, perteikti šiuolaikinės technologinės, ekonominės bei verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei subalansuotai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą“ (Žin., 2003, Nr. 63 – 2853)

Sudėtinga šalies demografinė, socialinė, ekonominė būklė, sąlygojanti visuomenės kultūrinių, dvasinių vertybių nuosmukį, daro didelį poveikį ir socialinei situacijai:

Kasmet daugėja socialinės atskirties šeimų, o kartu ir socialiai bei pedagogiškai apleistų vaikų skaičius.

Įvairias priklausomybes sukeliančių medžiagų vartojimo tarp vaikų ir jaunimo tendencija tampa grėsmingu socialiniu reiškiniu.

Lietuva Europoje užima vieną pirmaujančių vietų pagal jaunų žmonių savižudybių skaičių. Neformaliojo švietimo įstaigų materialinė bazė nepritaikyta neįgaliųjų poreikiams.

Pagrindiniais neformaliojo švietimo valandų skyrimo kriterijais bendrojo lavinimo mokyklose dažnai tampa ne mokinių poreikiai, o mokytojų socialinio saugumo problemos (sumažėję pamokų krūviai). Trūksta parengtų neformaliojo ugdymo organizavimo specialistų.

Technologinis aspektas

Vienu iš pagrindinių Valstybės ilgalaikės raidos strategijos tikslų yra vykdyti informacinės ir žinių visuomenės plėtros programą. Tačiau reikalinga pastebėti, kad Lietuva atsilieka nuo kitų ES šalių pagal technologinio išsivystymo lygį. Radviliškio rajono bendrojo lavinimo ir neformalaus ugdymo mokyklos nepakankamai gerai aprūpintos technologinėmis priemonėmis. Mokyklų kompiuterizavimas leidžia efektyviau integruoti švietimo idėjų įgyvendinimą į švietimo įstaigų strateginius planus. Mokyklose lėtas internetinis ryšys. Kartais mokyklose trūksta elementarių reikalingų priemonių, nėra tinkamai parengta ir sporto bazė, todėl visi šie techniniai trukdžiai nėra palankūs tinkamai organizuoti neformalaus švietimo veiklą.

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis ugdymas savivaldybėse dar nėra prioritetinga veikla, kadangi galima pastebėti trūkumus bei visuomenės gyvenimo situaciją įvertinti kaip nepalankią tinkamai įvertinti neformaliojo ugdymo naudingumą ir reikalingumą vaikų ir jaunuolių kompetencijų ugdymui bei lavinimui.

2. NEFORMALUSIS UGDYMAS RADVILIŠKIO RAJONE

2.1. Neformaliojo ugdymo sistema rajone

Įgyvendindamos Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK – 2695, savivaldybių institucijos nustato neformaliojo vaikų švietimo politiką savivaldybėse: kuria neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklą; nustato NVŠM mokslo metų pradžią ir trukmę, nagrinėja neformaliojo vaikų švietimo būklę ir vykdo pavaldžių neformaliojo vaikų švietimo teikėjų priežiūrą.

Radviliškio rajono savivaldybės taryba nėra priėmusi atskiro sprendimo dėl neformaliojo švietimo tiekėjų tinklo. Neformaliojo švietimo perspektyva numatyta Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkymo iki 2012 metų bendrajame plane, patvirtintame rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 21 d. sprendimu Nr. T -510. bendrajame tinklo pertvarkymo plane numatyta, kad šiuo metu neformaliojo švietimo paslaugas vaikams teikiančių Radviliškio muzikos ir Radviliškio dailės mokyklų statusas nesikeis. Be Radviliškio muzikos ir dailės mokyklų, kurios dirba tik su vaikais, savivaldybės taryba yra įsteigusi Radviliškio rajono sporto slyrius (reorganizuotas iš Sporto mokyklos), kuris teikia neformaliojo švietimo paslaugas ir vaikams ir suaugusiems.

Radviliškio rajono savivaldybės taryba savo sprendimais nustato mokslo metų trukmę Radviliškio muzikos ir dailės mokyklose, apibūnina Radviliškio muzikos mokyklos ugdymo planus. Neformaliojo švietimo pamokos Radviliškio muzikos ir dailės mokyklose vyksta nuo rugsėjo 1 d. iki birželio 1 d. Atostogų datos nustatomos atsižvelgiant į 2007 – 2008 m. m. bendruosius ugdymo planus, patvirtintus švietimo ir mokslo ministro 2007-04-04 d. įsakymu Nr. ISAK-604, kad sutaptų su atostogomis bendrojo lavinimo mokyklose. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2006 m. rugpjūčio 10 d. sprendimu Nr. T – 829 patvirtinta Neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarka. Pagal šią tvarką per mokinių atostogas neformaliojo švietimo programos vykdomos tokiais kryptimis: meninė, mokslinė, sportinė, sociokultūrinė, sveikatingumo, altruistinė, verslumo. Nustatytas galimas veiklos pobūdis: projektinė veikla, kūrybiniai praktiniai užsiėmimai, šventės, konkursai, ekskursijos, žygiai, stovyklos, sporto varžybos ir kt. Be to, Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimais reglamentuojamas priėmimas į Radviliškio muzikos ir Radviliškio dailės mokyklas tvarka, patvirtinta Radviliškio rajono savivaldybės tarybos švietimo įstaigas, vykdančias neformaliojo švietimo programas, tvarka, patvirtinta Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2006-08-10 sprendimu Nr. T – 831.

Radviliškio rajono muzikos mokykloje mokiniai mokomi pagal 5 ir 7 metų mokymo programas. Penkių metų mokymo programą sudaro: pradinis muzikinis ugdymas – 3 metai; pagrindinis muzikinis ugdymas – 2 metai. Septynių metų mokymo metų programą sudaro: pradinis muzikinis ugdymas – 3 metai; pagrindinis muzikinis ugdymas – 4 metai.

Visų klasių mokiniams dėstomi šie muzikinio branduolio dalykai:

- Pagrindinis instrumentas;
- Antras instrumentas;
- Muzikos rašto ir kultūros pažinimas;
- Mokomasis kolektyvas;
- Pasirenkamieji dalykai.

Mokslas muzikos mokykloje yra mokamas. Apmokėjimo už mokslą tvarką, mokesčio dydį ir atleidimo nuo mokesčio sumažinimo tvarką 2008-12-18 sprendimu T-551 nustatė Radviliškio savivaldybės taryba.

Už kiekvieną mokslo metų mėnesį, nustatytas mokestis 52.00 lt. 50 proc. mokesčio už mokslą lengvata taikoma moksleiviams, kurių mokesčių lengvatą taikymą itin gabiems moksleiviams, dviem ir daugiau vienos šeimos vaikams, neviršijant 50 proc. besimokančiųjų skaičiaus. Nuo mokesčio už mokslą atleidžiami socialiai remtinų šeimų vaikai ir vaikų globos namų auklėtiniai.

Informacija apie mokyklos veiklą yra skelbiama informaciniuose stenduose, Radviliškio rajono savivaldybės tinklalapyje, ją galima rasti mokyklos raštinėje.

Radviliškio dailės mokykla organizuoja pradinį, pagrindinį ir tikslinį dailės mokyklos ugdymą. Mokymas organizuojamas remiantis Radviliškio savivaldybės tarybos sprendimais ir mokyklos nuostatais bei ugdymo planu. Informaciją apie dailės mokykloje galima rasti spaudoje, pačios mokyklos internetinėje svetainėje.

Pažymėtina, kad šios neformalaus ugdymo mokyklos turi filialus Radviliškio rajono Baisogaloje ir Šeduvoje.

Neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai yra Radviliškio rajono gimnazijų, vidurinių ir pagrindinių mokyklų, mokyklų-darželių pedagogai. Bendrojo lavinimo ugdymo įstaigose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigose neformalaus ugdymo veikla organizuojama vadovaujantis valstybiniais strateginiais dokumentais, teisės aktais bei rajono savivaldybės sprendimais. Neformaliojo ugdymo vykdymo tvarką, organizavimo ypatumus ir tvarkaraščius tvirtina mokyklų direktoriai. Kiekvienoje Radviliškio rajono bendrojo lavinimo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vykdoma neformaliojo ugdymo veikla.

2.2. Pagrindinės neformaliojo ugdymo kryptys Radviliškio savivaldybėje

Pagal švietimo veiklos klasifikatorių yra išskiriama 14 neformaliojo ugdymo organizavimo krypčių: muzikinio ugdymo kryptis, dailės ugdymo kryptis, choreografinio, šokio ugdymo kryptis, teatrinio, dramatinio ugdymo kryptis, sportinio ugdymo kryptis, techninės kūrybos ugdymo kryptis, turizmo, kraštotyrinio ugdymo kryptis, gamtos pažinimo, ekologinio ugdymo kryptis, saugaus eismo ugdymo kryptis, informacinių technologijų ugdymo kryptis, taikomojo meno, amatų, dizaino, technologijų ugdymo kryptis, fotografijos, vaizdinio, spaudos dizaino ir kt. ugdymo kryptis, kalbinio ugdymo kryptis.

Radviliškio rajone veikia dvi neformaliojo ugdymo mokyklos: muzikos ir dailės. Sportine mokinių veiklą organizuoja sporto skyrius, todėl galima teigti, kad pagrindinės Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo kryptys yra dailė, muzika, šokis, sportas.

Radviliškio kultūros centre mokiniams taip pat yra organizuojama neformalaus ugdymo veikla: tai šokių, dramos, muzikiniai kolektyvai. Taigi, šie kolektyvai taip pat aktyviai įsijungia į rajono neformalaus ugdymo sritis.

Sporto skyriuje organizuojami užsiėmimai mokiniams ir suaugusiems. Propaguojamos tokios sporto šakos: boksas, laisvosios imtynės, lengvoji atletika, futbolas, krepšinis, šachmatai, rankinis. Pradinio sporto šakų rengimo grupių yra 20, o meistriško rengimo grupių – devynios. Sporto skyriaus organizuojamoje veikloje dalyvauja 693 moksleiviai.

Kiekvienoje bendrojo lavinimo mokykloje pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla taip pat yra siejama su muzika, daile ir sportu. Tačiau pažymėtina, kad mokyklose yra siekiama organizuoti ugdymą įvairiomis kryptimis, todėl veikia ir ekologiniai, turistų būreliai, rengiami technologijų būreliai ir organizuojamos šių darbų parodos. Tačiau pagrindinės vis tik išlieka meninio ugdymo ir sporto veiklos.

Radviliškio rajone neformalus ugdymas yra organizuojamas ir atostogų metu. Šią veiklą nustato Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimas T-829 Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarkos.

Šiame nutarime nurodoma, kad vaikų neformaliojo ugdymo užsiėmimai gali būti vykdomi mokyklų patalpose ir skirti tik mokinių ugdymui ir maitinimui, taip pat gali būti organizuojamas kultūrinis ir neformalusis bendruomenės švietimas. Atostogų metu gali būti vykdoma projektinė, įvairių programų (vasaros poilsio, socializacijos, paramos gabiems vaikams ir kt.) veikla. Taip pat gali būti tikslingai organizuojama įvairių būrelių veikla, renginiai,

ekskursijos, turistiniai ir kūrybiniai žygiai, sportinės varžybos, sveikatingumo renginiai bei kūrybiniai plenerai.

Organizuodami neformalųjį ugdymą mokinių atostogų metu, organizatoriai turi laikytis Lietuvos įstatymų bei kitų teisės aktų, susijusių su renginių organizavimu. Vasaros metu organizuojami neformalaus ugdymo renginiai yra derinami su mokinių tėvais. Mokyklos vadovai turi nustatyti tvarką, pagal kurią pedagogai stebi vaikų užimtumą bei užtikrina jų saugumą. Šios programos yra finansuojamos iš valstybės ar savivaldybės bei kitų juridinių ar fizinių asmenų.

Apibendrinant galima teigti, kad neformalus ugdymas Radviliškio rajone organizuojamas įvairiomis kryptimis, tačiau labiausiai yra akcentuojamos muzikinės, dailinės, choreografijos ir sporto kryptis. Šių veiklų tęstinumas akcentuojamas ir neformaliojo ugdymo veiklos, vykdomos mokinių atostogų metu, veikloje.

2.3. Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla

Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centras įsteigtas 2008-11-20. Centrą sudaro: sporto skyrius, dienos užimtumo skyrius, suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, pedagoginė psichologinė tarnyba, buhalterinės apskaitos ir planavimo skyrius, transporto ir ūkio veiklos skyrius. Centro steigėjas - Radviliškio rajono savivaldybės taryba ir yra savivaldybės viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga.

Centro tikslas – efektyviai ir kokybiškai teikti Radviliškio rajono švietimo įstaigoms finansinės apskaitos ir ūkines-technines paslaugas bei pedagogines psichologines, dienos užimtumo neįgaliesiems, sporto, suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo paslaugas.

Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro veikla:

- Rengti ir įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimosi ir mokymosi visą gyvenimą programas rajono bendruomenei;
- koordinuoti rajono mokytojų metodinę veiklą;
- rengti ir įgyvendinti lokalinius, respublikinius ir tarptautinius švietimo projektus;
- organizuoti rajoninius, regioninius, nacionalinius ir tarptautinius renginius mokiniams: turnyrus, varžybas, konkursus, parodas, paskaitas, olimpiadas, sveikatingumo ir kitas šventes, analizuoti jų rezultatus;

- koordinuoti ir vykdyti rajono mokinių profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą;
- įvertinti, asmens galias ir sunkumus, raidos ypatumus bei sutrikimus, pedagogines, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas;
- konsultuoti specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, mokyklų vadovus, specialistus;
- teikti metodinę pagalbą mokytojams, specialistams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių problemų sprendimo klausimais;
- užtikrinti specialaus ugdymo ir socialines paslaugas, padedančias palaikyti asmens funkcinės galimybes ir leidžiančias jam kuo savarankiškiau gyventi;
- teikti dienos socialinės globos paslaugas;
- dalyvauti parodose ir mugėse su neįgaliųjų darbeliais ir gaminiais;
- rengti ir įgyvendinti kūno kultūros ir sporto plėtojimo miesto, rajono teritorijoje programas;
- sudaryti palankias sąlygas užsiiminti kūno kultūra ir sportu, skatinti sveikos gyvensenos propagavimą rajono teritorijoje gyvenantiems asmenims;
- atstovauti rajono kūno kultūros ir sporto interesams, bendradarbiauti su respublikos ir užsienio šalių panašiomis organizacijomis;
- organizuoti sporto renginius, rajono pirmenybes, sporto šventes;
- pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymą ir kitus teisės aktus tvarkyti Centro ir švietimo įstaigų buhalterinę apskaitą, teikti joms ūkinės-technines paslaugas;
- pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymą organizuoti ir vykdyti konkursus, apklausas švietimo įstaigoms reikalingų paslaugų, darbų ir prekių pirkimui kaip centrinę perkančioji organizacija;
- organizuoti švietimo įstaigų statinių ir inžinerinių sistemų avarijų šalinimą bei remontą;
- teikti maisto technologo paslaugas: sudaryti perspektyvinius valgiaraščius-meniu, naujų patiekalų receptūras ir aprašyti jų gamybos technologijas, vykdyti maisto gamybos apskaitos ir darbo organizavimo, gaminamų patiekalų technologinių procesų valdymo bei kokybei keliamų reikalavimų užtikrinimo švietimo įstaigose stebėseną ir analizę.

Vadinasi, centro organizuojama veikla yra siejama su neformalaus ugdymo veiklai reikalingų paslaugų teikimu ir jų rezultatų analize.

Vienas iš švietimo ir sporto paslaugų centro padalinių, kuris yra atsakingas už neformaliojo ugdymą organizavimą yra suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius. Radviliškio rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla organizuojama pagal Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimą Nr. T - 237 Dėl Radviliškio rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centro nuostatus. Šis centras yra įsteigtas Radviliškio rajono tarybos sprendimu 2004-07-15 Nr. T-280 „Dėl Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus pedagogų švietimo centro reorganizavimo į Radviliškio rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centrą“. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2008 m. lapkričio 20 d. sprendimo Nr. T-519 sprendimu Radviliškio rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centras reorganizuotas į Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrių. Pagrindinė šio skyriaus veikla – kvalifikacijos tobulinimas.

Asmenims, išklausiusiems tam tikrą paslaugų kursą, dalyvavusiems seminaruose bei įvykdžiusiems kursų (seminarų) programos reikalavimus, skyrius išduoda kvalifikacijos tobulinimo kursų, (seminarų ir kt.) baigimo pažymėjimą. Kvalifikacijos pažymėjimus taip pat išduoda tobulinimo programų vadovams, lektoriams.

Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus pagrindinis tikslas: užtikrinti švietimo paslaugų prieinamumą ir kokybę, garantuoti pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai. Todėl centre yra sudaromos sąlygos pedagogams kelti kvalifikaciją, profesinį meistriškumą, aktyvinti ugdymo procesą. Skyrius taip pat koordinuoja ir mokyklų mokytojų metodinę veiklą, siekia užtikrinti kokybišką neformaliojo ugdymo programų įgyvendinimą, organizuoja renginius, skatinančius ir tenkinančius mokinių saviraiškos poreikius.

Pagrindinės skyriaus funkcijos:

- Tirti ir organizuoti, mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo poreikius;
- Rengti arba siūlyti kitų parengtas kvalifikacijos tobulinimo programas ir organizuoti mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, mokytojų, pagalbos mokiniams specialistų ir kitų rajono gyventojų kvalifikacijos tobulinimo renginius;
- Viešai skelbti informaciją apie vykdomas kvalifikacijos tobulinimo programas, organizuojamus kvalifikacijos tobulinimo ir kt. renginius;
- Nustatyti kvalifikacijos tobulinimo programų rengimo, aprobavimo tvarką, renginių organizavimo tvarką;

- Plėtoti Radviliškio rajono švietimo darbuotojų metodinę veiklą;
- Teikti pagalbą mokyklų vadovams, pavaduotojams, mokytojams, pagalbos mokiniui specialistams kvalifikacijos tobulinimo klausimais;
- Sudaro galimybių švietimo darbuotojams, kitiems rajono bendruomenės nariams skleisti gerą darbo patirtį;
- Organizuoti dalykinį švietimo darbuotojų ir kitų bendruomenės narių tobulinimąsi, stažuotes, kultūrinį švietimą;
- Užtikrinti organizuojamų renginių kokybę
- Išduoti kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus, pažymas ir padėkos raštus;
- Kaupti Centro bibliotekos fondą ir sudaryti sąlygas švietimo darbuotojams juo naudotis;
- Inicijuoti, rengti ir įgyvendinti projektus, susijusius su švietėjiška veikla;
- Organizuoti renginius mokiniams: šventes, konkursu, parodas, paskaitas, olimpiadas ir kt.;
- Rūpintis rajono jaunimo veikla, skatinti jaunimo pilietiškumą;
- Atlikti vartotojų kompiuterinio raštingumo pagal ECDL programą testavimo darbus, laikydamiesi ESDL testavimo kokybės užtikrinimo sistemos reikalavimus;
- Koordinuoti ir vykdo rajono mokinių profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą;
- Organizuoti edukacines keliones – seminarus užsienyje;
- Organizuoti Trečiojo amžiaus universiteto senjorų veiklą.

Šio skyriaus veikla siejama su neformaliojo ugdymo rajone organizavimu, kvalifikacijos kėlimo paslaugų teikimu tiek vaikams tiek suaugusiems. Vadinasi, pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla organizuojama šio skyriaus darbuotojų.

3. NEFORMALIOJO UGDYMO ADMINISTRAVIMAS RADVILIŠKIO SAVIVALDYBĖJE

3.1. Tyrimo organizavimas ir metodologija

Siekiant išsiaiškinti neformaliojo ugdymo administravimą Radviliškio savivaldybėje buvo parengtos dvi anketos Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo mokyklų ir bendrojo lavinimo mokyklų pedagogams, užsiimantiems neformaliojo ugdymo veiklos organizavimu bei bendrojo lavinimo mokyklų vyresnių klasių mokiniams. Anketos parengtos darbo autorės (žr. 1 ir 2 priedas). Anketinė apklausa parengta vadovaujantis Pilietinių iniciatyvų centro atliktos Neformalaus ugdymo organizavimo Kaišiadorių savivaldybėje modeliu.

Anketinė apklausa pasirinkta dėl to, kad šio metodo pagalba galima apklausti didelį skaičių respondentų vienu metu ir atlikti kiekybinę analizę. Pasak G. Merkio (1995) rodo populiarumą ir lemia santykinis apklausos atlikimo paprastumas, pigumas, galimybė greitai ir lengvai surinkti daug duomenų. Anketinė apklausa buvo pasirinkta dėl galimybės instrukuoti respondentus, iškilus būtinumui, pvz. nesuvokiant klausimo esmės. Taip pat patogiu kontroliuoti situaciją tyrėjui, iš respondentų reakcijos preliminariai spręsti apie problemos reikšmę. Anketinės apklausos metodu beveik 100 % arba šiek tiek mažiau gražinama anketų. Taigi, dėl šių išvardintų priežasčių, anketinis tyrimas pasirinktas kaip tinkamiausias darbe iškeltai problemai nagrinėti.

Tyrimo metu buvo laikomasi šių principų:

Savanoriškumo – respondento buvo prašoma asmeniškai užpildyti anketas, paaiškinant, kad tai savanoriškas apsisprendimas.

Privatumo – anketos paaiškinimuose nurodyta, kad informacija bus apdorojama bendrai ir nebus atskleista respondento asmeninė informacija. Taip pat nurodyta kada, kaip ir kam bus naudojama jo suteikta informacija.

Anonimiškumo – anketos nėra koduotos, sudarytos nereikalaujant respondento asmens vardų.

Konfidencialumo – įsipareigota, kad gauti duomenys, bus panaudoti tik bakalauro darbo tyrimo analizei.

Geranoriškumo – anketos įvadinėje dalyje respondentams paaiškinta tyrimo nauda ir svarba, siekiant motyvuoti, kad dalyvautų tyrime.

Sudarant anketą buvo atsižvelgta į K. Kardelio (2002) pateikiamus bendruosius anketos reikalavimus. Įvadinėje dalyje paaiškinta, koku tikslu yra atliekama apklausa, supažindinama su autore, nurodoma anketos užpildymo instrukcija. Klausimai pateikiami konkretūs.

Respondentams reikėjo tik pasirinkti atsakymų variantus ir nereikalaujama pačiam rašyti savo nuomonės.

Pedagogų anketoje 13 klausimų. Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina neformaliojo ugdymo uždavinius ir išskiria juos pagal svarbą vaikui, analizuojamas pedagogų požiūris į neformaliojo ugdymo teikiamą naudą šių paslaugų suaugusiems vartotojams. Taip pat siekiama išsiaiškinti pagrindines grupes, kurios, pedagogų požiūriu, turėtų dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje. Analizuojamos neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės, organizavimo ypatumai, popamokinės veiklos teikiama nauda mokiniams, pagrindiniai trūkumai, organizuojant neformalųjį ugdymą. Atliekama Radviliškio rajono neformalaus ugdymo kiekybinių ir kokybinių kriterijų fiksavimo analizė bei neformaliojo ugdymo kokybės vertinimo būdai.

Mokinių anketoje 17 klausimų. Šiais klausimais siekiama sužinoti mokinių požiūrį į neformaliojo ugdymo sampratą, principų įgyvendinimą, neformaliojo ugdymo reikalingumą, svarbumą. Taip pat siekiama išsiaiškinti, kokius būrelius mokiniai lanko, kokius mėgsta ir kokių būrelių trūksta, kad patenkinti mokinių neformalios veiklos poreikį.

Siekiant apibendrinti gautus rezultatus atliktas ir kokybinis tyrimas, kurio metu parengtas ekspertų interviu. Šis metodas pasirinktas dėl to, kad pastaraisiais metais socialinių tyrimų moksluose vis dažniau pasitelkiamas ir vis labiau pripažįstamas kokybinis tyrimo metodas (Bitinas, Žydžiūnaitė), kuris yra grindžiamas atvejo tyrimo strategija ir kritine atranka. Interviu kaip kokybinio duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad yra prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones (J. Frechtling, L. Sharp, 1997).

Atliekant ekspertų interviu tyrimą remtasi M. Paston (1990), nurodyta kokybinio tyrimo tikslinės imties vienetų atranka, pasirenkant tik tuos atvejus, kurie yra informatyviausi tiriamuoju požiūriu. Kryptingiems, iš dalies struktūruotiems individualiesiems giluminiams interviu atlikti paprašyti Radviliškio rajono savivaldybės administracijos švietimo, kultūros ir sporto skyriaus, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus, neformaliojo mokyklų vadovų bei savivaldybės specialistų, dirbančių su jaunimu, kaip kontrolinės grupės ekspertai, geriausiai atstovaujantys tiriamajai problemai. Todėl galima teigti, kad ekspertų interviu tyrime dalyvavo tiriamosios srities specialistai.

Siekiant visapusiškiau atlikti rezultatų analizę interviu apklausos duomenys lyginami su gautais anketinės apklausos duomenimis.

Apklaustos duomenys apdoroti vadovaujantis atvejo tyrimo duomenų analizės būdu, duomenis apibendrinant, identifikuojant tapačius bruožus, ryšius, atsakymų panašumus ir skirtumus tarp užsibrėžtų tyrimo sričių, interpretuojant, remiantis įžvalgomis ir idėjomis.

Laikantis tyrimo etikos principų, prieš atliekant tyrimą buvo iš anksto susitarta su informantais, susitikimo laikas ir vieta suderinti iš anksto.

3.2. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo dalyvavo Radviliškio rajono formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigų pedagogai ir bendrojo lavinimo mokyklų vyresnių klasių mokiniai.

Pedagogai, dalyvavę tyrime pasiskirstė pagal lytį, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo stažą ir darbo vietą. Pedagogų pasiskirstymas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Pedagogų respondentų demografinės- visuomeninės charakteristikos

1lentelė

Pedagogų respondentų demografinės- visuomeninės charakteristikos

Demografinė-visuomeninė kategorija	Skaičius	Procentas
Pasiskirstymas pagal lytį		
Moteris	198	90 %
Vyras	22	10 %
Iš viso	120	100 %
Pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą		
Iki 5 metų	27	12 %
6 – 10 metų	38	17 %
11 – 15 metų	69	31 %
16 – 20 metų	41	19 %
Daugiau nei 20 metų	45	21 %
Iš viso	220	100 %
Pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją		
Mokytojas	24	11 %
Vyresnysis mokytojas	112	51 %
Mokytojas metodininkas	45	21 %
Mokytojas ekspertas	4	2 %
Socialinis pedagogas	35	15 %
Iš viso:	220	100 %
Pasiskirstymas pagal darbo vietą		
Gimnazija	103	47 %
Pagrindinė mokykla	66	30 %
Neformaliojo ugdymo mokykla	38	17 %
Pradinė mokykla	13	6 %
Iš viso	220	100 %

Pagal duomenis, pateikiamus 1 lentelėje galima teigti, kad pagrindinės tyrimo dalyvės yra moterys, o tai patvirtina nuostatą, kad mokykloje daugiausiai dirba moterys. Visi

respondentai turi aukštąjį išsilavinimą. Daugiausiai respondentų dirba mokyklose nuo 11 iki 15 metų, todėl galima teigti, kad apklausoje dalyvavo didelė patirtį turintis specialistai. Pusę respondentų turi vyresniojo mokytojo kvalifikaciją ir dirba Radviliškio rajono gimnazijose.

Antra anketinės apklauso respondentų grupė yra mokiniai. Mokinių grupės respondentų pasiskirstymas pateikiamas 2 lentelėje

2 lentelė

Mokinių demografinės-visuomeninės charakteristikos

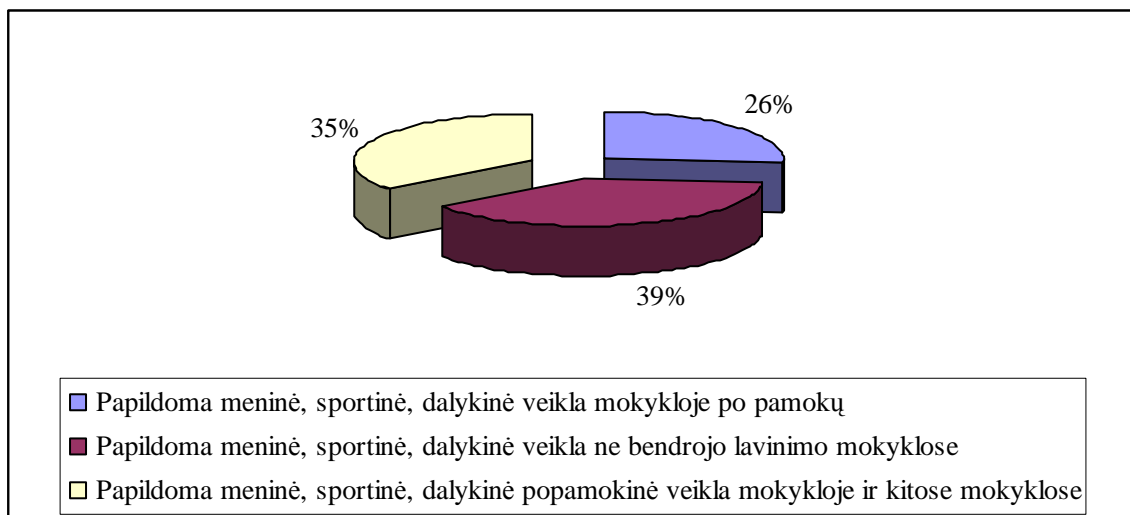
Demografinė-visuomeninė kategorija	Skaičius	Procentas
Pasiskirstymas pagal lytį		
Mergina	129	76 %
vaikinas	41	24 %
Iš viso:	170	100 %
Pasiskirstymas pagal amžių		
15 metų	48	28 %
16 metų	98	58 %
17 metų	22	13 %
18 metų	2	1 %
Iš viso:	170	100 %
Pasiskirstymas pagal klasę		
1 gimnazijos kl. (9 pagrindinės m-klos)	48	28 %
2 gimnazijos kl. (10 pagrindinės m-klos)	96	57 %
3 gimnazijos kl.	17	10 %
4 gimnazijos kl.	9	5 %
Iš viso	170	100 %

Pagal 4 lentelėje pateikiamus duomenis matyti, kad daugiausia tyrime dalyvavo merginų, tačiau tai nerodo tendencijos, kad mokyklose daugiau merginų, tačiau merginos noriau sutiko dalyvauti tyrime ir išsakyti savo nuomonę. Daugiausiai respondentų yra 16 metų amžiaus ir besimokančių antroje gimnazijos bei 10 pagrindinės mokyklos klasėse.

Kokybiniame ekspertų interviu tyrime dalyvavo 5 informantai. 1 vyras ir 4 moterys. Laikantis tyrimo etikos ir siekiant užtikrinti informantų anonimiškumą, išsamesnė informacija (vardai, pavardės) apie kokybinio tyrimo dalyvius nėra atskleidžiama (yra žinomi tik darbo autoriui). Informantų suteikta informacija, nepaisant jos atvirumo ir asmeniškumo, neleidžia nustatyti tiriamųjų tapatybės, o gauti duomenys darbe skelbiami tik apibendrinti. Reikėtų pažymėti, kad visi informantai turi aukštąjį išsilavinimą ir neformaliojo ugdymo srityje dirba daugiau nei 5 metai, todėl tikėtina, kad apklausoje dalyvauja savo sritį išmanantys, kompetentingi specialistai.

3.3. Mokinių požiūrio tyrimo duomenų analizė

Radviliškio rajone pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai yra mokiniai. Jie lanko neformaliojo ugdymo mokyklas, bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo ugdymo būrelius. Kaip mokiniai suvokia neformaliojo ugdymo veiklą pateikiama 3 paveiksle.

3 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos samprata mokinių požiūriu (n- 170)

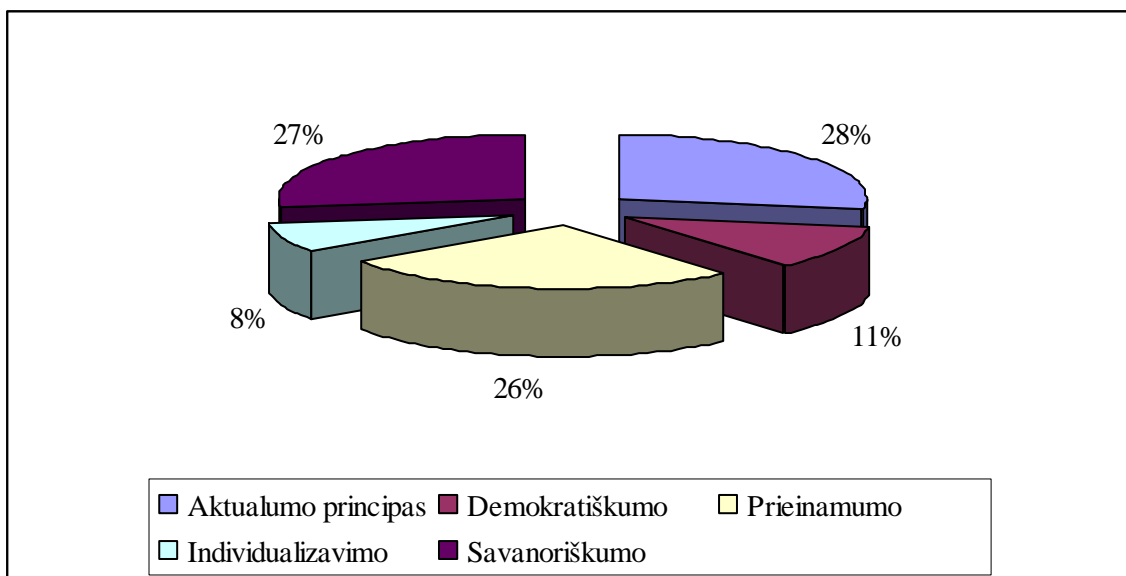
Remiantis pateiktais mokinių atsakymais galima teigti, kad mokiniai neformalųjį ugdymą daugiausiai vertina kaip papildomą meninę, sportinę, dalykinę veiklą ne bendrojo lavinimo mokyklose. Taigi manytina, kad mokiniams neformalusis ugdymas yra suvokiamas kaip mokymasis ir dalyvavimas įvairioje veikloje ne savo mokykloje. Vadinasi, jiems neformalus ugdymas yra suvokiamas daugiau ne kaip mokyklinė veikla.

Tik šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad neformalus ugdymas yra veikla ir bendrojo lavinimo ir kitose mokyklose. Vadinasi, didžioji dalis mokinių suvokia, kad neformalus ugdymas yra įvairi papildoma veikla, tik skiriasi jų suvokimas dėl šios veiklos organizavimo ugdymo įstaigose.

Mažiausiai respondentų nurodė, kad neformalus ugdymas yra papildoma meninė, sportinė ir dalykinė veikla po pamokų mokykloje, todėl tikėtina, kad ši dalis respondentų neužsiima papildoma veikla po pamokų ne mokykloje ir nelanko neformaliojo ugdymo mokyklų. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad didesnė dalis moksleivių yra aktyvūs po pamokų ne tik savo mokykloje, bet ir už jos ribų organizuojamoje neformaliojo ugdymo veikloje.

Siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį dėl neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimo buvo prašoma įvertinti, kokie principai yra įgyvendinti neformaliojo ugdymo

būreliuose. Mokiniam buvo įvardintas principas ir šalia paaiškinta, ką jis reiškia, kokia veikla įgyvendinama vadovaujantis įvardintu principu (žr. 4 pav.).

4 pav. Neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimas neformaliojo ugdymo būreliuose (n-170)

Remiantis duomenimis pateikiamais 4 paveiksle, matyti, kad daugiausiai mokinių pritarė, jog neformaliojo ugdymo būreliuose įgyvendinamas aktualumo principas. Vadinasi, mokiniai vertina, kad yra neformaliojo ugdymo siūlomų programų pasiūla yra skirta mokinių socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti. Todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę mokyklose ugdyti ir lavinti įvairias kompetencijas.

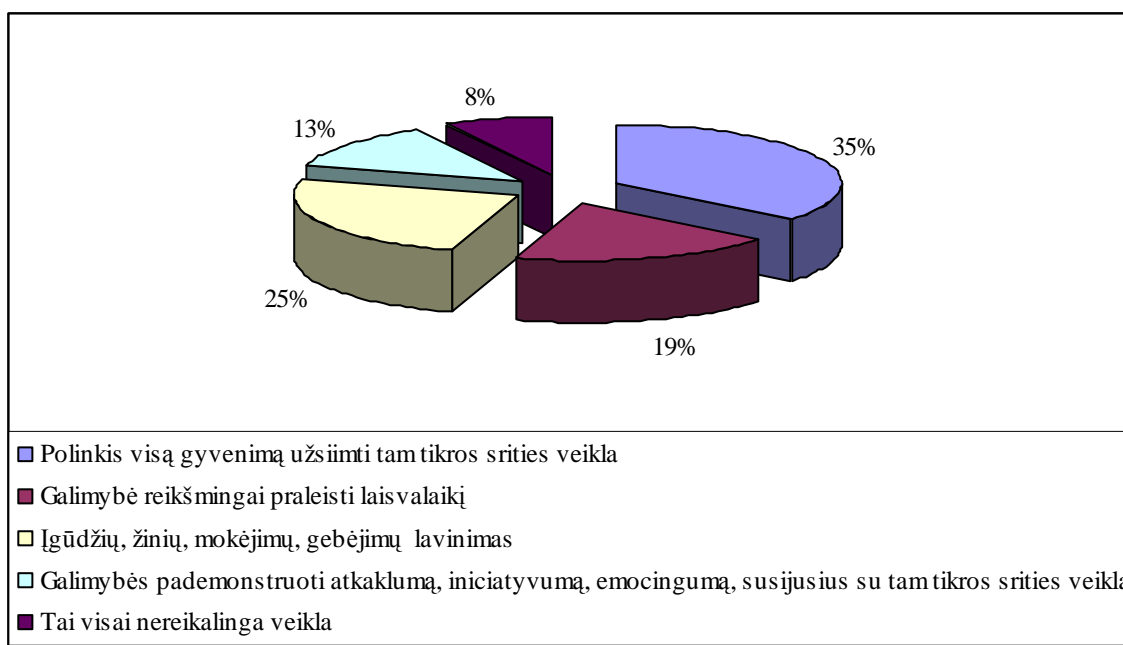
Beveik panašus skaičius respondentų nurodė, kad įgyvendinamas savanoriškumo principas. Taigi, mokiniai laisvai renkasi mokytojų pasiūlytas programas, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami. Tačiau, šio principo vertinimui išsakyta ganėtinai mažai respondentų pritarimo, todėl tikėtina, kad ne visi mokiniai lanko neformaliojo ugdymo būrelius niekieno neverčiami. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad mokiniai kartais yra nukreipiami į neformaliojo ugdymo būrelius pedagogų ar tėvų.

Trečias statistikai reikšmingas įvardintas prieinamumo principas. Vadinasi, mokykloje sudaromos visos sąlygos mokinių kompetencijoms ugdytis per pasirinktą neformaliojo ugdymo programą. Mokiniam siūlomos neformaliojo ugdymo programos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems mokiniams pagal amžių, turimą patirtį, nepriklausomai nuo šeimos socialinės padėties. Taigi galima įvertinti mokyklose siūlomos neformalios veiklos mokiniams palankų veiksnį – nereikia mokėti už papildomos veiklos būrelius, nes neformaliojo

ugdymo mokyklų lankyti dėl šeimos sunkių materialinių sąlygų negali nemaža dalis mokinių, nors tikrai turi gabumų dailei ar muzikai.

Mažiausiai reikšmingas, mokinių požiūriu – individualizmo principas, kuomet ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam mokiniui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes poreikius ir pasiekimus. Vadinasi, galima teigti, kad mokiniai dar neįsijaučia, jog yra atsižvelgiama į jų individualius poreikius.

Neformalusis ugdymas didžiosios dalies mokinių mėgiamas, pageidaujamas ir aktyviai propaguojamas, todėl reikalinga išskirti pagrindinį neformaliojo ugdymo reikalingumo požymį patiems mokiniams (žr. 5 pav.).

5 pav. Svarbiausias neformaliojo ugdymo reikalingumo požymis (n-170)

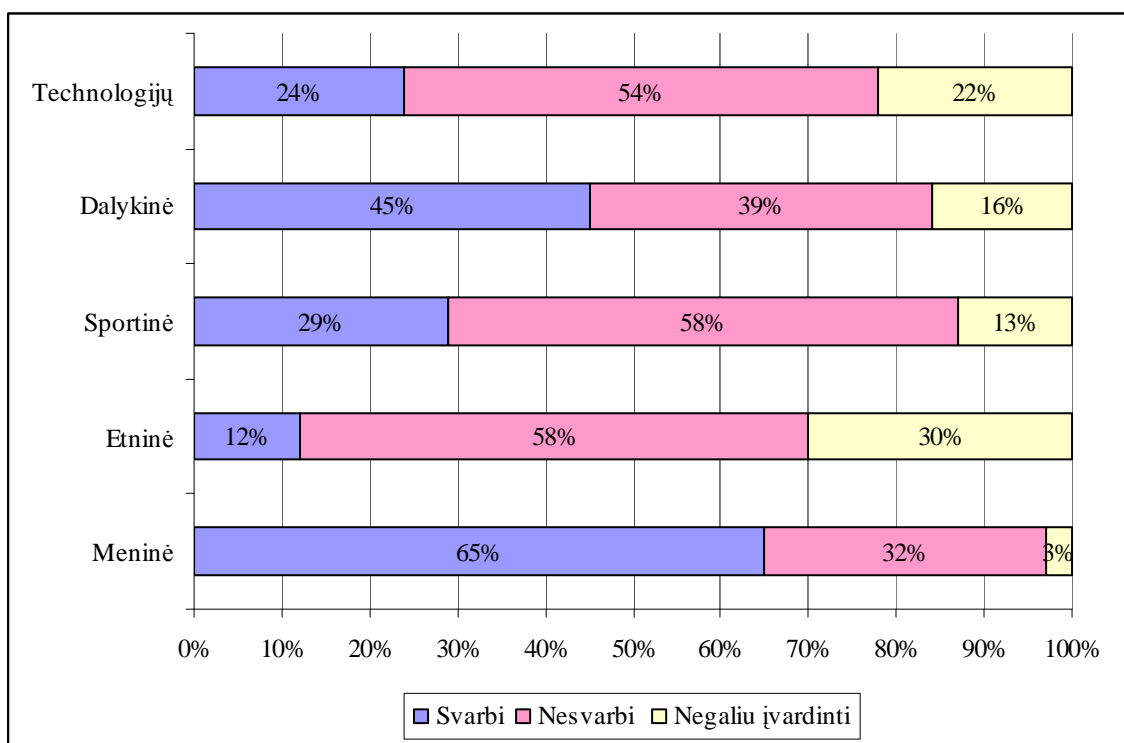
Remiantis mokinių atsakymų rezultatais, pateikiamais 5 paveiksle, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai mokiniams reikalingi dėl polinkio visą gyvenimą užsiimti mėgiama veikla patenkinimo. Taigi tikėtina, kad mokiniai renkasi tuos neformaliojo ugdymo užsiėmimus, kuriuose gali tenkinti savo polinkius ir pomėgius. Vadinasi, vyresni mokiniai jau išskiria neformaliojo ugdymo naudingumą kaip galimybę tobulinti savo kompetencijas ir gilinti žinias bei ugdyti reikalingus gebėjimus ir įgūdžius numatomi veiksmai ateityje. Tai patvirtina ir antras statistiškai reikšmingas mokinių atsakymas, kad neformalaus ugdymo užsiėmimai ir veikla reikalingi įgūdžių, žinių ir gebėjimų lavinimui. Taigi, galima teigti, kad pagrindinė neformaliojo ugdymo nauda ir reikšmingumas siejamas su gebėjimų ir įgūdžių lavinimu, todėl tikėtina, kad mokiniai supranta, kad jų įgūdžiai ir gebėjimai turi būti lavinami papildomai.

Neformaliojo ugdymo užsiėmimus kaip galimybę turiningai praleisti laisvalaikį vertina tik 19 proc. respondentų, todėl manytina, kad neformalus ugdymas mokiniams nelabai reikšmingas kaip laisvalaikio praleidimo priemonė.

Labai nedidelė dalis nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai sudaro sąlygas parodyti savo aktyvumą ar emocingumą, susijusius su tam tikros srities veikla. Taigi, manytina, kad į neformalaus ugdymo užsiėmimus mokiniai daugiau žiūri kaip į savo kompetencijų tobulinimą.

Mažiausiai reikšmingas mokinių atsakymas, kad tokia veikla nereikalinga, tačiau vis tik yra mokinių, kurie nesidomi jokia papildoma veikla ir nesiekia savo kompetencijų bei įgūdžių lavinimo.

Kiekvienam mokiniui reikšminga veikla yra ta, kuri tenkina jo poreikius. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokia veikla yra svarbiausia mokiniams (žr.6 pav.).

6 pav. Svarbiausi neformaliojo ugdymo būriai (n-170)

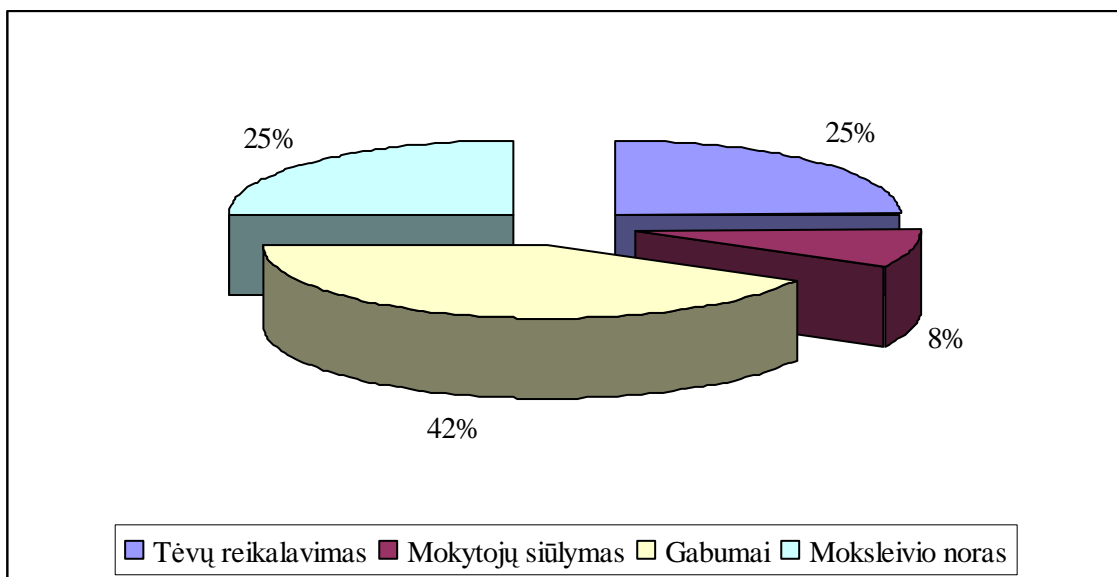
Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad labiausiai reikšminga mokiniams yra meninės krypties neformaliojo ugdymo veikla. Taigi tikėtina, kad daugiausiai mokinių tenkina savo muzikinės, dailinės bei teatrinės raiškos poreikius.

Pakankamai reikšminga mokiniams yra dalykinė papildoma veikla, todėl tikėtina, kad mokiniai gilina savo žinias rinkdamiesi dalykinius užsiėmimus, kuriuose gilina žinias, kurias reikalinga pritaikyti mokymosi procese.

Aktuali mokiniams ir sportinės srities neformalaus ugdymo veikla, tačiau pastebėtina, kad šie atsakymai dominavo vaikinių anketose. Vadinasi, sportinės veiklos užsiėmimai labiau aktualūs vaikams.

Mažiausiai reikšminga mokiniams yra etninės krypties veikla, tačiau nors ir nedidelė respondentų grupė, tačiau buvo mokinių nurodžiusių, kad tai svarbi veikla. Galima pastebėti, kad etninė veikla yra labai populiariname šiuolaikiniame gyvenime, prisimenamos tradicijos, papročiai, organizuojami renginiai, todėl manytina, kad šios veiklos įtaka mokiniams yra padaryta.

Kiekvienas mokinys, rinkdamasi neformaliojo ugdymo veiklą yra skatinamas kažkokių veiksnių, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokie pagrindiniai veiksniai lemia neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą (žr. 7 pav.).

7 pav. Pagrindiniai veiksniai, įtakojantys neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą (n-170)

Remiantis mokinių atsakymais, galima teigti, kad svarbiausias veiksnys, įtakojantis neformaliojo ugdymo mokyklos pasirinkimą, yra moksleivio gabumai. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokinys pasirenka papildomą veiklą pagal savo poreikius ir išlavintus gabumus, kuriuos gali pritaikyti gyvenime.

Vienodai svarbūs veiksniai yra tėvų reikalavimas ir paties mokinio noras. Todėl tikėtina, kad mokiniui, renkantis neformaliojo ugdymo mokyklą yra svarbu pasirinkti tai, ką pataria tėvai. Todėl tikėtina, kad tėvų įtaka nėra maža pasirenkant papildomą veiklą neformaliojo ugdymo įstaigoje. Manytina, kad tėvų reikalavimas yra siejamas su įvairiomis priežastimis: vaiko laisvalaikio praleidimo klausimas, finansinės šeimos galimybės, vaiko pažinimas ir pan.

Mažiausiai įtakos neformalaus ugdymo mokyklos pasirinkimui turi mokytojo siūlymas, todėl galima daryti prielaidą, kad mokiniui yra svarbu, koks mokytojas ir ką siūlo.

Buvo siekiama išsiaiškinti, kokius neformaliojo ugdymo būrelius mokiniai žino mokyklose. Iš mokinių atsakymų išryškėjo, kad beveik visose mokyklose yra dramos, šokių, sporto ir muzikinės krypties (ansambliai, chorai, dainavimo) būreliai. Todėl teigtina, kad visose bendrojo lavinimo mokyklose yra organizuojama įprasta vaidinimo, muzikavimo, šokių ir sporto veikla.

Pastebėtina, kad mokiniai vardindami būrelius išskyrė juos pagal pavadinimus. Tačiau tokie būrelių pavadinimai: kreizi, kantri šokiai, ritminiai šokiai parodo, kad būtent šokių veiklai yra skiriamas didelis dėmesys.

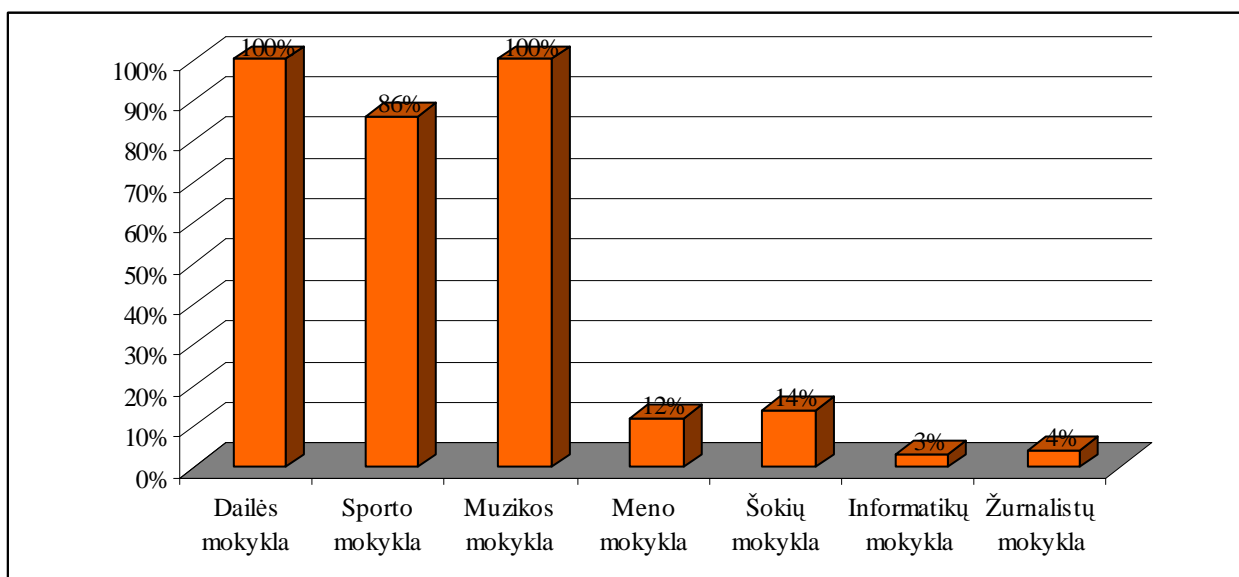
Taip pat nemažai yra išvardinta sporto veiklų: lengvoji atletika, futbolas, imtynės, krepšinis. Taigi tikėtina, kad tiek šokių tiek sporto krypčių veikla yra orientuojama į įvairius mokinių pomėgius ir nėra tik vienos krypties.

Nedidelė dalis mokinių nurodė, kad mokyklose yra muziejininkų, bibliotekininkų, vertėjų, žurnalistų, internautų ir pan. būreliai. Vadinasi, mokyklose organizuojama ir socialinė veiklai nukreipianti neformalaus ugdymo pakraipa.

Buvo įvardinti ir ekologinės bei gamtosauginės pakraipos būreliai, todėl tikėtina, kad mokyklose neformalaus ugdymo veikla yra organizuojama taip, kad tenkintų įvairius mokinių poreikius ir pomėgius.

Mokinių buvo klausama, kokius neformaliojo ugdymo būrelius, veikiančius kultūros centre jie gali išvardinti ir žino. Daugiausiai mokinių nurodė, kad žino dramos studiją, ansamblius, šokius, tautinius šokius, kapelą. Todėl teigtina, kad Radviliškio miesto kultūros centre yra nemažai organizuojama įdomios veiklos Radviliškio miesto mokiniams.

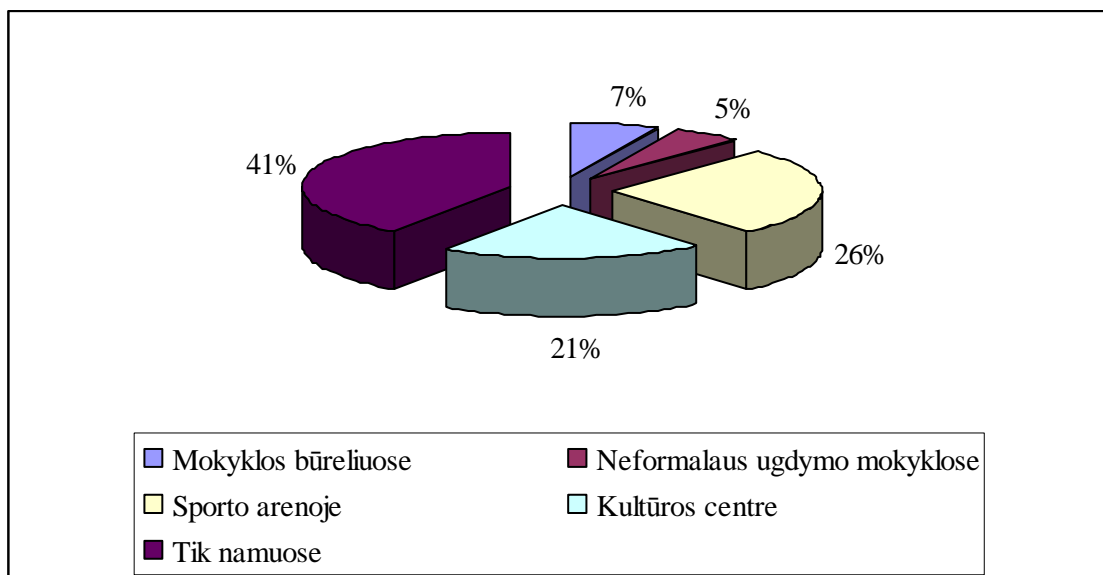
Buvo aiškinamasi, kokias neformalaus ugdymo mokyklas mokiniai žino Radviliškio rajone (žr. 8 pav.).

8 pav. Mokinių žinomos neformalaus ugdymo mokyklos (n-170)

Pagal duomenis, pateikiamus 8 paveiksle matyti, kad dailės ir muzikos mokyklas žino visi mokiniai, nedidelė dalis nurodė meno mokykla, tačiau tai reikėtų sieti su dailės ar muzikos mokyklomis. Kitas mokyklas nurodė nedidelė dalis mokinių, tačiau jų atsakymus galima vertinti, kaip įvardintos veiklos užsiėmimus organizuojamus ne jų mokykloje, o kitose mokyklose ar kultūros centre, nes Radviliškyje yra tik dvi: dailės ir muzikos neformalaus ugdymo mokyklos.

Kaip paaiškėjo iš ankstesnių mokinių atsakymų, neformaliojo ugdymo veiklos jie nepriskyrė laisvalaikio praleidimo poreikių tenkinimui, tačiau buvo aiškinamasi, kokias organizuojamas neformaliojo ugdymo veiklas jie gali priskirti laisvalaikio praleidimui (žr. 9 pav.)

9 pav. Laisvalaikio praleidimo galimybės (n-170)

Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad laisvalaikio praleidimas dažniausiai yra įvardijamas kaip laikas, praleidžiamas namuose. Todėl galima tik patvirtinti, kad didžioji dauguma mokinių užsiėmimus neformaliojo ugdymo veikloje sieja su rimta dalykine veikla, kuriai reikia ruoštis ir atsakingai vertinti.

Iš neformaliojo ugdymo veiklos galimybių laisvalaikiui daugiausiai priskiriama veikla, kuria mokiniai gali užsiimti sporto arenoje bei kultūros centre. Todėl galima daryti prielaidą, kad sportinė veikla dažniausiai yra siejama su laisvalaikiu.

Mažiausiai su laisvalaikio praleidimu siejamas praleistas laikas mokyklos neformaliojo ugdymo būreliuose ir laikas, skirtas veiklai neformaliojo ugdymo mokyklose.

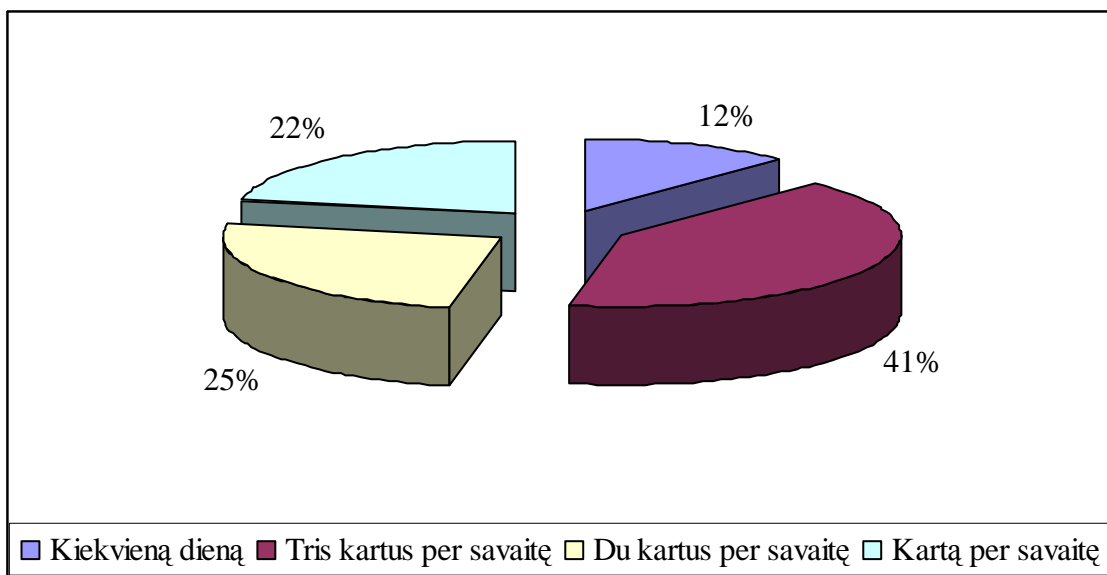
Taigi, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla yra reikšminga ne laisvalaikio praleidimui, o savo kompetencijų ir gebėjimų ugdymui.

Buvo prašoma mokinių įvardinti, kokių būrelių trūksta Radviliškio mieste. Iš šiam klausimui pateiktų mokinių atsakymų išryškėjo, kad Radviliškio mieste labiausiai trūksta baseino bei automobilistų būrelių. Buvo paminėta, kad daugiau reikėtų internetinių svetainių, tačiau reikia pastebėti, kad naršymas po internetines svetaines nėra įvardijama kaip neformaliojo ugdymo veikla.

Mokinių buvo prašoma nurodyti, kokios veiklos jie norėtų mokykloje ir gali įvardinti, jog tokios veiklos trūksta. Tačiau buvo įvardinta tik didesnė kompiuterinių žaidimų reikiamybė. Todėl tikėtina, kad namuose mokiniams nėra leidžiama ilgai naudotis kompiuteriu arba neturi tokios galimybės.

Kelių mokinių buvo įvardinta, kad reikalinga užsienio kalbos būrelių bei žurnalistų ir televizijos laidų vedėjų būrelių. Tačiau pastebėta, kad mokiniams netrūksta muzikinės, meninės bei sportinės veiklos būrelių. Taigi galima teigti, kad mokyklose ir mieste yra pakankamai meninės ir sportinės pakraipos neformalaus ugdymo būrelių.

Užsiėmimai neformaliojo ugdymo mokyklose yra organizuojami įvairiai. Kai kuriuos užsiėmimus mokiniai gali lankyti kasdien, kitus rečiau, tačiau buvo siekiama, kiek mokiniai norėtų užsiimti mėgiama ir jiems patinkančia veikla (žr. 10 pav.).

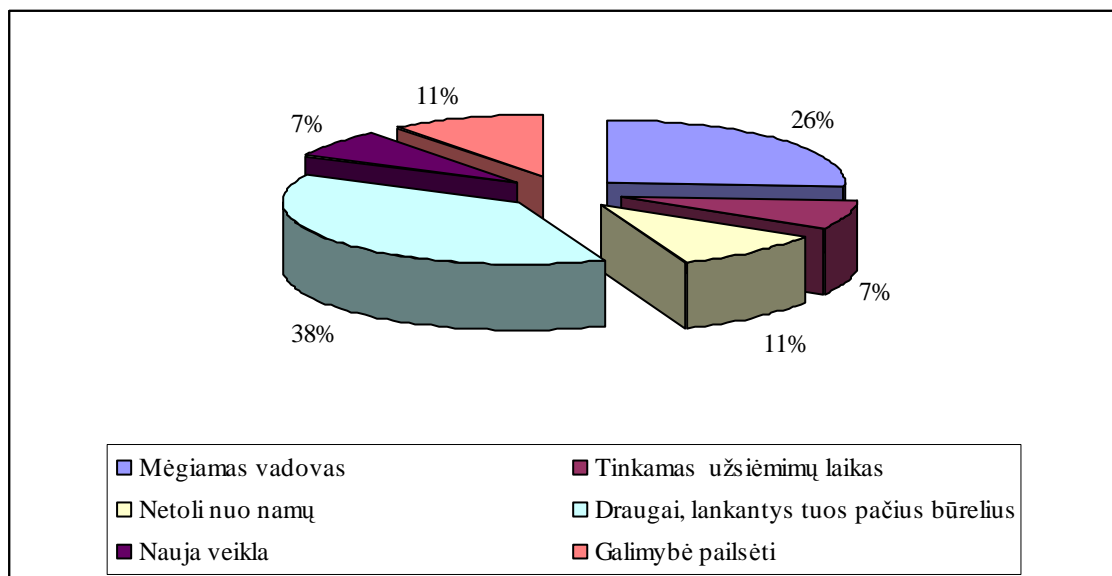

10 pav. Poreikis užsiimti mėgiama neformalaus ugdymo veikla (n- 170)

Remiantis mokinių pateikiamais atsakymais, pateikiamais 10 paveiksle, galima teigti, kad dažniausiai mėgiama veikla mokiniai norėtų užsiimti 3 kartus per savaitę. Kasdien veiklos norėtų tik 12 proc. respondentų. Todėl galima daryti prielaidą, kad nors ir mėgiama

veikla, bet mokiniai jos nepageidautų kasdien, todėl tikėtina, kad ši veikla reikalauja ne tik laiko praleidimo, bet ir tinkamo pasiruošimo.

Kiekvieną veiklą mokiniai pasirenka atsižvelgdami į įvairias aplinkybes, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokie pagrindiniai mokyklinio neformalaus ugdymo būrelio pasirinkimo veiksniai (žr. 11 pav.).

11 pav. Neformalaus ugdymo veiklos būrelio mokykloje pasirinkimo veiksniai (n-170)

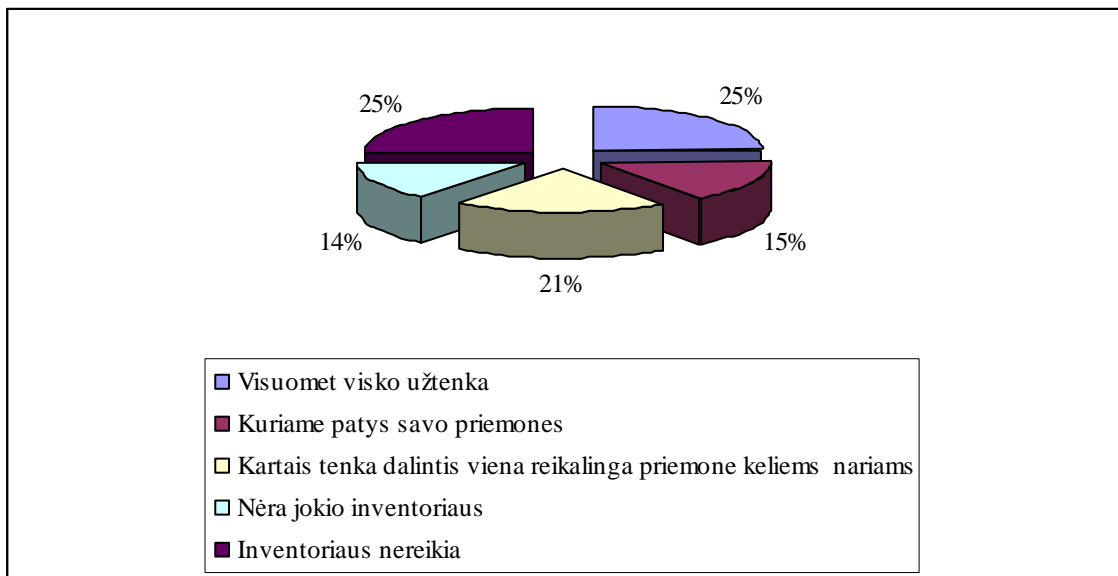
Remiantis mokinių pateiktais atsakymais, galima teigti, kad pagrindinis veiksnys, įtakojantis mokykloje organizuojamo būrelio pasirinkimą, yra draugai, lankantys tą patį būrelį. Todėl galima daryti prielaidą, kad draugai ir bendraminčiai renkasi tą pačią papildomą veiklą mokykloje.

Statistiškai reikšmingas veiksnys, įtakojantis būrelio pasirinkimą yra būrelio vadovas, todėl pastebėtina, kad mokiniams svarbu yra tai, kas veda užsiėmimus. Todėl tikėtina, kad vaikų mėgiamo mokytojo būreliuose netrūksta lankytojų.

Vienodai reikšmingi veiksniai galimybė pailsėti ir tai, kad mokykla netoli nuo namų, todėl vėl išryškėja, kad neformaliojo ugdymo veiklai laisvalaikis nėra įtakingas veiksnys.

Mažiausiai reikšmingi pasirinkimo veiksniai: nauja veikla ir patogus užsiėmimų laikas. Todėl teigtina, kad siekiant ugdytis savo kompetencijas ir gebėjimus galima būrelį lankyti ir ne labai patogiu laiku, svarbu, kad patiktų ir domintų veikla.

Organizuojant neformalų ugdymą kartais būreliuose yra reikalingas įvairus inventorių, todėl buvo siekiama išsiaiškinti mokinių nuomonę dėl reikalingo inventoriaus pakankamumo (žr. 12 pav.).

12 pav. Reikalingo inventoriaus vertinimas (n-170)

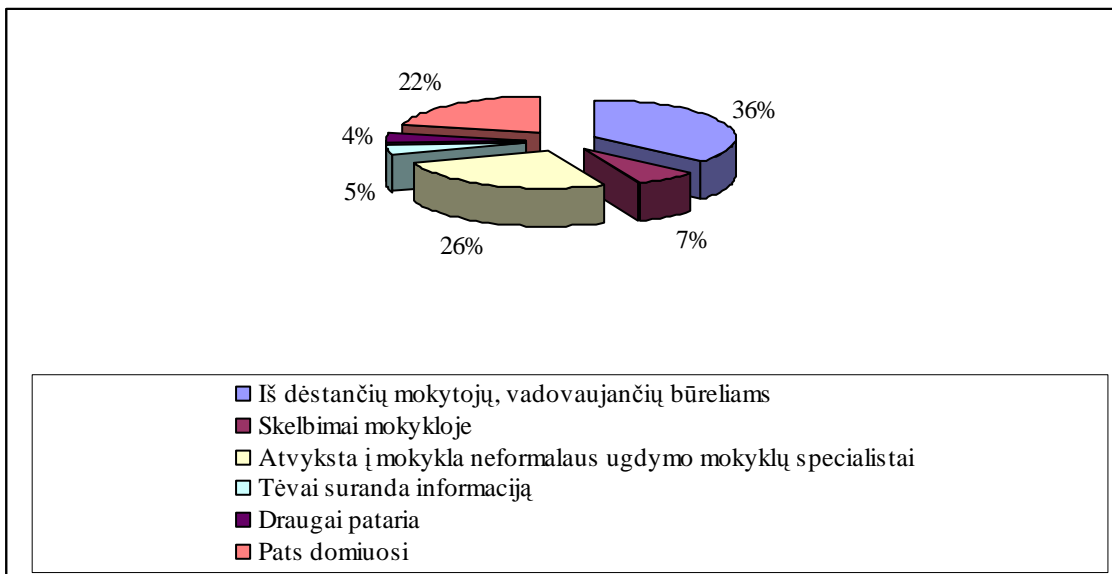
Pagal 12 paveiksle pateikiamus mokinių atsakymus, matyti, kad inventoriaus neformaliojo ugdymo veikloje pakanka arba nereikia. Todėl tikėtina, kad pusei respondentų niekuomet nekilo problemų dėl reikalingo veiklai inventoriaus.

Nedidelės dalies respondentų įvardinta, kad kartais inventoriumi kartais tenka dalintis keliems mokiniams. Todėl galima daryti prielaidą, kad ne visuomet yra pakankamai inventoriaus arba būrelio veikloje dalyvauja daugiau mokinių negu yra inventoriaus.

Nedidelė dalis respondentų nurodė, kad inventorių ir reikalingas priemones kuria patys mokiniai, tai tikriausiai yra siejama su dramos būrelio veikla, kur reikalinga pasiruošti reikalingus rūbus ar kaukes.

Vadinasi, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo veikloje yra pakankamas inventorius, mokinių požiūriu ir jie nejaučia reikalingų priemonių trūkumo.

Baigiant mokinių anketinę apklausą buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais mokiniai sužino apie organizuojamus būrelius ir neformalaus ugdymo veiklą (žr. 13 pav.).

13 pav. Informacijos apie organizuojamą neformaliojo ugdymo veikla gavimas (n-170)

Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad dažniausiai apie vykstančius būrelius jie sužino iš mokytojų, vedančių neformalaus ugdymo būrelius. Taigi, manytina, kad pedagogai į savo būrelius kviečia vaikus patys, supažindindami juos su veikla, kuri bus organizuojama būreliuose.

Antras statistiškai reikšmingas atsakymas yra tai, kad mokiniai patys domisi siūloma veikla ir pasirenka, kokį būrelį lankyti.

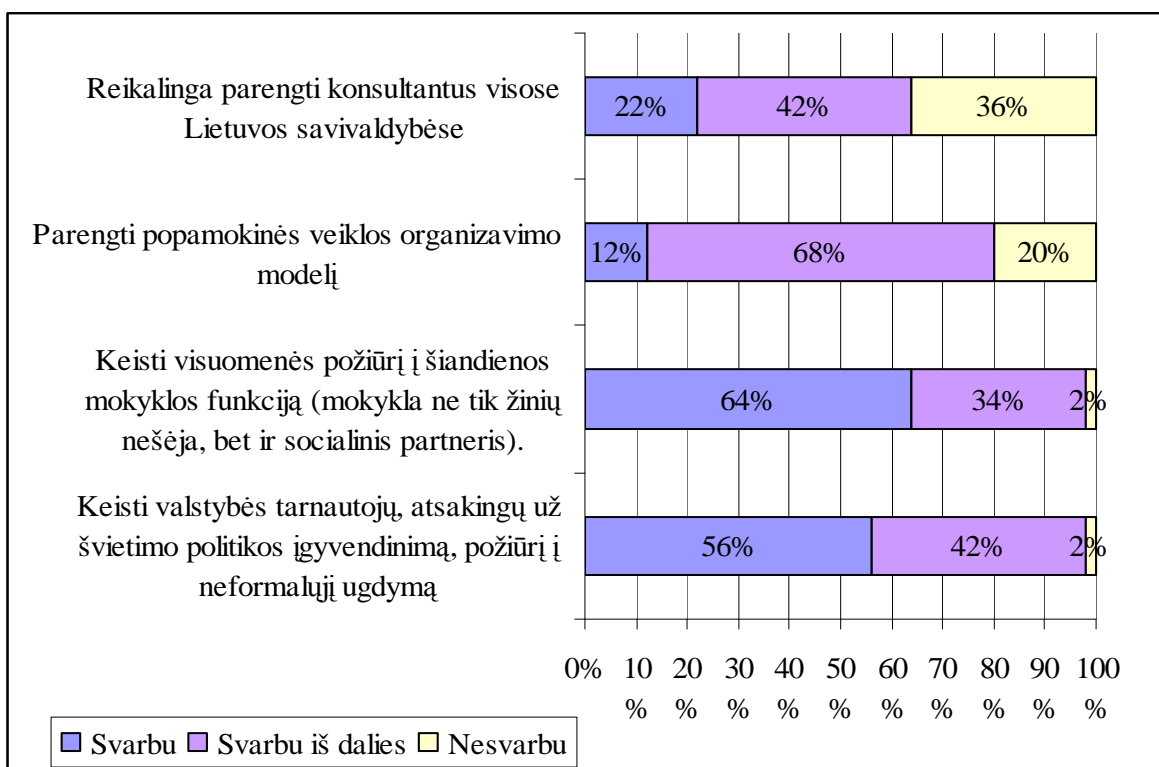
Neformaliojo ugdymo mokyklų veiklos pasirinkimui įtakos turi atvykstantys į mokyklą šių įstaigų mokytojai. Vadinasi, neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogai mokinių ieško mokyklose patys, reklamuodami savo veiklą.

Kaip paaiškėjo iš ankstesnių mokinių atsakymai dažnai būrelis pasirenkamas dėl jį lankančių draugų, tačiau iš šio atsakymo išryškėjo, kad draugai būrelio pasirinkimui neturi įtakos, todėl tikėtina, kad draugų įtaka neformalaus ugdymo veiklos pasirinkimui esminės įtakos neturi.

Apibendrinant galima teigti, kad mokiniai turi nemažai žinių dėl neformaliojo ugdymo organizavimo veiklos rajone ir yra susidarę nuomonę dėl šios veiklos reikalingumo bei naudingumo mokiniui.

3.4. Bendrojo lavinimo ir neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogų nuomonės tyrimo duomenų analizė

Pedagogų vykdoma veikla visuomet yra siejama su kažkokių iškeltų tikslų ar uždavinių įgyvendinimu, todėl buvo siekiama sužinoti pedagogų požiūrį į tai, koks neformaliojo ugdymo uždavinys yra pats svarbiausias ir aktualiausias įgyvendinant neformalųjį ugdymą (žr. 14 pav.).

14 pav. Neformaliojo ugdymo uždaviniai pagal svarbumą mokytojų požiūriu (n-220)

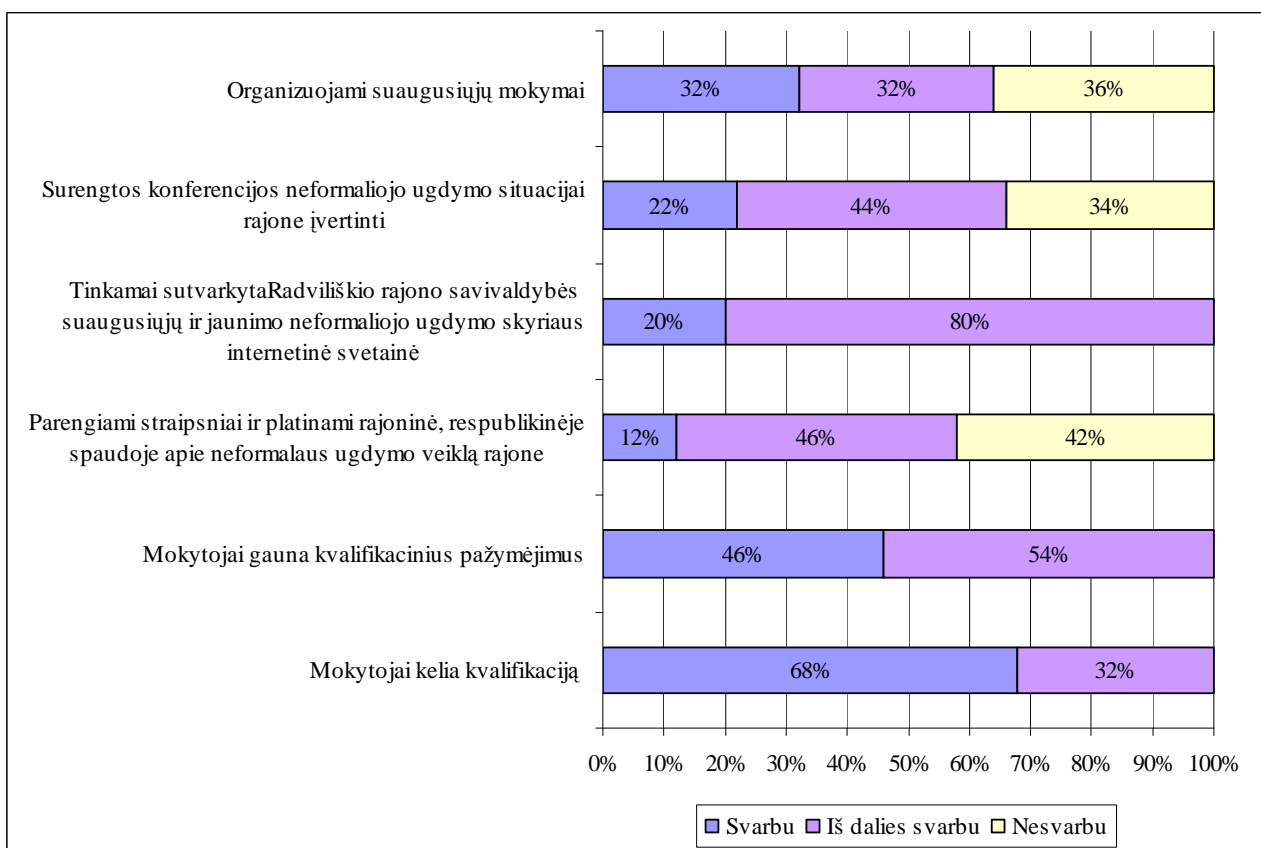
Pagal duomenis, pateikiamus 14 paveiksle, matyti, kad daugiausiai pedagogų pritaria nuostatai, kad reikalinga keisti visuomenės požiūrį į šiandienos mokyklos funkcijas. Taigi, teigtina, kad labai aktualu yra tai, jog visuomenėje būtų suformuota nuomonė, kad mokykloje vaikai ne tik mokosi matematikos ar lietuvių, bet ugdomi savo kompetencijas, gebėjimus ir siekia bendravimo. Todėl pakeitus nuomonę galima tikėtis didesnio pasitikėjimo mokykla ir neformalios veiklos įtaka mokinio gebėjimų įtvirtinimui.

Kiek mažiau svarbu, pedagogų nuomone, yra valstybės tarnautojų, atsakingų už neformaliojo ugdymo veiklos organizavimą bei švietimo politikos įgyvendinimą, požiūris į neformaliojo ugdymo paskirtį požiūriu kaita. Taigi manytina, kad valstybės tarnautojų veikla, organizuojant neformalųjį ugdymą, rengiant dokumentus šios veiklos įgyvendinimui nėra ypatingai palankiai vertinama pedagogų, kurie patys vadovauja neformaliojo ugdymo

užsiėmimams. Todėl galima pastebėti administruojančių neformalųjį ugdymą valdininkų ir pedagogų, realiai dirbančių neformaliojo ugdymo srityje, nuomonių nesuderinamumą.

Mažiausiai reikšmingas pedagogams atrodo neformaliojo ugdymo modelio parengimas Lietuvos savivaldybėse, todėl tikėtina, kad dokumentų ir rašytinių pokyčių įgyvendinimas yra tik laiko gaišimas ir realiai vykdomai veiklai negali turėti naudingos įtakos.

Rajone neformaliojo ugdymo užsiėmimai yra organizuojami ne tik mokiniams, bet ir pedagogai turi galimybę kelti savo kvalifikaciją, tobulintis ar mokytis. Todėl buvo reikšminga išsiaiškinti, kaip suaugusieji neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai vertina neformaliojo ugdymo naudą (žr. 15 pav.).

15 pav. Neformaliojo ugdymo nauda suaugusiųjų šių paslaugų vartotojams (n=220)

Pagal 15 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad neformalaus ugdymo suaugusiųjų paslaugų vartotojams labai svarbu yra tai, kad mokytojai turi galimybę kelti kvalifikaciją. Vadinasi, pedagogams nereikalinga vykti į kitus miestus, lankyti seminarus galima Radviliškyje.

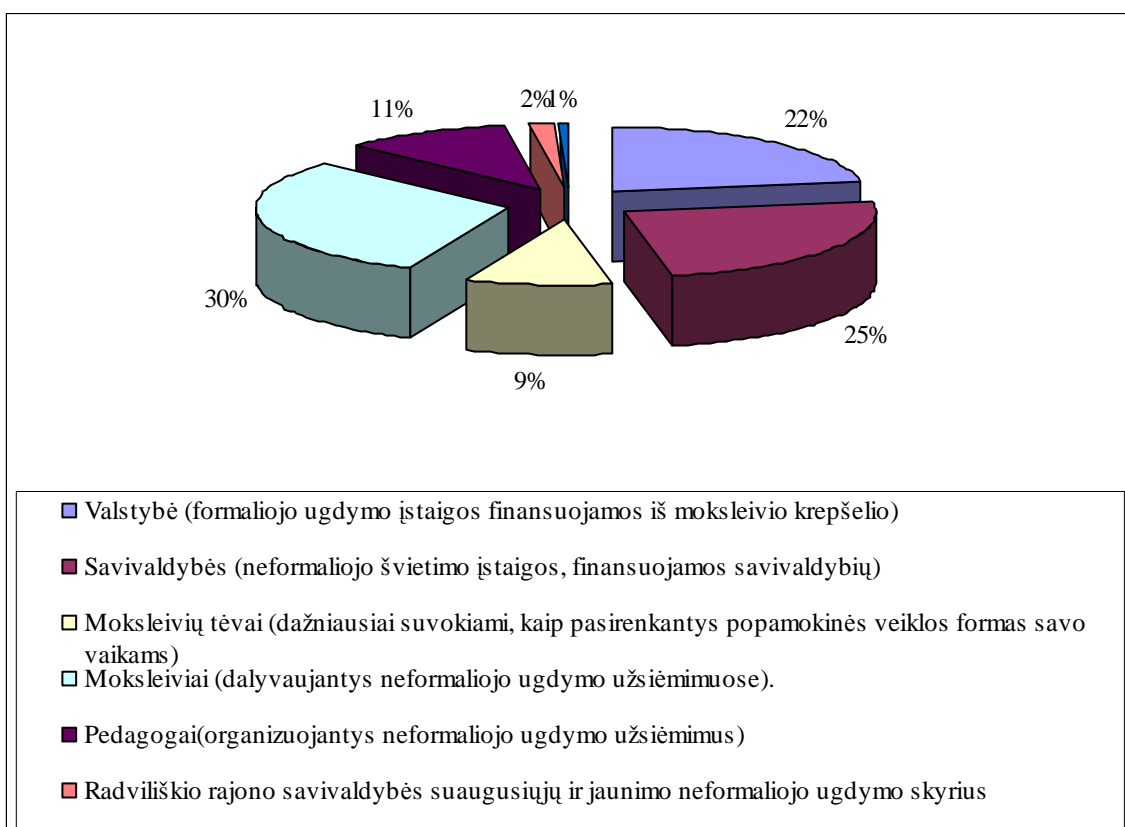
Mažiau nei pusei respondentų yra reikšminga tai, kad yra išduodami kvalifikaciniai pažymėjimai, kurie patvirtina apie gautas žinias, išklaustytus seminarus.

Reikia akcentuoti, kad pedagogai mato ir tokią neformaliojo ugdymo veiklą kaip suaugusiųjų mokymą, kadangi yra organizuojami mokymai ne tik mokytojams, bet ir kitoms įvairios suaugusiųjų grupėms, yra įsteigtas ir trečiojo amžiaus universitetas. Todėl neformaliojo ugdymo veikla jau yra pastebima rajone ir vertinama kaip naudinga.

Svarbu pažymėti, kad suaugusiųjų mokymas yra pastebimas ir gerai vertinamas respondentų, todėl tikėtina, kad visuomenėje suaugusiųjų mokymas yra jau suprantama veikla.

Mažiausiai reikšminga yra tai, kad platinami straipsniai respublikinėje spaudoje apie neformaliojo ugdymo veiklą rajone. Vadinasi, pedagogams aktualu patiems turėti galimybę kelti kvalifikacija ir gauti tai patvirtinančius pažymėjimus Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriuje.

Neformaliojo ugdymo organizavime ir šioje veikloje dalyvauja moksleiviai, pedagogai ir valstybės institucijos, kurios organizuoja ir administruoja šią veiklą. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokias pagrindines neformaliojo švietimo grupes išskiria Radviliškio rajono pedagogai (žr. 16 pav.).

16 pav. Pagrindinės grupės, turinčios įtakos neformaliojo ugdymo veiklai (n-220)

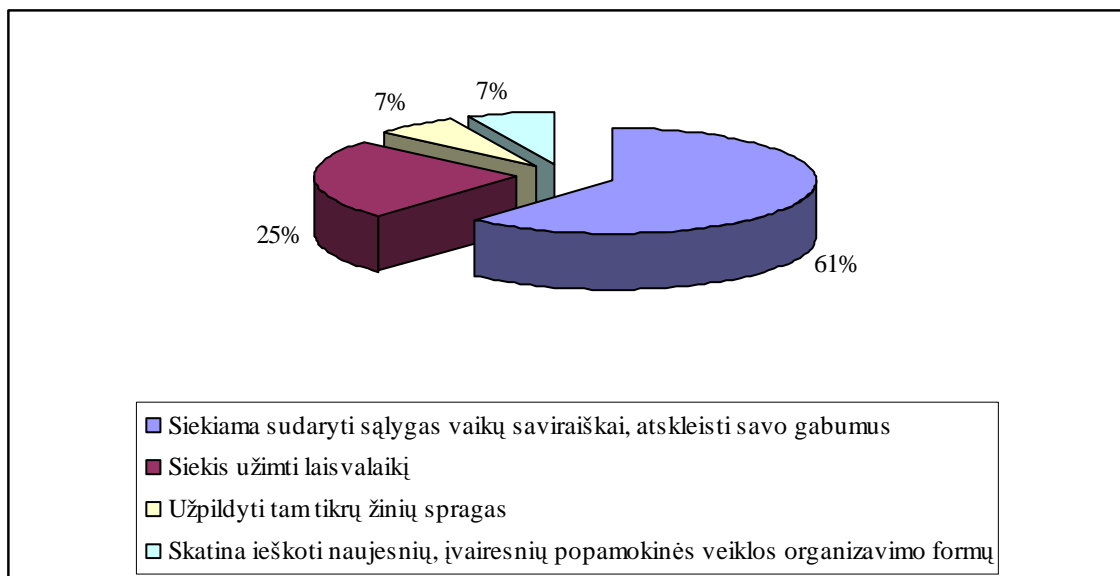
Remiantis duomenimis, pateikiamais 16 paveiksle, matyti, kad yra išskirtos trys pagrindinės neformaliojo ugdymo grupės: moksleiviai, dalyvaujantys neformaliojo ugdymo

užsiėmimuose, pedagogai, organizuojantys neformaliojo ugdymo užsiėmimus ir valstybė, kurios vaidmuo – finansuoti ugdymo įstaigas iš mokinio krepšelio. Taigi, teigtina, kad išskiriami pagrindiniai trys dalyviai. Vadinasi, organizuojant neformalųjį ugdymą yra svarbu, kad ši veikla būtų tinkamai finansuojama iš valstybės biudžeto, tuomet pedagogai galės kurti ir vykdyti įvairesnę neformalaus ugdymo veiklą, o mokiniai turės daugiau galimybių pasirinkti jiems tinkančią ir patinkančią veiklą.

Moksleivių tėvų įtaka įvardinta nedidelės dalies respondentų, todėl teigtina, kad ši grupė neformaliajam ugdymui turi įtakos tik kaip vaikų nuomonės dėl neformalaus ugdymo veiklos pasirinkimo ir finansavimo.

Mažiausiai reikšminga, pedagogų požiūriu, neformaliojo ugdymo skyriaus ir švietimo ir sporto centro veikla reikšminga neformaliojo ugdymo organizavimui, tačiau reikalinga akcentuoti, kad būtent šios grupės turi įtakos neformaliojo ugdymo veiklai Radviliškio rajone, nes šios įstaigos atsakingos už tinkamą neformaliojo ugdymo paslaugų užtikrinimą. Taigi galima daryti prielaidą, kad jų veikla nėra tinkamai įvertinama pedagogų.

Neformalus ugdymas organizuojamas vadovaujantis numatytais tikslais, todėl pedagogų buvo klausama, kokius pagrindinius tikslus jie įgyvendina organizuodami neformaliojo ugdymo veiklą (žr. 77 pav.)

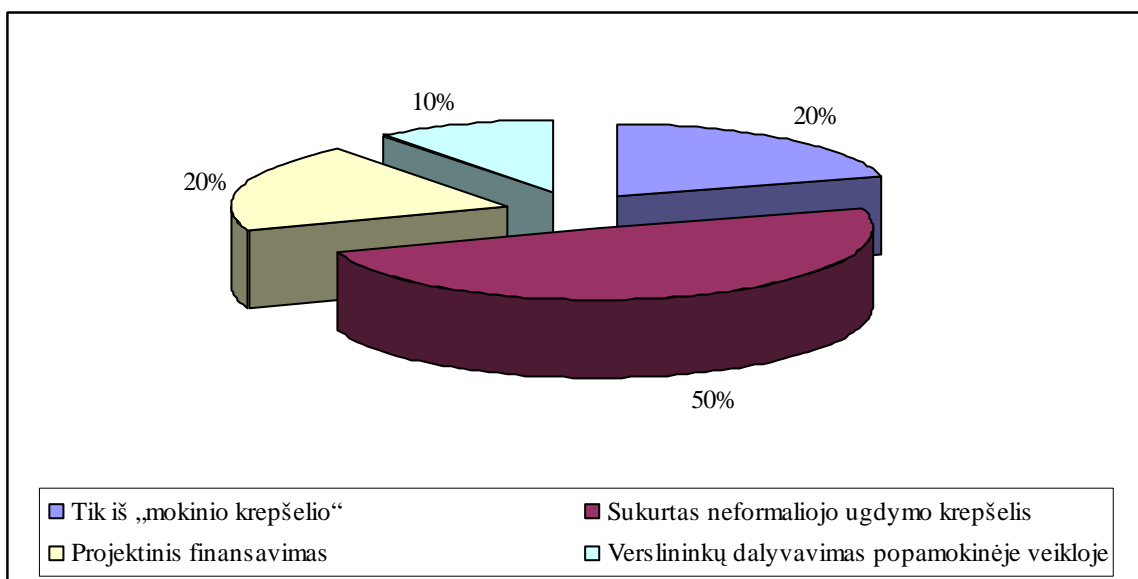
17 pav. Pagrindiniai neformaliojo ugdymo tikslai (n-220)

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad pagrindinis neformaliojo ugdymo tikslas – sudaruti sąlygas vaikų saviraiškai, atskleisti savo gabumus. Taigi teigtina, kad mokytojai savo organizuojamą veiklą organizuoja įvairia, kad mokiniai galėtų atskleisti savo gabumus, todėl tikėtina, kad mokyklose yra įvairi veikla.

Mokinių atsakymuose išryškėjo nedidelės dalies respondentų požiūris į neformalųjį ugdymą kaip į laisvalaikio praleidimą, toks pat požiūris išryškėjo ir pedagogų atsakymuose, nes tik 25 proc. respondentų nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai yra skirti laisvalaikio užimtumui.

Mažiausiai reikšmingi neformaliajam ugdymui keliami tikslai – užpildyti tam tikrų žinių spragas bei tai, kad siekiama ieškoti naujesnių ir populiariesnių veiklos organizavimo formų. Vadinasi, neformalusis ugdymas mokyklose labiau siejamas su saviraiškos galimybių tenkinimu ir gabumų atskleidimu. Todėl mokyklose vyrauja meninės ir sportinės krypties būreliai.

Mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra finansuojama iš „mokinio krepšelio“ lėšų, tačiau pastaruoju metu yra reglamentuojamos valandos neformaliajam ugdymui, o pedagogai galėtų organizuoti daugiau ir įvairesnės veiklos, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl popamokinės veiklos finansavimo galimybių (žr. 18 pav.).

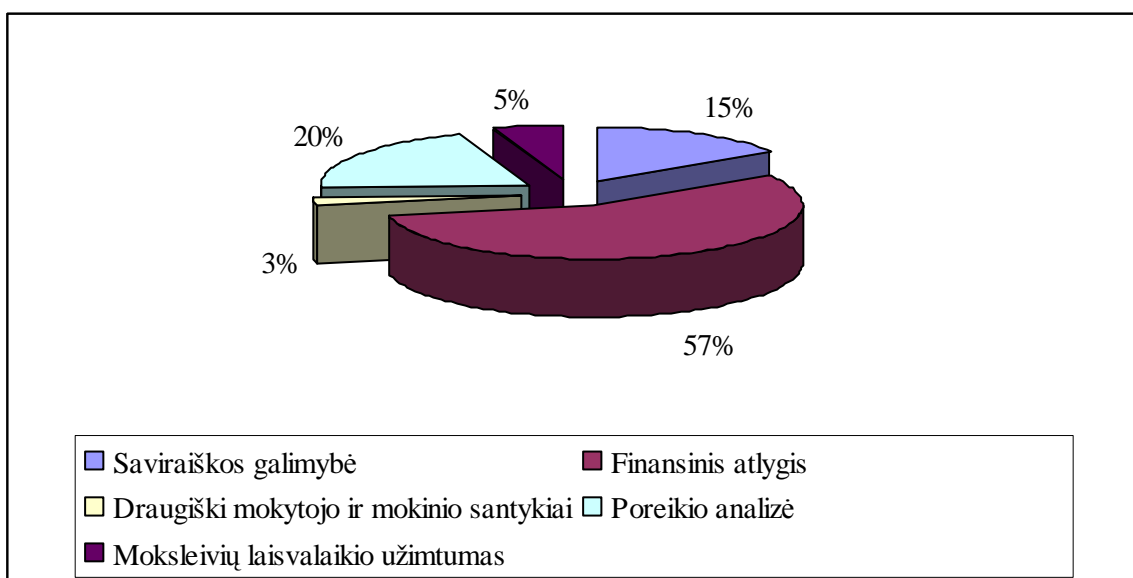
18 pav. Neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės (n-220)

Remiantis pedagogų atsakymų duomenimis, pateikiamais 18 paveiksle, matyti, kad tikslingam neformaliojo ugdymo finansavimui reikalinga sukurti „neformaliojo ugdymo krepšėlį“. Vadinasi, pedagogai mato valstybinį neformalaus ugdymo finansavimą, sukuriant tam tikrą sistemą.

Pedagogai taip pat mato galimybę finansuoti neformalųjį ugdymą pagal projektinę veiklą. Todėl teigtina, kad pedagogai rengia projektus, kurie yra finansuojami, tačiau reikia pažymėti, kad ne visuomet pavyksta gauti pakankamai lėšų parengtiems projektams.

Nedidelė dalis pedagogų mato galimybę finansuoti neformaliojo ugdymo veiklą ir įtraukiant verslininkus. Todėl galima teigti, kad dirbant visuomet reikalinga ieškoti palankių galimybių organizuoti veiklą ir rasti finansavimo šaltinių. Kalbant apie finansavimą reikėtų pastebėti, kad pastaruoju metu yra finansuojama ne pati veikla, o vaikas. Kur vaikas eina, ten ir skiriamos lėšos, taip numato ir naujoji neformaliojo ugdymo koncepcija, tačiau pažymėtina, kad neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogai tokios sistemos įgyvendinime mato grėsmę, nes tuomet muzikos ar dailės mokyklos bus prilygintos būreliams, o tai tikrai nėra tas pats.

Bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo teikėjai yra patys pedagogai, todėl tikslinga nustatyti pedagogų darbo neformaliojo ugdymo srityje motyvus (žr. 19 pav.).

19 pav. Pagrindiniai motyvai dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje (n-220)

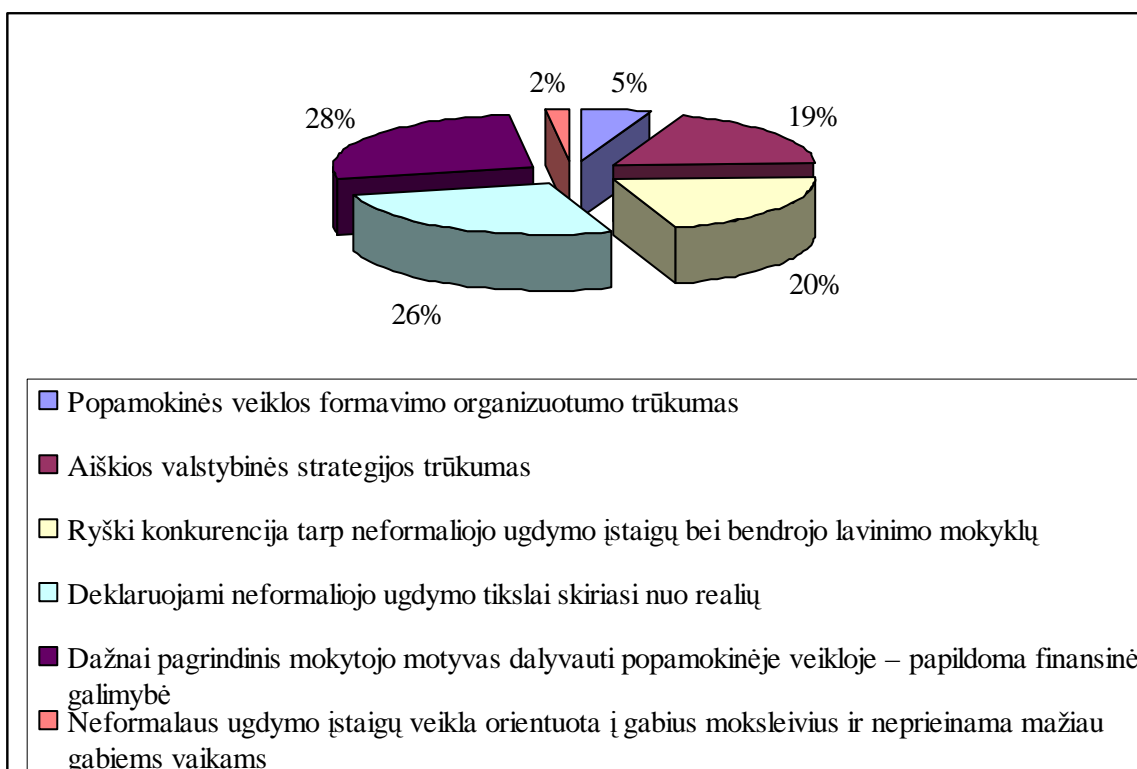
Remiantis mokytojų atsakymais, galima teigti, kad pagrindinė veikla mokytojams dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje yra finansinis atlygis. Taigi galima teigti, kad bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra mokytojams siūloma dėl to, kad nesusirenka tinkamas ar pageidaujamas pamokų krūvis. Vadinasi, iš dalies pedagogai neformaliojo ugdymo užsiėmus veda tik dėl to, kad turi nepakankamą krūvį, todėl manytina, kad gali nukentėti tokios veiklos kokybė.

20 proc. respondentų nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimų vedimui įtakoja poreikio analizė, todėl manytina, kad tai yra dalykinė veikla, kurioje mokiniai gali užpildyti savo žinių spragas ir yra dirbama su gabiais arba su mokiniais, kuriems sunkiau sekasi.

Tik 15 proc. apklaustųjų nurodė, kad neformalaus ugdymo būrelius veda dėl saviraiškos galimybių, todėl tikėtina, kad tik nedidelė dalis pedagogų yra patenkinti savo organizuojama neformaliojo ugdymo veikla.

Mažiausiais reikšmingi mokinio laisvalaikio užimtumo ir draugiškų santykių su mokiniais palaikymo motyvai, vadinasi pedagogai neformaliojo ugdymo užsiėmimų nepriskiria prie mokinio laisvalaikio, o santykius su moksleiviais sureguliuoja pamokų metu.

Neformaliojo ugdymo veikla yra organizuojama laikantis valstybinių dokumentų ir mokyklose nustatytos tvarkos, todėl pedagogams buvo pateikta keletas teiginių, apibūdinančių neformaliojo ugdymo organizavimą ir prašoma pažymėti vieną teiginį, atitinkanti neformaliojo ugdymo organizavimą jų mokyklose ir išskirti svarbiausius trūkumus (žr. 20pav.).

20 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumai (n-220)

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad pagrindinis neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumas yra tas, kad dažnai pagrindinis motyvas dalyvauti popamokinėje veikloje – papildoma finansinė galimybė. Vadinasi, mokyklose neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai pirmiausia siekia uždarbio, todėl tikėtina, kad neformalaus ugdymo veikla nėra organizuojama pakankamai kokybiškai, nes dažnai mokytojai vadovauja tokiems būreliams, kurių veiklos tinkamam organizavimui trūksta žinių.

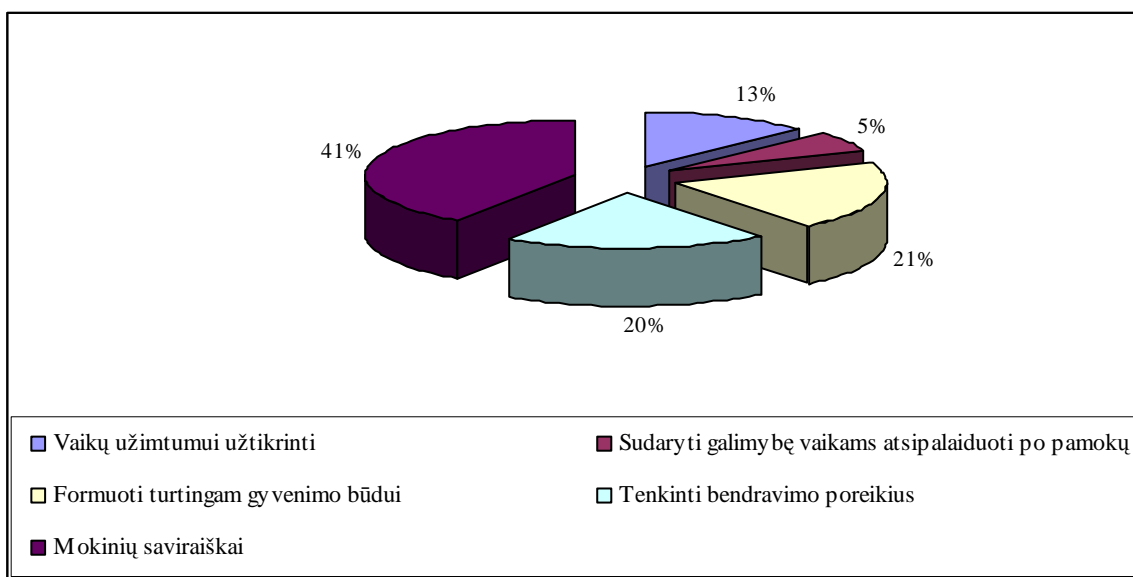
Antras statistiškai reikšmingas atsakymų variantas, kad neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo tikslai realiai skiriasi nuo tų, kurie yra įgyvendinami. Vadinasi, atsiranda sunkumų tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą mokyklose, nes nėra pasiekiami keliami valstybiniai tikslai.

Nustatyta, kad pedagogai mato konkurenciją tarp neformaliojo ugdymo įstaigų bei bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjų, tačiau reikia pastebėti, kad neformaliojo ugdymo mokyklose vaikai yra mokomi pagrindų: muzikavimo ar dailės, o mokykliniuose būreliuose ugdytiniai atlieka veiklą: piešia, dainuoja ar muzikuoja, todėl pažymėtina, kad veikla, kuri yra vykdoma neformaliojo ugdymo mokyklose neturėtų konkuruoti su veikla, kuri yra vykdoma mokykliniuose būreliuose, nes tai nors ir panašiai įvardintos, tačiau labai skirtingos veiklos.

Nors ir nedidelės dalies pedagogų, tačiau yra nurodyta, kad organizuojant neformaliojo ugdymo užsiėmimus trūksta aiškios valstybės strategijos. Tokiam teiginiui galėjo turėti įtakos naujai priimta neformaliojo ugdymo koncepcija, kurios vertinimui buvo išsakyta daug nepalankių nuomonių.

Mažiausiai reikšmingas atsakymą yra tas, jog neformaliojo ugdymo mokyklų veikla yra labiau orientuota į gabius mokinius ir yra neprieinama mažiau gabiams vaikams. Tačiau, reikėtų pastebėti, kad tikslingiau būtų įvardinti dabartinės visuomenės finansines galimybes išleisti vaiką į neformaliojo ugdymo mokyklą, kadangi dalis tėvų net ir labai gabaus vaiko negali leisti į mokyklą dėl to, kad reikalinga mokėti už mokslą.

Kiekviena veikla mokykloje duoda kažkokią naudą vaikui, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl to, kam tikslingiausiai yra išnaudojama popamokinė neformaliojo ugdymo veikla (žr. 21 pav.).

21 pav. Popamokinės neformalaus ugdymo veiklos paskirtis (n – 220)

Remiantis pedagogų atsakymais teigtina, kad neformaliojo ugdymo veikla bendrojo lavinimo mokyklose yra skirta dažniausiai mokinių saviraiškai, vadinasi, yra siekiama patenkinti

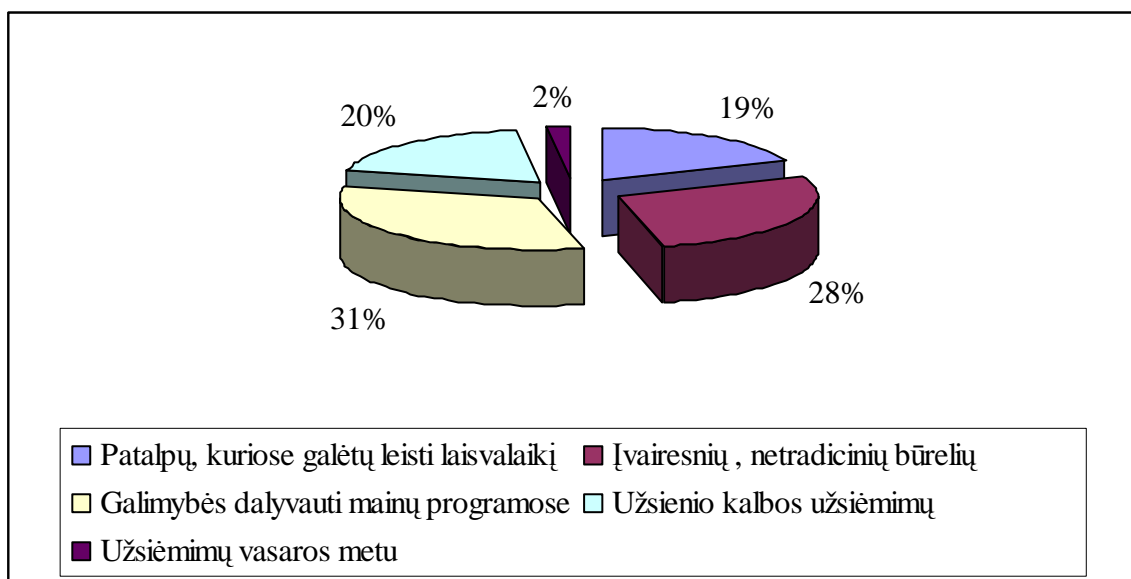
kuo įvairesnius mokinių poreikius. Statistiškai reikšmingas yra respondentų atsakymas, kad popamokinė veikla skirta formuoti turtingam gyvenimo būdui. Vadinasi, neformaliojo ugdymo veikla yra pažintinė, kad mokiniai gautų kuo daugiau žinių ir galėtų jas pritaikyti gyvenime.

Nemažai pedagogų nurodė, kad neformaliojo ugdymo veikla yra orientuota ir į bendravimo poreikių tenkinimą, todėl tikėtina, kad neformaliojo ugdymo veikloje išryškėjo mokinių ir pedagogų bendravimo ypatumai.

Mokinių užimtumui ir laisvalaikiui neformalaus ugdymo veiklos organizavimą priskiria nedaug pedagogų, todėl dar kartą akcentuotina, kad neformalusis ugdymas nėra tik laisvalaikio praleidimo priemonė.

Mažiausiai reikšmingas atsakymas, jog neformalus ugdymas reikalingas, kad sudarytų galimybę mokiniams atsipalaiduoti po pamokų.

Buvo prašoma pedagogų įvardinti pagrindinį trūkumą tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą (žr. 22 pav.).

22 pav. Pagrindiniai trūkumai mokyklose tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą (n-220)

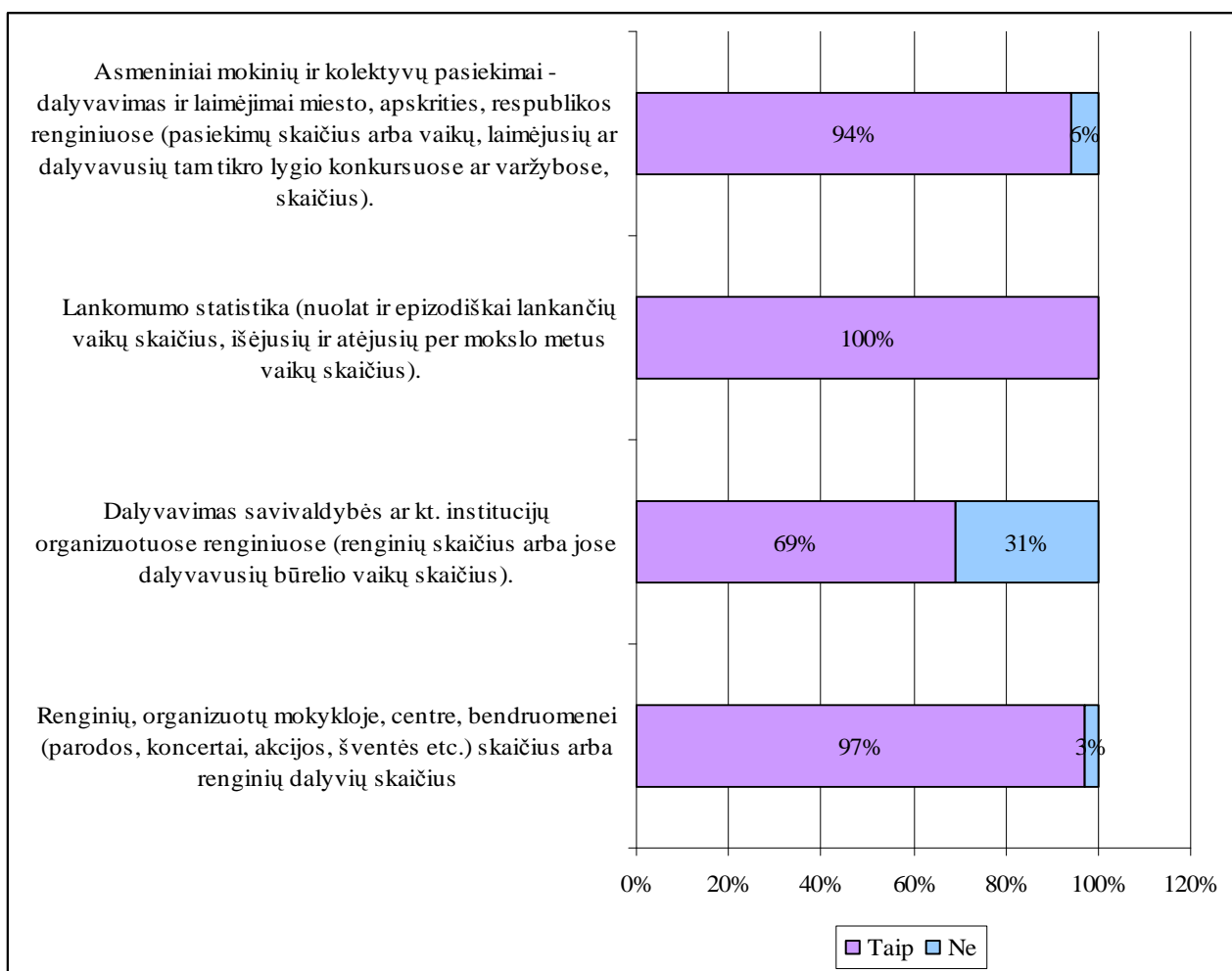
Pagal duomenis, pateikiamus 22 paveiksle, matyti, kad tinkamam neformaliojo ugdymo užsiėmimų organizavimui trūksta galimybės dalyvauti mainų programose, todėl manytina, kad ne visuomet pedagogai rengia projektus, kurie būtų finansuojami iš mainų programų lėšų.

Statistiškai reikšmingas pedagogų atsakymas, jog trūksta mokyklose įvairesnių būrelių ir netradicinės veiklos, tačiau tikriausiai tokie veiklai organizuoti trūksta priemonių arba entuziastingų pedagogų, nors kaip priežastį galima įvardinti ir mokinių abejingumą netradicinei veiklai.

Bendrojo lavinimosi mokyklose trūksta patalpų tinkamam mokinių laisvalaikio organizavimui, vadinasi laisvalaikio leidimui mokyklos patalpos nėra pritaikytos ir mokyklos erdvė nėra tinkama laisvalaikio praleidimui.

Kaip dalykinių būrelių labiausiai pasigendama užsienio kalbos užsiėmimų. Mažiausiai reikšmingas, pedagogų nuomone, tai vasaros užsiėmimų su mokiniais trūkumas, tačiau reikia pažymėti, kad beveik kiekvienoje mokykloje birželio mėnesį yra organizuojamos mokinių vasaros stovyklos, tačiau teigtina ir tai, kad jose nėra gausiai dalyvaujama, nes mokiniai ateina dažniausiai tik pavalgyti. Pažymėtina, kad dažniausiai stovyklos yra organizuojamos socialiai remtiniams mokiniams, todėl gali būti, kad pedagogams reikėtų organizuoti daugiau kūrybinių išvykų ar plenerų, kad į vasaros stovyklų veiklą būtų įtraukti ir motyvuoti mokiniai.

Vykdamas neformaliojo ugdymo veiklą visuomet reikalinga atlikti kiekybinę ir kokybinę tokios veiklos analizę, t.y. įvertinti renginių dalyvių skaičių, atvykusių į renginius žiūrovų skaičių ir pan., kad susidaryti nuomonę dėl organizuojamų renginių reikalingumo (žr. 23 pav.).

23 pav. Neformaliojo ugdymo kiekybinių rodiklių analizės vertinimas (n-220)

Remiantis pedagogų įvertinimais, teigtina, kad nuolat yra atliekama mokyklose lankomumo statistika, visuomet yra išsiaiškinama, kiek mokinių lanko neformaliojo ugdymo užsiėmimus, fiksuojami atvykstantys ir išvykstantys per mokslo metus mokiniai. Todėl tikėtina, kad visuomet yra išsiaiškinama neformalaus ugdymo būrelių lankomumo statistika.

Mokyklose analizuojama ir mokyklos renginių, vykusių mokykloje ar bendruomenėje skaičius ir dalyvių šiuose renginiuose skaičius. Pakankamai svarbūs ir analizuojami mokyklos bendruomenės narių, mokinių pasiekimai bei dalyvavimas rajono, šalies organizuojamuose konkursuose, varžybose, olimpiadose.

Vadinasi, mokyklose yra atliekama kiekybinė vykusių renginių analizė, siekiant išsiaiškinti organizuotų renginių paklausą tiek pačių dalyvių tiek žiūrovų atveju. Todėl tikėtina, kad rengiant tokias analizes yra išsiaiškinamas renginių populiarumas, remiantis tokia kiekybine analize galima išskirti populiarius ir reikšmingus renginius, pasirinkti reikalingus ir tradicinius renginius bei konkursus.

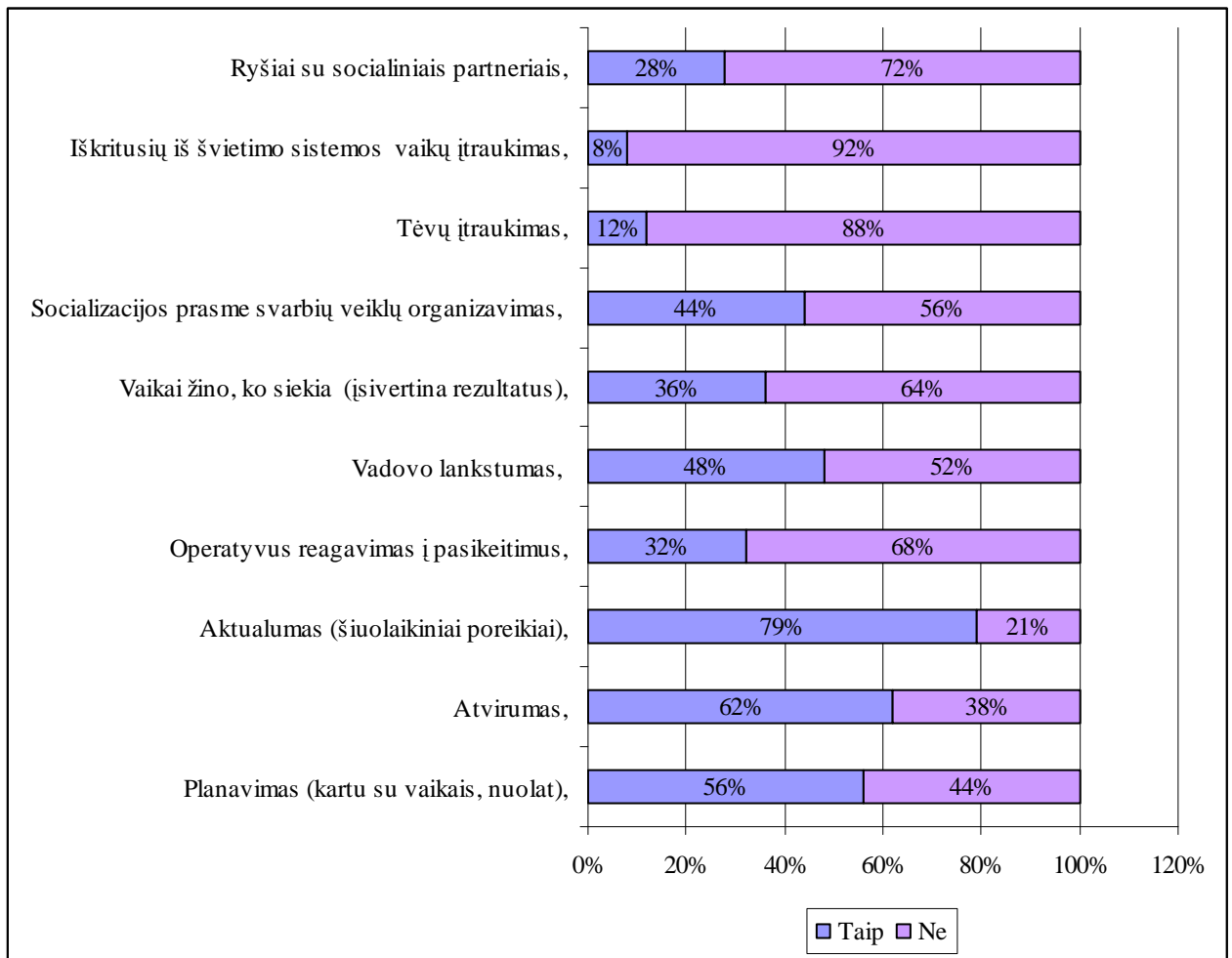
Tikslinga mokyklose atlikti ir kokybinę neformaliojo ugdymo veiklos analizę. Pedagogų požiūris į atliekamą neformaliojo ugdymo renginių kokybinę analizę pateikiamas 24 paveiksle.

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad dažniausiai yra analizuojamas ir vertinamas renginių ir neformaliojo ugdymo veiklos aktualumas. Todėl teigtina, kad siekiama mokyklose organizuoti veiklą, kuri būtų aktuali ir šiuolaikiška mokyklos bendruomenei.

Reikšminga veiklos efektyvumo analizė siekiant neformaliojo ugdymo veiklos atvirumo, todėl tikėtina, kad mokyklų neformaliojo ugdymo veikla yra atliekama ir žinoma ne tik mokyklos bendruomenei.

Kaip reikšmingą efektyvumo kriterijų mokyklose vertina ir neformaliojo ugdymo veiklos planavimą kartu su mokiniais, todėl tikėtina, kad daugelis renginių ir veiklos aspektų yra derinama su pagrindiniais neformaliojo ugdymo veiklos dalyviais – mokiniais.

Mokyklos vadovų lankstumas palankiai vertinamas mažiau nei pusės respondentų, todėl tikėtina, kad ne visose mokyklose vadovai leidžia vykdyti neformaliojo ugdymo veiklą pagal mokinių ir mokytojų poreikius ir neprisitaiko prie nuolat besikeičiančių reikalavimų.

24 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybinio efektyvumo vertinimo analizė (n-220)

Nėra aktualu vertinti renginius ir neformaliojo ugdymo veikla vien mokyklos aktualumo klausimais, todėl tikėtina, kad neformalaus ugdymo veikla kartais nėra aktuali mokyklos bendruomenei.

Nedidelė dalis respondentų nurodė, kad mokiniai organizuodami neformaliojo ugdymo veiklą žino, ko siekia ir nori, todėl manytina, kad dažnai neformaliojo ugdymo veikla atliekama spontaniškai.

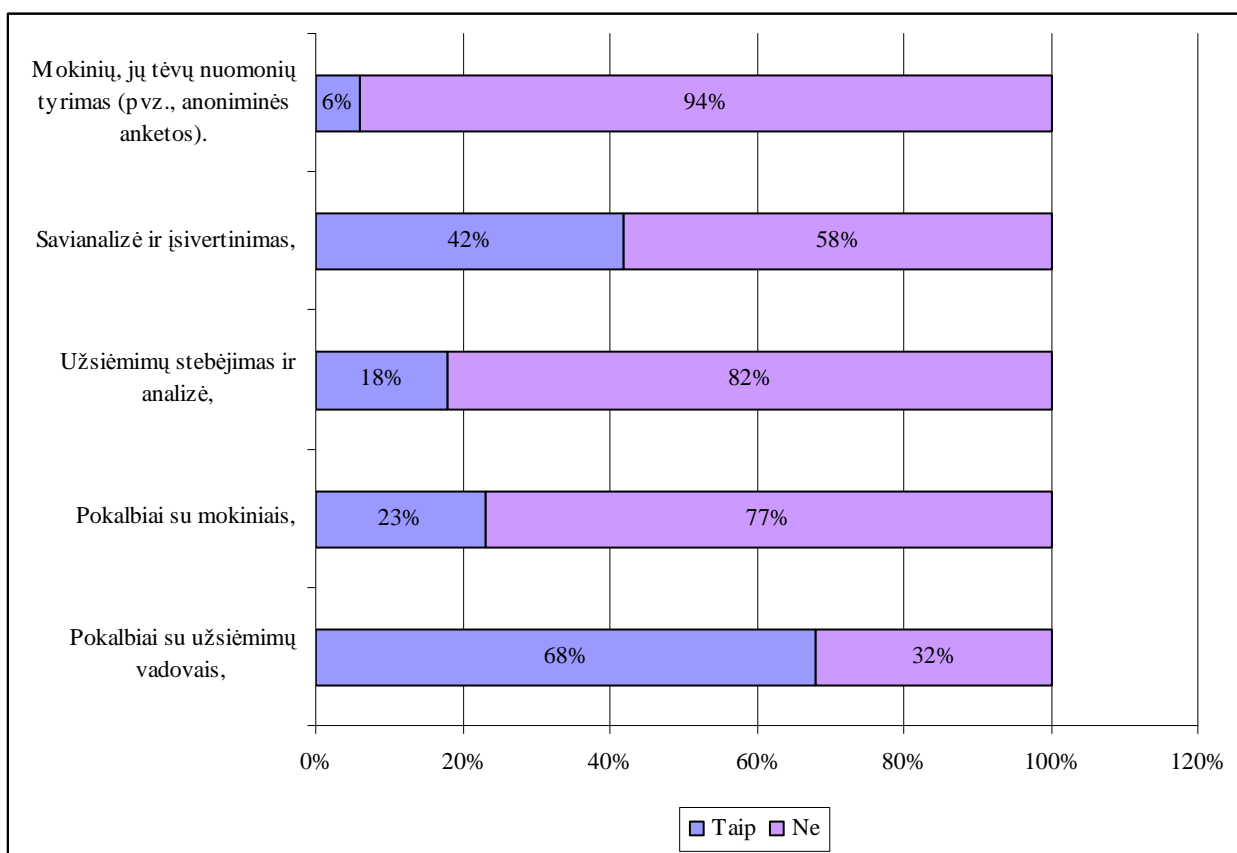
Labai mažai respondentų nurodė, kad tikslinga analizuoti tėvų įtraukimą į neformaliojo ugdymo veiklą, todėl tikėtina, kad tėvų požiūris į neformalaus ugdymo reikšmę nėra analizuojamas mokyklose.

Mažiausiai svarbus iš mokyklos iškritusių vaikų įtraukimas į neformalaus ugdymo veiklą, tačiau reikia pažymėti, kad išėję iš mokyklos mokiniai nesiekia dalyvavimo buvusios mokyklos renginiuose ar organizuojamoje veikloje. Taip pat akcentuotina, kad dalis iškritusių iš

mokyklos vaikų išvyksta su tėvais į užsienį, todėl pakankamai sunkiai sekasi tokius vaikus įtraukti į veiklą, vykstančią mokykloje.

Vadinasi, galima teigti, kad kiekybinė neformaliojo ugdymo veiklos analizė yra atliekama tikslingai, tačiau neformaliojo ugdymo efektyvinimo veiksnių analizės dar trūksta mokyklose, todėl galima teigti, kad reikalinga mokyklose išsiaiškinti neformaliojo ugdymo veiklos efektyvinimo veiksnius, įjungti daugiau tėvų į mokyklos organizuojamą veiklą bei analizuoti visas efektyvinimo galimybes kartu su mokiniais.

Dar vienas svarbus neformaliojo ugdymo veiklos vertinimo kriterijus – tai neformaliojo ugdymo veiklos kokybės vertinimas (žr. 25 pav.).

25 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybės vertinimas (n-220)

Neformalaus ugdymo veiklos kokybė yra dažniausiai vertinama pokalbių su mokytojais ir vadovais metu. Todėl tikėtina, kad pagrindinė neformaliojo ugdymo veiklos analizė vyksta kalbant su vadovais ir mokytojais aptariant veiklos organizavimo ypatumus ir kylančias problemas.

Mokytojai nurodė, kad dažnai atlieka savianalizę bei įsivertinimą. Vadinasi, mokyklose atliekama savianalizė ir atliktos veiklos įsivertinimas. Todėl tikėtina, kad mokyklose mokslo metų pabaigoje yra reikalaujama mokytojų veiklos aprašo.

Nedidelė dalis pedagogų nurodė, kad neformaliojo ugdymo kokybė yra aptariama pokalbiuose su mokiniais, todėl manytina, kad neskiriamas tinkamas dėmesys mokinių poreikių ir nuomonės analizei.

Mažiausiai reikšmingas kokybės analizės rodiklis yra mokinių tėvų nuomonės analizė, vadinasi, labai mažas tėvų įjungimo į neformaliojo ugdymo veiklą procentas.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai mato nemažai formaliojo ugdymo veiklos organizavimo gerų veiksnių, tačiau išskiria ir trūkumus, todėl tikslinga išsami Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo veiklos analizė.

3.5. Ekspertų tyrimo rezultatų analizė

Kokybinis ekspertų interviu tyrimas atliktas 2010 metų balandžio mėnesį. Respondentų išsakyta nuomonė analizuota ir sistemuota pagal content analizę: išskiriamos pagrindinės kategorijos, subkategorijos ir jas patvirtinantys teiginiai bei atliekama analizė ir interpretacija. (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

Ekspertų interviu analizė

Klausimai	Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kokie pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai Radviliškio rajone?	Neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai	Aktyviai veikiančios neformaliojo ugdymo mokyklos: Radviliškio dailės ir muzikos mokyklos, Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius	Aktyviai veiklą organizuoja suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius...> Pagrindinis krūvis tenka neformaliojo ugdymo mokykloms Tai dailės ir muzikos mokyklos...> Neformaliojo ugdymo ryški veikla pateikiama rajonui per dailės ir muzikos mokyklas...>
Kokia institucija iš esmės rūpinasi neformaliojo ugdymo veiklos koordinavimu ir administravimu?	Neformaliojo ugdymo administratoriai	Radviliškio rajono savivaldybė, Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, mokyklų administracija	Valstybė pagrindinis veiklos koordinatorius...> Savivaldybė pateikia dokumentinius nurodymus...> Radviliškio raj. sav. ŠSPC Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius organizuoja įvairius renginius...>
Įvertinkite Radviliškio rajone	Paslaugų kiekis	Pakankamas	Paslaugų pakanka, tik gal reikia kitokio pobūdžio...>

teikimų neformaliojo ugdymo paslaugų kiekį		Labai daug Įvairios paslaugos	Labai daug paslaugų, tik reikia noro dalyvauti įvairiose veiklose...> Paslaugų gana daug ir pakankamai įvairių..> Didelis paslaugų pasirinkimas...>
Kokios pagrindinės Radviliškio rajone organizuojamo neformaliojo ugdymo kryptys?	Neformaliojo ugdymo kryptys	Muzikos, sporto, dailės, choreografijos, dramos	Radviliškio muzikos mokykla ir muzikos kolektyvai..> Radviliškio raj. sav. ŠSPC Sporto skyriaus veikla ir sporto būreliai mokyklose, vien Radviliškio Lizdeikos gimnazija garsi savo pasiekimais..> Radviliškio rajono Baisogalos rankininkai..> Choreografijos užsiėmimai vyksta kiekvienoje įstaigoje. Radviliškio dailės mokykla ir dailiniai užsiėmimai mokyklose.
Kaip manote, kodėl rajone vyrauja Jūsų nurodytos neformaliojo ugdymo kryptys?	Visuose rajonuose	Tai pagrindinė popamokinė veikla Labiausiai reikalinga veikla	Tokia veikla dažniausiai vykdoma visose respublikos rajonuose...> Reikalinga veikla neformaliojo ugdymo renginiams..> Labiausiai aktualus mokinių meninis ir sportinis ugdymas bei sveikatinimas
Kaip vertintumėte neformaliojo ugdymo mokyklų teikiamas paslaugas?	Neformaliojo ugdymo paslaugų vertinimas	Pakankamai atsakingai vykdoma veikla Labai gerai vertinčiau Manau, kad dirba profesionalūs vadovai	Paslaugos teikiamos profesionalių vadovų ir mokiniai yra tinkamai ruošiami..? Galima vertinti labai palankiai, nes neformaliojo ugdymo veikla jaučiama rajone aktyviais renginiais bei konkursais, parodomis..> Labai svarbu, kad rajone dirba tikri neformalaus ugdymo meistrai, kurių veikla įvertinta įvairiais apdovanojimais ir diplomais.
Kaip galite vertinti Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklą?	Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklos vertinimas	Tinkamai organizuoja renginius Įsijungia į rajono bendrą veiklą; Įgyvendina tikslus siekti mokymosi visą gyvenimą	Skyrius organizuoja labai įvairią veiklą, kurioje dalyvauja įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonės. Pakankamai daug vykdo renginių...: Siekia dalyvauti visuose rajono renginiuose, atlikti vertinimus...> Sudaro galimybę mokytis trečiojo universiteto senjorams Mokytojų kvalifikacijos kėlimo seminarai vykdomi rajone, nereikalinga vykti į kt. rajonus.
Kaip vertinate naują neformaliojo ugdymo koncepciją?	Naujosios neformaliojo ugdymo koncepcijos vertinimas	Palankiai Yra trūkumų	Palankiai gali būti vertinama tik dėl to, kad parengtas naujas dokumentas Blogai yra tai, kad buvo mažai paisoma visuomenės nuomonės
Kokių neformaliojo ugdymo paslaugų Radviliškio rajone trūksta?	Neformaliojo ugdymo paslaugų trūkumas	Gal ir netrūksta	Pažymėtina, kad yra pakankamai įvairių, tačiau labiausiai akcentuojamos paslaugos pagal išvardintas neformaliojo ugdymo kryptis..> Reiktų įvairinti neformaliojo ugdymo paslaugas Radviliškio kultūros centre..>
Kokių neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų poreikius labiausiai tenkina Radviliškio rajone vykdoma neformaliojo ugdymo veikla?	Neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų poreikių tenkinimas	Mokiniams teikiamos neformaliojo ugdymo paslaugos	Pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai rajone yra įvairaus amžiaus vaikai ir paaugliai...> Pasigendama paslaugų suaugusiems
Kokie numatomi	Neformaliojo	Plėsti techninę	Pagrindiniai pokyčiai artimiausius metus yra

neformaliojo ugdymo veiklos pokyčiai artimiausiu laiku Radviliškio rajone?	ugdymo pokyčiai rajono	bazę	siejami su technikos priemonių įsigijimu ir gausinimu neformaliojo ugdymo veiklai Radviliškio miesto kultūros centro renovacija
--	------------------------	------	---

Respondentų nuomone, pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai Radviliškio rajone yra neformaliojo ugdymo mokyklos: dailės ir muzikos bei Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius. Apklaustųjų teigimu, tinkamai ir pagal paskirtį savo veiklą atlieka suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centras, o neformaliojo ugdymo mokyklos savo darbais, renginiais ir projektine veikla garsina Radviliškio rajoną respublikoje ir užsienyje. Todėl teigtina, kad pagrindiniai neformaliojo ugdymo veiklos ir paslaugų teikėjai yra neformaliojo ugdymo mokyklos.

Remiantis respondentų išsakytais teiginiais galima susidaryti tokį Radviliškio rajono neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo modelį: respublikos teisės aktai, Švietimo ir mokslo ministro įsakymai, vyriausybės programos; rajono savivaldybės tarybos sprendimai, mokyklos vadovų tvarkos aprašai ir veiklos tvarkos aprobavimas. Todėl teigtina, kad kiekvienoje, ne tik neformaliojo ugdymo mokyklose, neformaliojo ugdymo veikla organizuojama remiantis valstybiniais strateginiais dokumentais, kurių vykdymui priimami rajono tarybos sprendimai, o mokyklose vadovai patvirtina veiklos vykdymo tvarką ir tvarkaraščius. Radviliškio raj. sav. ŠSPC Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius organizuoja įvairius mokymus, kurie įgalina pedagogus kelti kvalifikaciją arba pademonstruoti savo kaip lektoriaus gebėjimus ir išduoda atliktos veiklos ar išklaustos medžiagos kvalifikacijos pažymėjimus.

Aiškinantis Radviliškio rajone teikiamų neformaliojo ugdymo paslaugų kiekį ekspertų nuomone, nustatyta, kad neformaliojo ugdymo paslaugų kiekis rajone yra pakankamas, todėl tikėtina, kad šių paslaugų vartotojai turi iš ko rinktis. Ekspertai įvardino, kad neformaliojo ugdymas paslaugos yra teikiamos darželiuose, bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose, Radviliškio miesto kultūros centre, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Sporto skyriuje. Todėl galima teigti, kad neformaliojo ugdymo paslaugas, kurios yra teikiamos rajone, gali naudotis įvairaus amžiaus tarpsnio vartotojai. Ekspertų buvo paminėta, kad gausumu paslaugų pakanka, tačiau reikėtų šiek tiek įvairovės.

Respondentai įvardija tokias pagrindines neformaliojo ugdymo kryptis: muzikinę, dailinę, sportinę, choreografinę, dramatinę. Tačiau kalbinti respondentai pažymėjo, kad šios kryptis išryškėja visuose respublikos rajonuose. Apklaustieji pažymėjo ir tai, kad labiau netradicinei ar neįprastai veiklai: muziejininkų ar ekologų, yra paskiriama atskirų įstaigų veikla,

tačiau rajoniniu mastu organizuojant neformalųjį ugdymą vyrauja tokios pat kryptys kaip ir mūsų rajone. Respondentų teigimu kiekviena įvardinta kryptis yra įgyvendinama ne tik sporto ar kultūros centruose ar neformaliojo ugdymo mokyklose, bet ir visose ugdymo įstaigose ir tai nėra tik vienos krypties veikla. Pavyzdžiui, jei neformalusis ugdymas vykdomas sportine linkme, tai mokykloje yra ne vienos pakraipos ar šakos sportas, bet kelios sporto šakos ar būreliai. Pavyzdžiui labai rimti sportiniai pasiekimai ir įvairi veikla yra organizuojama Radviliškio Lizdeikos gimnazijoje, respublikoje garsūs Radviliškio rajono Baisogalos gimnazijos rankininkai ir pan. Taip pat galima apibūdinti ir kitas veiklos kryptis, nes tiek muzikantų tiek dailininkų darbai yra žinomi ir už rajono ribų, vykdomas bendradarbiavimas ir pan. Ekspertų teigimu, šios krypties veikla yra labiausiai reikalinga organizuojant įvairius renginius, taip pat labai svarbus mokinių meninis ugdymas ir išprusimas. Sportinės veiklos reikšmingumas yra vertinimas ir kaip vaikų sveikatinimo priemonė.

Radviliškio rajone teikiamas neformaliojo ugdymo paslaugas ekspertai vertino gana palankiai, kadangi beveik visų manymu, neformaliojo ugdymo paslaugas teikia profesionalūs, aktyvūs ir entuziastingi vadovai, kurių ne vienas žinomas respublikoje. Bendrais bruožais ekspertų nuomone, teikiamos paslaugos yra vertinamos palankiai ir gerai.

Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklą ekspertai vertina palankiai, nes teigia, kad skyriaus renginiai ir veikla yra organizuojama įvairaus amžiaus neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojams. Paminėtas ir trečiojo amžiaus universitetas, kuriam vadovauja Irena Žibaitienė. Labai palankiai vertinamas pedagogų kvalifikacijos kėlimo galimybė, kuomet mokytojai gali lankyti seminarus neišvykdami iš savo rajono. Radviliškio raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus darbuotojai lankosi įvairiuose renginiuose, parengia nuostatus renginių organizavimui ir atlieka šių renginių analizę bei vertinimą, siekdami išskirti jų naudingumą tiek vartotojų tiek lankytojų požiūriu.

2009 metais parengta nauja neformaliojo ugdymo koncepcija, kurios svarstymas sukėlė nemažai diskusijų dėl neformaliojo ugdymo veiklos skirstymo, finansavimo galimybių. Radviliškio rajono ekspertai naująją koncepciją palankiai vertina dėl to, kad buvo reikalingas naujas dokumentas, kuria atitiktų visuomenės tobulėjimui keliamus reikalavimus. Tačiau nepalankiai žiūri į tai, kad koncepcijos sąvokos ne visiškai yra suprantamos ir atrodo, kad neformaliojo ugdymo veikla daugiau gali tapti laisvalaikio praleidimo veikla. Tačiau juk neformaliojo ugdymo mokyklose vaikai mokomi pagrindų, o ne tik įvardintos veiklos puoselėjimo, juk neužtenka dainuoti ar groti su mokiniais, reikia siekti, kad jie gebėtų įsisavinti atitinkamos veiklos pagrindus, kurie gali būti įdiegti tik labai rimtai mokantis.

Analizuojant neformaliojo ugdymo paslaugų trūkumą su ekspertais, nustatyta, kad paslaugų trūkumo nėra, nes bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra pakankamai įvairi, tačiau įvairinti veiklą būtų galima kultūros centre, tada rajono mokiniai galės pasirinkti ne tik savo mokyklose organizuojamus būrelius. Tačiau bendras ekspertų nuostatų teiginys, kad neformaliojo ugdymo paslaugų rajone netrūksta.

Aiškinantis respondentų nuomonę dėl labiausiai patenkintų neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų, nustatyta, kas labiausiai rajone teikiamos neformaliojo ugdymo paslaugos atitinka vaikų ir paauglių poreikius. Tačiau suaugusiems teikiamų neformaliojo ugdymo paslaugų trūksta. Labiausiai trūkstamas paslaugas įvardijamos liaudies amatų mokymosi galimybės. Todėl teigtina, kad kultūros centre dar nėra išnaudojamos visos neformaliojo ugdymo galimybės, kuomet paslaugomis gali dalyvauti suaugę vartotojai.

Analizuojant neformaliojo ugdymo veiklos pokyčius, nustatyta, kad ekspertai mano, jog neformaliojo ugdymo galimybės rajone yra išnaudojamos pakankamai plačiai. Tačiau artimiausioje ateityje numatoma įsigyti daugiau technikos priemonių, taip pat įtakos neformaliajam ugdymui turės ir Radviliškio miesto kultūros centro renovacija.

IŠVADOS

1. Neformalusis ugdymas yra papildoma po pamokų organizuojama veikla, kurioje yra ugdomi ir lavinami mokinių specialieji gebėjimai, stiprinamas poreikis tobulėti. Neformalusis ugdymas yra organizuojamas bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose bei privačiose mokyklose. Neformaliojo ugdymo veikla organizuojama remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais ir dokumentais.
2. Lietuvoje pačios populiariausios neformaliojo ugdymo kryptys yra: muzikinė, dailinė, sportinė ir choreografinė. Tačiau yra vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo ugdymo centrai, mokyklos, kuriose vyksta ekologiniai, ekonominiai, muziejinių, žurnalistų užsiėmimai.
3. Radviliškio rajono savivaldybėje neformaliojo ugdymo veikla yra organizuojama bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose, Radviliškio kultūros centre. Neformalųjį ugdymą rajone administruoja Radviliškio rajono savivaldybės administracija, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centras, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centras.
4. Atlikus mokinių anketinės apklausos analizę galima daryti tokias išvadas:
 - Mokiniai neformaliojo ugdymo veiklą daugiausiai supranta kaip papildomą meninę, sportinę ir dalykinę veiklą ne savo mokykloje ir sieja su ne mokykline veikla. Mokinių požiūriu, organizuojant neformalų ugdymą yra įgyvendinamas aktualumo principas, todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę pasirinkti aktualią veiklą, kurioje galėtų ugdyti ir lavinti įvairias savo turimas kompetencijas.
 - Neformaliojo ugdymo veiklos reikalingumą mokiniai sieja su galimybe ateityje užsiimti kažkokios srities veikla, kuriai kompetencijas ir gebėjimus lavintis padeda veikla neformaliojo ugdymo užsiėmimuose.
 - Populiariausia ir reikalingiausia, mokinių požiūriu, yra meninė veikla, todėl teigtina, kad tokios srities neformaliojo ugdymo būrelių yra pakankamai daug.
 - Pagrindinis veiksnys, nulemiantis neformaliojo ugdymo veiklos sritį yra mokinio gabumai, tačiau reikia akcentuoti, kad šiame pasirinkimo etape yra svarbi ir tėvų nuomonė.
 - Neformalaus ugdymo veiklos mokiniai nepriskiria laisvalaikio praleidimui, o iš šios veiklos artimiausia laisvalaikio praleidimui yra įvardinta sportinė mokinių veikla. O kaip

mieste trūkstanti neformalaus ugdymo veikla mokiniai daugiausia įvardijo baseino trūkumą.

5. Atlikus mokytojų anketinės apklausos tyrimą nustatyta:

- Yra svarbu keisti visų valstybės tarnautojų, atsakingų už neformalųjį ugdymą, požiūrį į šios veiklos organizavimą. Reikšminga yra ir visuomenės požiūrio kaita į mokyklos paskirtį suvokiant, kad mokykla nėra tik žinių perteikėja. Pagrindinį neformaliojo ugdymo tikslą pedagogai įvardijo kaip sąlygų vaikų saviraiškai ir gabumų atskleidimui sudarymą.
- Neformaliojo ugdymo veiklos nauda patiems pedagogams įvertinama dėl galimybės kelti kvalifikaciją ir gauti kvalifikacijos pažymėjimus.
- Pagrindinės grupės, kurios dalyvauja neformaliojo švietimo veikloje yra: valstybė, finansuojanti neformaliojo ugdymo veikla, pedagogai, kurie organizuoja ir vykdo neformaliojo ugdymo veiklą bei mokiniai, kurie dalyvauja šioje veikloje.
- Siekiant tinkamesnio neformaliojo ugdymo veiklos finansavimo tikslinga, pedagogų nuomone, sukurti „neformaliojo ugdymo“ krepšelį, iš kurio būtų finansuojama pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla.
- Pagrindinis bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje motyvas – papildomas finansinis atlygis, tačiau šis motyvas pačių pedagogų išskirtas kaip trūkumas, organizuojant neformalaus ugdymo veiklą.
- Tiek pedagogų tiek mokinių nuomone, neformaliojo ugdymo užsiėmimai neturėtų būti priskiriami laisvalaikio praleidimui, todėl tikslinga teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla siejama su naujomis žiniomis, gebėjimais bei kompetencijų lavinimu.

6. Tyrime kelta hipotezė, kad rajone vykdoma neformaliojo ugdymo veikla netenkina mokinių poreikių pasirtvirtino, todėl yra tikslinga išsami rajone organizuojamos neformaliojo ugdymo veiklos analizė ir pokyčių numatymas.

REKOMENDACIJOS

1. Radviliškio rajono administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriui parengti neformaliojo ugdymo veiklos analizę, išskirti prioritėtines sritis, sudaryti menkai organizuojamų veiklų sąrašą ir siekti šių veiklų atgaivinimą rajone.
2. Mokyklų administracijoms organizuoti mokinių poreikių dėl neformaliojo ugdymo būrelių organizavimo mokyklose analizę, skirstyti mokyklose organizuojamą neformalaus ugdymo veiklą pagal mokinių poreikius.
3. Pedagogams, organizuojantiems neformaliojo ugdymo veiklą, kryptingai siekti mokinių veiklos efektyvumo.
4. Sudaryti sąlygas privatiems asmenims užsiimti neformaliojo ugdymo veiklos organizavimu, ypatingai tai turėtų būti akcentuojama netradicinėms, neįprastoms rajone veikloms.

LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė E. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius. Gimtasis žodis.
2. Bajoriūnas Z. (2004). Šeimos ugdymo mokslas ir praktika: Studijų knyga. Vilnius. Kronta.
3. Bitinas B. (2004). Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius. Kronta.
4. Grainger J.B. (1999). Managing Leisure. Butterworth Heineman
5. Dapkienė S. (1996). Papildomojo ugdymo formos. Šiauliai.
6. Dapkienė S. (1993). Užklasiniai renginiai moksleiviams. Šiauliai.
7. Dzenuškaitė S. Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas. – V., 1991 ir kt.
8. Iron K. (1997). The Marketing of Services. McGraw-Hill Companies
9. Jankauskas V. (2008). Ar prieinamas neformalusis vaikų švietimas Lietuvoje? [Žiūrėta 2010-01-27] prieiga per internetą<www.zebra.lt/svietimas
10. Jovaiša L. (1995). Hodegetika: auklėjimo mokslas. Vilnius. Agora.
11. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius.
12. Jaunimo neformalusis ugdymas. Patyriminis ugdymas . Prieiga per internetą <http://www.vpu.lt/socpedagogika/isgyvenimopedagogika/2d3/> [Žiūrėta 2009 – 01 -10]
13. Jaunųjų fizikų mokykla „Fotonas“ Prieiga per internetą< <http://www.fotonas.su.lt/veikla.phtml> [Žiūrėta 2009 - 01 – 05]
14. Jaunųjų gamtininkų Kurtuvos žalioji mokykla . prieiga per internetą< http://www.kurtuva.lt/lt/turinys/kurtuvos_zalioji_mokykla [Žiūrėta 2009 - 01 – 05]
15. Festeu D., Humberstone B. (2006). Non-formal Education through Outdoor Activities Guide, High Wycombe, Buck. European Institute For Outdoor Adventure Education And Experiential Learning.
16. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodai ir metodologija. Kaunas. Technologija.
17. Kvieskienė G. (1997). Moksleivių laisvalaikio kultūra. Vilnius.
18. Kvieskienė, G. (1997). Socialinio pedagogo ABC. Vilnius: VPU leidykla.
19. Kvieskienė, G. (2003). Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius: VPU leidykla
20. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). // [Žiūrėta 2009 – 08 – 15] prieiga per internetą <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#1>
21. Lietuvos Švietimo reformos gairės (1993). Vilnius.
22. LR švietimo įstatymas.//Valstybės žinios 2003, Nr. 63 - 2853

23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2695 2005-12-30
//www.smm.lt
24. Merkys G. (1995). Pedagoginio tyrimo metodologiniai pradmenys. Šiaulių universitetas
25. Mockevičienė D. (2002). Socialinio pedagogo vaidmuo gerinant vaikų užimtumą ir
laisvalaikį. //Pedagogika, nr. 64, p.47-52
26. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005).
27. Neformalusis ugdymas. Prieiga per internetą <http://www.jnu.lt/?id-14> [Žiūrėta 2009-01-10]
28. Neformalusis ugdymas. Prieiga per internetą <http://www.Kaunas.lt/files/688/koncepcija> [Žiūrėta 2009 -01 -10]
29. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimas T-829 Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarkos // [žiūrėta2010-02-17]
prieiga per internetą http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:kwQSjs1BFegJ:www.radviliskis.lt/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,752/Itemid,71/+Pagrindin%C4%97s+neformaliojo+ugdymo+kryptys+Radvili%C5%A1kio+savivaldyb%C4%97je&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj3LZ4mbPltLVNr71aGTC0-7-CeL_e2SzbCYa2qMQ4W3wW-7gAc8PD18pNdWsl4SELLQ8Mpy9i6mbvbNTQ4GfrIRc9J8X0eC_XWT9ZVE8QwrGuKvFsW-3KOc-yTezp-397zhnBX&sig=AHIEtbTUzejABehrI6c6-z5mOXAKURu1-Q
30. Radviliškio rajono tarybos sprendimas Nr. T-237 Dėl Radviliškio rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centro nuostatai [Žiūrėta 2010-02-14]
prieiga per internetą http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:HciYzDsLj2IJ:www.radviliskis.lt/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,303/Itemid,71/+Pagrindin%C4%97s+neformaliojo+ugdymo+kryptys+Radvili%C5%A1kio+savivaldyb%C4%97je&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj3NNWi15wJqDE8nAfMUHvMV3K2ETaomTQ-8wtfF5CT7AW9AtD7PrLuDxAnSZ8Y11Zk-xbLs8LSeO1wyUASN0082F4k_ThvOQFN8WyrQior4BK-FrQj8LuWp6IOtw1djuSB9v55&sig=AHIEtbSCJi2DggBdbfosX5yPkijPCxSx4g
31. Radviliškio rajono tarybos sprendimas T-280 „Dėl Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus pedagogų švietimo centro reorganizavimo į Radviliškio

rajonu savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centrą“ [Žiūrėta 2010-02-19] prieiga per internetą<
http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:HciYzDsLj2IJ:www.radviliskis.lt/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,303/Itemid,71/+Pagrindin%C4%97s+neformaliojo+ugdymo+kryptys+Radvili%C5%A1kio+savivaldyb%C4%97je&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj3NNWi15wJqDE8nAfMUHvMV3K2ETaomTQ-8wtfF5CT7AW9AtD7PrLuDxAnSZ8Y11Zk-xbLs8LSeO1wyUASN0082F4k_ThvOQFN8WyrQiOr4BK-FrQj8LuWp6IOtw1djuSB9v55&sig=AHIEtbSCJi2DggBdbfosX5yPkijPCxSx4g

32. Ramanekienė I. (1998). Papildomas ugdymas. Šiauliai. Šiaurės Lietuva.
33. Ratkus J. (2000). Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla. Šiauliai: Litera.
34. Paston M. (1990). Qualitative evaluation and reserch methods. SAGE Publications.
35. Stulpinas T. Ugdymo metodikos bruožai. Šiauliai, ŠPI. P. 53
36. Surella L. (2007). Foreign experts show Dutch youth policy ommision. Uouth Policy, Nr. 3, p. 151-160
37. Šalaševičiūtė, R. „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje prielaidos, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnį. Ar yra vaikų socialinė diskriminacija“. Iš *Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga* [interaktyvus]. Žiūrėta 2009-01-03. Prieiga per internetą: <http://vaikas.lt>
38. Torkildsen G. (1998). Leisure and Tcreation Managment (Fourth edition),
39. Vaitkevičius J. (1998). Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos. Vilnius: Mokslas.
40. Zaleskienė I. Papildomo ugdymo sistemos metmenys // Lietuvos švietimo gairės. Vilnius, 1993. P. 52
41. Zaleskienė I. (1994). Moksleivių papildomojo ugdymo sistema.//Moksleivių papildomas ugdymas. Vilnius